

Թ.

Ա Ռ Ա Ծ Ն Ե Ր.

„ՄԵԾԱՆԱՑ ԽՕՍՔԵՐ“

Ի.

Աղափարի բարբառով*)

Աղէկ մօի կտոր ա, ինչ էնիմ շան բերանն ա:
Աղուէաներու հաբի հլաման էլաւ. փօսք շուկէն ծախեցին:

*) Առաձները կոկուած ու զտուած կարճ զրոյցներ են. հայ ժողովուրդը՝ աւելի նուիրական դարձնելուն համար «Մեծանաց (նախահարց) խօսքը»-ով կը կնքէ: մէջ բերելով խօսակցութեան մի յարմար առած. հայ ժողովրդեան մեծ մասն ունին անհաշիւ առաձներ. պատահած եմ Մշեցոց ու Բուլանիցոց, որք իրենց վէճը կամ խօսակցութեան մեծ մասը առաձներով կը վերջացնեն. երբեմն եւս այնպիսի փաստացի սուր առած մի կասէ, որ հանդէպինը վէճի թելը կը կորսնցնէ, նոյն իսկ եթէ լինէր զարգացեալ եւս:

Բաւական հոգ տարի առաձները այստեղ բացատրութեամբ ներկայացնել. սակայն տեսայ իւրաքանչիւր առած բազմակողմանի մտքեր կը պարունակէ. ամեն մարդ տարբեր կերպով կ'ըմբռնէ. որով առածի բուն ոգին պիտի նսեմանար, այն համոզման եկայ որ մեծ ուժեր պէտք են այդպիսի խիստ դժուարին գործ մը կրնալ բերելու համար:

Ինչպէս երգերն, այնպէս եւս անբարոյական առաձներ բազմաթիւ են եւ կը պարունակեն ընտիր մտքեր. եթէ բաղդատութեան ղեննը հայ առաձները քրդերէն առաձներու հետ, քիչ տարբերութիւն կը գտնենք. իսկ թուրք պարսիկներու հետ չէ կարելի համեմատել. նոցա առաձները բոլորովին անբարոյական խօսքերով կ'ասուեն, քիչ բացառութեամբ:

Ամպ օր պառւռն առաւօտ առ
 Անալուր խախք էր, մնաց օր արըրոտաւ:
 Անթառամ ծաղիկն օր թողմաւ, բողն էլ կը պառուրի:
 Անուշ էղաւ անուշ մարդուն, յինք քնուկ էր, ուր բաղդ արթուն:
 Անուշիկ հնդիկ էր, գեղ մօտիկ:
 Ապրայ առ կնճան, մեռայ, մահն էժան:
 Առուն չորի ջուր գայ, դորտան յաչքեր դուռ գիգայ:
 Աստուած որ բոռ անծղուն ահանջ էնայ, վարդըվրին ձուն կը
 դնայ:

Աստըծուն Աստօ կը խանչայ:
 Արուն ջուր չը դառնայ:

Բան բանտուն, բովն ի հաճաք:
 Բերանը տոպրակ չէ, օր կարեմ:
 Բերանս արնոտ, փորս դարտակ:
 Բրդի շուն, տարան, տարան, քզիկ ինչ:

Գացիր էկար, նախիրի մէջ քու էշ հեծար:
 Գեղի օսկոր գեղի շուն կը հասնի:
 Գէլը անթնէ յէլ չէլնի, կըսին.—հա, միքաք իմալ ա կերէ:
 Գէշ օրեր էնքան աղէկցած ա, դու գէշ մարդու աղէկնայ ըսա:
 Գիլու վզէն նիկեար ին կախած:
 Գլխին զարկեցին, ըսեց.—վայ պառեկս:
 Գնա, արի, գինգ էրկու փաբայ:
 Գովացին Լալիխան, յէլաւ, քաքեց պատուհան:
 Գորտան յերես թքուցին, ըսեց.—Օրչնեալ է Աստուած, անձրե
 գիգայ:
 Գրմխած նստած ին:

Դատին բողեր, ուտին խողեր:
 Դարբինը փէտէ փէտատով հորեցին:
 Դու լէ քու լքաշներ խառներ իս խղի եամանքներուն:
 Դոր օր էրկու շուն լծին, յինք կերթայ նստի հորիք:
 Դրկեց զրկեցին կիշկայ, հողին կրակ կեցդայ:

Եզ պատաւ, դանակ շատցաւ:
 Ես իմ զուռնէն չփչիմ, ինչ ա քու էշ չխտի:
 Ես կուտիմ դազու պէս, դու կիշկիս քազու պէս:
 Ես քզնով, դու ընձնով, էրկուսս էլ Աստըծով:

Զիս ի քալին քալին, սման լէ կոխին:

Էշ ևօթ լող գինայ, ջուր օր տեսաւ, յըմեն լէ կը մոռնայ:
 Էշ էն էշն ա, ճըմա փալան ա փոխուեա:
 Էշ յընկե գարու հոր:

Էդոնց քառով ջուր խմայ օր յիգան ծող մի կաշի հանին
 մըր պառեկէն:

Էրկու գմշու գլոխ մէկ տօպրկի մէջ չտեղաւորի:

Էրկու յաչք մէկ գրող ա:

Էփուկ ապրին ջուր կլ լնայ:

Ընձնէ յէլած՝ ընձի լող կը սովորցու:

Թաժէն մաշ, հին արեաբաշխ:

Թան կերանք Թորթըրացանք, մածուն կերանք արգարացանք:

Ժողուեց գզլով, տուեց շերփով:

Իմ դարտակ քանն ընդոր լիք քանն պտի զարկիմ:

Իմ կալն ա պակաս, քում լէ կիսակալը. մի գրուցի:

Իմ մալ ուտողը գերան կը փոխայ:

Իմ օտւրվէն չէղաւ պարա քընց քու ճըկնն:

Իշու վրէն չը կեանայ, փալնին կը ծեծայ:

Խաղաղութիւն տամ սներուն, դատիմ, բանիմ, տամ չներուն:

Խիկար կսայ.—Անա շատ լեղի էղի բզի Թքուն, նա՛ քաղցր օր
 կլուն:

Կամաց քէլիմ, կըսին.—Կանկառ.

Շուշուտ քէլիմ, կսին չիթառ:

Կապրի զրկուած, չապրի զրկող:

Կերաւ կուզ, պատուաւ աղուէս. աչք յէլաւ տատարկուն:

Կը Թորկիս չոքերդի, կը տփիս դլօխդի:

Կը քօմա մանլի չիներ, կիգա, կուտայ ուր տիրու չորթան:

Կնիկսի կը խանչայ, եա աղի, եա սապոնի պտի յողորկայ:

Կնկայ Ֆեյ, չտանի սէլ:

Կոտ մի կորեկին լէ ցից ու կարմնակ պէտք ա:

Կորեկ յէլաւ դէպի սուն, միջէն գիգէր չըխալտուն:

Հազար կը մեռնի, մէկ չչուարի. մէկ կը մեռնի հազար կը
 չուարի:

Հակեաբ մնայ պուպուն, Թորկ պատուի կուկուն:

Հարսի հօրն ու մօրը դառն տակն ա հորած:

Հարուստի խենդ. աղքատի հիւանդ:

Հարսնացուին չմտնողը պարմ լէ յէվել կը խաղայ,
 Հաւ դըռնոր ա էդե, դագու հաւկիթ կածայ,
 Հաւկիթ ուր ծէրի վրէն չկայնի:
 Հաւքերու մէջ ֆոռ տնծողուն ա հաւնն:
 Հին հաւերուն զքշմ—քշմ», նոր հաւերուն ճուռ—ճուռ—ճուռն:

Ձէթ որ կայ գոմշու հողին ա:
 Ձին ի ձին կապին, եա կծան կիզայ, եա ազցան,
 Ձի չկայ, մուր կը կապայ,
 Ձուկ բունողի ու կը ազկի:

Ղաւաք ճրագուն գիլա, էծ զարև:
 Ղիւրեն ա չեք միմեքեն, բի Ղիւրեն քաշա հողն ի վրէն:

Ճանճի էդած բան մի չէ, ճրմա օր պատի քառի մէջ, քառէն
 կը լաւութայ:

Ճաշ չէփեր ա, աղ կը հալայ:
 Ճգտիկ կէնայ մարգու պզտիկ:
 Ճըլթաս, յընկնիս մէջ. կը մանիս բօստընի պէճ:
 Ճըւագով կօլորտէնք. առանց ճըւագի դտայ:
 Ճըւագով մարգու կօլորտի:

Ճըւագ ուր բոլոր լուս կիտայ, ուր տակ չի տայ:

Մալին տէր օրդուն հէր:

Մարդ տարի մի նալի ու միսի օրթալախ կը մնայ:

Մարմանդ գետէն վախեցի, զըմպղըմբան գետէն մի վախեցի:

Մեր դուռ կուտայ, խլիխ դուռ կը հաշայ:

Մէկի յաջըն ա յեւէ. մէկէլ կըսայ. —տուր տանիմ կատուիս:

Մէկ իշով քարվանճուսն ձրտի էնայ:

Մէկ հաղ ըսա իմ քեռու եզան գեղէն ա:

Մէկ հաւկիթ կէնիմ, յըմեն կը զարկիմ պատ:

Մէկ մէկով, էրկուս Աստըծով, իրեք զօռով:

Մէկ մէկին բաղ մի կիտայ, մէկէլ ճութ մի խաղող չիտայ:

Մէրը տես՝ աղջիկը առ, եզըր տես՝ կտան առ:

Յըմեն հաւք ուր էրամի հետ:

Յըմեն մարդ կըակ ուր բաղրճի տակ կը քաշայ:

Յըմէն մէկ եզան ջլիլ գուզ:

Յըմեն ուր նմանին, սպտանէն ուր խնամին:

Յըտի շունը վազկան կեղնի:

Յուշիկ քէլիմ, կսին թուր ա, շուշուտ քէլիմ, կսին ծուռ ա:

Նաչառն ա խմեր բանճրի ջրեր:

Նա խաչ ու խոր Նապի (ս. Սարգիս), վայ ժը վիռա կօ մալ
նապի:

Նոր օրէնք հին գեղին, որն ա յընկե էս օրին:

Շան պոչ քառսուն տարի կաղպար զարկես, էլման էն ա:

Շատ արողին շալե շապիկ:

Շատ հաւու թառ տեսեր էնք, յըմա կատար կախ չընք տեսե,

Շաքար յընկեր ա շան բերան:

Շէն կէնայ մեր տնիկ, անուշ կէնայ մեր կնիկ:

Շունը չնէն, էրկուս լէ մէկ տնէն:

Շուն յոտ մի փախցուց.— դու ու էդ մէկ ոտ, ասաց տէրը:

Շուն սպանողին քաշել կիտան:

Ո՛ր կերաւ եղև ճմուռ, որ զարկեց գլօխ ի պատ:

Որ տեղ գինի, էն տեղ քնի,

Որ տեղ էղնի միս ու մալախ: Կատուն էն տեղ կեղնի քըսլախ:

Ուլ կողուի տակ չմնայ:

Ունիս կին բարի, ինչ ունիս հարսնցտուն. օր ունիս կին չար,
ինչ ունիս սգի տուն:

Ուտող չգինայ, բրդող գինայ:

Ունք շինելու տեղ յաչք լէ վրէն տուեց:

Չամչից հատ - հատ, մեղրից մատ - մատ. չուրի հասանք՝ տեղը
գարտակ:

Չը գինայ սրն ա մեռե, վայ վալիլեւ կէնայ:

Չուրի Շուշան զարդրուի, պատարագ լէ կը յարձկուի:

Չուրի չը նմանի, չի խնամի:

Պաղի սիրուն, պաղչի պատեր կը պագայ,

Պապղ մեռաւ, ամօթ վերցաւ:

Պիտունի ի հող, անպէտքն հողի յէրես:

— Զուր յորին կը խշաւ.— տեղս քարոտ ա:

Զուր ջաղացքն ա տարե, յընկե չըխչըխիկ ժուռ գիգայ:

Սատանից փախայ, դիվու քռասն էկայ:

Սար ու ձոր, իրիցու փոր:

Սէրը սուր, արունը ջուր:

Սինամահաւք յըմեն տեղաց կիշկայ, կուրախանայ, յոտներուն
կիշկայ, կը տրտմի:

Սիրտսի սուփրա չէ օր յըմեն տեղ բանամ:
 Սոխ ուտողի սիրտ կը մոմուայ:
 Սոխ չը կերեր իմ, օր բէրնէս հոտ յիզայ:
 Ստի տապրակի բերան բաց:

Վարդապետին ըսին.— Տղէտ մեռնի, ըսեց. Տղա չունիմ, ճրմա
 բառը բառ չէ:

Վրէն չուշտ, չեւրը կուշտ:
 Վըր սոխին սխտոր կը ծեծայ:
 Տան հորթիկ տան եղնէն չվտխնայ:
 Տան աւերտէրին «օրհնեա ի տէր», չկայ:
 Տունը քահանայ, դուռը սատանայ:
 Քարն օր գլորաւ, մամուռ չըռնայ:
 Քեաշեալ զեղ էնայ, ուր գլխուն կէնայ:
 Քողք յէրեսին, էրնէկ փեսին:
 Քու կարպաթի բարա յոտդի պարզայ:
 Քրդից փառայ, փէտից մառայ:

Օձ գաղձից կը պատռի, դաղձ օձի ընի յառէջ կը բուսի:
 Օրսուի ձիանք նալեցին, կիրբբէք լէ ոտ վերուցին:
 Օր մի աղէկ, օր մի վատ. կանանչ գլօխ չոլի բաղ:

Ֆրանկ պատարագ կէնայ ըռանկ-ըռանկ:

2.

Այսօգիտի Խասուր գիւղի բարբառով. *)

Ահիլն ա տարեր մահիկ:

Ողն ա պակաս թէ մաղը:

Անալուր խաղք էր, մնաց օր ալրոտաւ:

Առուտուր էն մարդու մօտից էրայ օր հէրը թագայ ա մեռե,

Ես աղբօր մօտից, օր թագայ ա բաժնուէ:

Աստըծու պահած գառ դէլ չուտայ:

Աստուած օր լսայ ագուտու ձէն. վարդեվրի՛ն ձուն կը դնայ:

Արչն ու գովընդ, հովիւն ու դիւան. որն ա տեսե:

Բանբաւ չեղնի, քախան չերթայ:

Բօզ շուն ուր վրէն չքով ա:

Գերին գնջ էղնի, տիրուն կը հասնի:

Գէլ դուման օրուայ ժուռ գիկայ:

Գիքօ ջաղաց էս ա, թեփ ալլի հետ կէս ա. կաղառ էլ էս ա,

չաղաս էլ էս ա:

Գողը տնէն էղնի, եզը յերդիկէն կիւնի:

Գորտն որ գորտ ա, մէկ հաղ թքուս յերսին, կը փախնի մըջ

ջրին:

Ես ուրին բան կըսեմ, էնի ընձի պանձ կըսայ:

Եղեր ա հըմա շուն ոտով, կատուն թաթով:

Էն ա ժըժի, օր էսա կըսժի:

Էրթաս էն մեօհն, օր սորուիս էն փեօհն:

Ըհը'ն, գիւլ էր, դարձաւ բրբուլ:

Ընկնի կայ, ուրանալ չկայ:

Ըռհաթ պարկայ քարի հով որ (եթէ) օձ չեղնի:

Թէ էնի պղնձի տակն ա, ես յերեսն իմ:

Թթու թան, կեր ու գնա գութան:

*) Գրի առած է Հմայեակ Բասմանեան, ուսեալ զարգացեալ, սասանուտծ է Խասուրայ վերջին դէպքի միջոցին.

Թունդիր հով ա, վրէջին բով ա. տսուերկու ջան ինք, մէկ
ստերջ կով ա:

Իշու եօթ լսղն ա, ջրի մօտ օր գնաց, յըմին լէ կը մոռնայ:
Իշուն ըսեցին մաբիճաք մի խոնայ, տկանջներ տնկեց՝ գռաց:

Լալուան ջորի, տամ խնձորի, մոռ ու կորի:

Խամար ուր խօսքեր գինայ, օր քար ա, սանտի ոռ կը ծակայ:
Խիւրաք շան թալեցին, շուն չկերաւ:

Խռովերիս խեղն ի եռ, սև անթրոցի մուրը կեր:
Խրատ, խրատ դաբնուվի. ես կերթամ ձորնուվի:

Մոցդ ի առնիս կարճ կնիկ օր Ֆրիսար չէղնի:

Կնքողն իմ, խօ ապրեցնողը չիմ:

Կոտ կիրիրէն կոտից յեւեր ա, կը թքու վրը կոտին:

Կուշտ գնաց, անօթի դարձաւ, լիք լիք գնաց դատարկ դարձաւ:

Հայ—տաճիկ ետրամազ կեղնի:

Հաւ տուն մնայ, օր կուտ ուտա:

Հեծնիս նարընջի ձին օր թա սաղրին նեղ չէղնի:

Հեռու դօլի ձէն անուշ կիդայ:

Ճուճուն կածայ, պուպուն կը գողնայ, էլ ինչ կեղեկնայ:

Մալխօն օ Խլօն էղնի, իմ ուտելիքն էլ ճլօն կեղնի:

Մարդ աղբրից օր ջուր խմեց, պէտք չէ ընդոր քար թալայ:

Մարդա մէջ մարդ ունենամ, հազար ոսկի պարտք ունենամ:

Մեծանաց խօսք ա,—էլար որ պտի ֆօշիս, համ ճամփու վրէն,
համ ճանփու տակ ցանիս:

Մէկի յաչքն ա սուր, մէկի մանգաղը կտուր:

Մէկ Աստուած, հազարաստեղծ:

Մկան ըսին.—յընչի էդ դօստ պղտիկ էս.—կատուի ահից:

Մկան պոչ ուր տուն չալըրոտի. մէջքը կապեր ա չարղաք գօտի:

Յեղնի սիրտ, կարսոյ գլուխ, յիջնի սիրտ, չգտնի գլուխ:

Նա՛ ռառ խեղ խիյաբնոցէն, նա բաւաբեաք ձմերկնոցէն:

Շահ մամուն, պիան պապուն:

Շուն ապսպրեցին պանրի տիկ:

Շուն շան միս չուտէր:

Շուն վիւր տուն լակ լկայ, էն տեղ կը հաչայ:

Շուռ եկող ոտ քարին կը քիսնայ:

Չամչե մեհանայ կը շիքես:

Չկերանք մօտէն, խելրանք հոտէն:

Չխողայ կարմիր շորիկ, խաղայ կշտափորիկ:

Չոր աղբ մարդու փեփեր չկպնի:

Վարս վարեցի, վարոց թալեցի:

Տնից բառնաս տուն կը քանդուի, գեղից բառնաս գեղ կաւիրի:

Տուր ընձի գարմիր հաւկիթ, տամ քզի կարմիր օրեր:

Յռան կով նախիրի աճուն կաւիրի:

Քար գծար կուտայ, ջաղցպան զուր միս:

Օձ վըր ջրին մարդու չխեթայ:

Օսմանցին լապտարակը սէլով կը տանի:

3.

Բուլանիայ բարբառով *)

Ածան հաւը կրկնան կեղնի,
 Ահան, եա դուռն էս, եա էրդէք,
 Աղբուր բըպէն պղտար է,
 Աղուէս ուր պոչ վկայ կը բռնէ,
 Աման կը շինէ, կանթ կը դնէ,
 Ամեկ հաւք ուր երամի հետ:
 Անդգամը գերեզմանի մէջ կը սքլի,
 Անծղու հետ ընկեր էղնող քաք կտուցն է,
 Անթի փորուն, ջուր տուր օռուն,
 Անէծք էրկու բերնէն սուր է,
 Անուն կայ, անկուն չկայ,
 Անցաւ դուխդ տակ աւետրնի մի դնի,
 Առանց ճիտու լէ կը լուսնայ,
 Աստուած բոր տայ, էղունդ չտայ,
 Աստուած տայ լազուն, որ տայ ձրգուն, չտայ ձգուն, որ չտայ
 լազուն:

Արուն ջուր չ'դառնայ:

Բաժան հաց մարդու փոր չմնայ,
 Բերան ցաւալուն՝ Թը յոտներ ցաւայ:

Գիծ քար մը էցպեց հոր, հարիւր խեղով չկեարցան հանին:
 Գէլ ուր հոգէառ դինայ:
 Գէլ ձիաւոր կը ճանչնայ:
 Գէշ աղջիկ էս, հաց էրսին կուտուի:
 Գէշ խօսք տիրուն շուա կը հասնի:
 Գիլու բնից օսկոր պակաս չէղնի:
 Գիլու ձագ դամազով չէղնի:
 Գիլուց գէլ կեղնի, կատուից կատու:
 Գլուխ էկած գործ չեն աւրեր:
 Գողուն, բոզուն քառսուն օր է:

Դեկին ընկնայ, կաշին դնոչ է,
 Դեկի կաշին իշու մի բեռ է, ինչ խտրը լէ ընկնայ:

Դիվուն դժողք շանց չտաս, արքայուտէնի ճամբէն չիմանայ:
Ի՞նչ ըսեցիր, դու լալի:
Դրկեցի հացը անուշ է:

Ես օր կամ, կունի փուշ իմ, տախտակ պտի ընձի դիմանայ:

Ջարկող, Թափող կնիկ ու ջաղացք մէկ է, Թը ջաղացք կշտանայ,
էն լէ կը կշտանայ:
Ջիւան ցանես, զիւան կը քաղես, ցորեն ցանես, ցորեն կը քաղես:
Ջպոչ օր պաղից պրծուց, էլ էտե չիչէ:

Էն բան օր չգինաս, ինչո՞ւ կը լծիս (յամառիս):
Էն յուսով մայրի, բարկենդքին փլաւ ուտես:
Էն տիղն ես օր շալմ, կանանչ չըուսի:
Էն օր ուր գլխուն կէնէ, հզար մարդ լէ չէնէ:
Էս աւուր ամօթ նուկի մի, վաղուան դիտր մի:
Էտեէն, առջեւէն լուս կիտայ, էդե մուղսի,
Էրեսանց հայրի, տկանց տրծըլի:
Էրկու կնիկ մէկ դիւան, էրկու քուրդ մէկ քեարվան:

Թաժա ձադ ին:

Թասն ընկաւ, անուն էլաւ:

Թափ տամ քօլ, փռեմ հով:

Թէ ժաժայ, կաժայ:

Թէ փուք կողվի մէջ մնայ, խրատ լէ գլխու մէջ կը մնայ:

Թող զանլին, խանձրահամեր է:

Թուղթ ու քարագու նստի, ծանոր յիգաս:

Ժամից ես դիգամ. «օղորմի Աստուած» ընձի կըսէ:

Իմալ գեղի նախիբ, յէմալ պառուռ մողիկ:
Իմաստուն աղուէս չորս ոտով կընկնայ յակնատ:
Ինքը լակլակ, գլուխ ճանի տողրակ (չատախօս):
Լակլակ, քու բուն փոխեցիր. ապա քու հո:
Լուն լին է, ուր բուրդ ինչ պտի էղնի:
Լուն պատի, հզար կտոր կեղնի:

Խախուս մարդու դարեհաց մաճանայ:
Խելք օր բաժնեցին, գացեր էր մարագ:
Խլղի անունով կապրի:
Խլղի տղէն մարդու տղայ չեղնի:

Խմոր ջուր չատ կը վերու:
 Խնամու համար եա բեռ մի սուտ, եա բեռ մի փառայ:
 Խնամու սուտ սէլ մի չքաշէ:
 Խօ մարդ չէ, փողցի մարդ է:
 Խօսք գայ, խօսք կը բերէ:

Կոյ Ալաշկերտու, հորթ Մանծկերտու:
 Կուժ քիսնի փարչին, փարչն էլ կը քիսնի կժան:
 Կուտիմ, եղն էլ ի վրին:
 Կրունկ կը խեթէ, պուճուճակ (ծոծրակ) կուռի:
 Հազր տղի տատմէր:
 Հաւամ գիգայ, հալալ կը տանէ:
 Հասկցողին դոհուլ դուսանք (մեծ թմբուկ) հերիք է:
 Հաց տնէն, թաց տնէն:
 Հերնի գլխին դամբոց չգարկին:

Հօր, մօր գովացած թորի թըղ կորի, խրլղի գովացած առ ու
 փախի:

Ձեռաց հանգուրձ ընկաւ ախուէք:
 Ձեր տախտակ մըխ կը վերցու:
 Ձին օր ձի է, կեմ կը զաւթէ, դու քու բերան չզաւթիս:
 Ձուկը գլխիցն է հոտած:

Ճանկ մի ցորին տեսար, հզար ճանկ լէ գինաս:
 Ճանճը բան մի չէ, օր պատի ապրի մէջ, կը լաւութէ:
 Ճաշի էրես, փլալի տակ, կռուու վերջ:
 Ճարիմ, մուրիմ, քըղի պահիմ:
 Ճգտիկն է էրեր պզտիկ:
 Ճիտուն յիսուն կնիկ կայ, մարդուն մէկ կնիկ:
 Ճնճուղն օր ճնճուղ է, էլման ուրին կը թալէ փշի հով:

Մանար կը կոխէ, բէդ կը բըրտնէ:

Մարդ կայ, մարդակ լէ կայ:

Մարդ մը, որ իրեն չեղաւ, խրատն ինչ կենէ:

Մարդու կնիկ աղէկ էզնի, թըխ օրական տաս դամբոց (բը
 աւանջ) զարկէ մարդու:

Մացեր է օղակը:

Մեծ գետի ճանբէն մեծ կեղնի:

Մեծարանց խօսք է. լծէ գըու մողին, մը կանի ի դուռ բողին:

Մեծի ըսած՝ պզտիկի լսած:

Մեղը ծախող մատնեք կը լիզէ:

Մզբախս պարկ չմանի:
 Մէկ իծու պանիր էր:
 Մէկ մէկի յարեցից խապար չէ, կէս գիշերին ժամ կկանչէ:
 Մէկ շէն, կարժէ տաս աներ:
 Միս ուտող հաւքու կտուց կեռ է:
 Մողոզիկներուց փախայ, օձի ըռաս էկայ:
 Մոմ էղանք վառանք, էման չէղաւ:
 Մուկ մանի ձեր ամբար, ուր պոչ չալրոտի:
 Մուկն ու կատուն կուեցան, ձեր տուն թունդիր պատին:
 Մուկն ուր դուռ առուծ է:

Յիրկուայ խօսք լուսուն չընկնայ:

Ներսին ու զրսին մէկ խելք ինչ պտի էնե:
 Նե՛ թքելու է, ցե՛ կլուցելու:
 Նե՛ ուրին է, ցե՛ ելուն:

Շուն հաչալով ժամ չմտքլի:
 Շատ խաղ գինամ, ձէնս չգտր:
 Շուն ինչ ուտէ, էն կը փսխէ:
 Շուն կը թորկէ զքար թալոդ, զքար կը խածէ:
 Շուն շուն է, ինչ ցլտուն, ինչ բալամ:
 Շուն ուր տէր չճանչնար:

Ոչ կուտեմ քու վռիկ, ոչ կը քչեմ քու հորեք:
 Ոչ տեսանես Յդիպտոս:
 Ուրիշի հաց մարդու փոր չը մնայ:
 Ուրիշի ձեռքով հաց մուտի:
 Ուրիշի հոր փորես, դու կընգնաս:
 Ուր հօր ժամ չէնէ, խլի պատարագ կէնէ:
 Ռւր օր էղնի, իշու փալամ շալակն է:

Չար կատուն չորս ոտով կընկնա յակնատ:
 Չգուացած տուն է մանցի:
 Չըմ հոգայ դէգնի շալակս, կը հոգամ դպտըպիչ նի էտես:
 Չորի հետ թացն էլ կը կպի:
 Չուրի խելօք մտածէ. ծուռ հարսնիք կենէ:
 Չցանած կը քաղիմ:

Պզտիկ կապով չխեղդուիմ:
 Պզտիկն օր քար կիտայ, մեծ չկեսառնայ վերցու:

Ջաղաց վերնական, դեեր օգնական:
 Զուր ընկէ առուներ, սէր ընկէ պառուներ:
 Զուր շատուտենէ կը ճալղի:

Սալանդոստկի (սարդ) պէս դատող էղիր:
 Սապախսան շուտ էլլող, շուտ ահուստ ուտող, շուտ կար-
 գաւող չը փօսմընի:

Սապախսան քուն անուշ է, սատանէք օտքեր կը մաժին. «նա
 էլլամ, նա էլլամ, կէղնի կէս օր»:

Սէրը իսէրն է կպի, սէրն աթարն է կպի, աթարն ի պատ:

Սէրը սովորն ա կերե, ծուածեղ քաւոր:

Սորվուկ ձեռ չկայնի:

Սուլուկ փարէն տիրոջն է:

Վայ քզի գեղ, օր ըռէս Գսպոն է:

Վանից քօռն, ինչ դգըր շատ էղնի, կըսէ.—քիչ է:

Տէրտըրջ դալ, սանամօր պարկիր:

Տիւնիէն պառուեր է, գնացեր է դետնի խեռ. ամօթնի կնկաց
 էրեսէն, խիւաքնի մարդու սրտէն:

Փարէն փրկէ ամենայն շարէն:

Փարչիկ, քեզ ասեմ, կժիկ, դու լսե:

Փշի հով, փեսի հով մէկ է:

Քաշէ կաղնի փէտ, ընկի կնկայ կշտներ:

Քարոտ ջրի ձէն գիգայ:

Քար ուր տեղ ծանտը է:

Քընց քար վազան. շնէն շատ հաշան:

Քիչ բարձի, վռազ դարձի:

Քու քաք, դու օր կըսիս, անծղներ էն տեղ շտանին:

Քօռ իշուռն քօռ նալպանդ:

Պլորտման կատում, կաթէ նստըման առուծ:

Օձ աննաղ գլուխ պահէ:

Օձ է, օտներ փորն է:

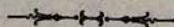
Օձու կծած կըսաղնայ, լեզուի կծած չը սաղնայ:

Օձու ձառ հաւու ձառ չեղնի:

Օտաց սլած կը կանի. լեզուի սլած չը կանի:

Օտարին մաշակար, ինքը բոբիկ:

Օր էղնի, աղէկ էղնի:

4.

Մօռյ բարբառով *)

Աղուէս չհասաւ մօին, ըսեց.—Փիւ, հոտած է:
 Աղջկայ դալան մամուն կը հասնի. աղջկայ մամու ամակ շատ է:
 Աման չինող, կանթ կը դնէ:
 Անամօթ էրես թքուցին, ըսեց,—Սղիական անձրեն է:
 Անթառան ծաղիկ չի թուժի. բող կնիկ չը պառուի:
 Անխեքի չլնուլ հոր մը՝ մտնէք:
 Անուն կայ, անկուն չկայ:
 Աջուներ որ կը լծին հորիք, կըսին.—հօ, հօ, քու մամ ու պապ
 է էրած, դու լէ գէգ էրես:
 Աստուած տայ մամուն, որ տայ տղին:
 Արջու ձեռ չհասաւ խնձորին, ըսեց.—Թթու է:
 Աւզի վրէն հիմ դնել կեղնի:
 Բոբիկ ոտք յըմըն օր կօշկրի դուռն է:
 Բռնէ գքու միս, խղճայ գքու ընկեր:
 Բռնիմ պուչն, Թալիմ ֆօքեն:
 Գետ չըմ խեղդուերի, յառուն պաի խեղդուիմ:
 Գիւու գլխին աւետրան կարգացին, ըսեց,—Թճղ, օչխար սա-
 րէն գնաց:
 Գացի պրակ, ընկայ կրակ:
 Գող կըսէ.—Աչխար գող է:
 Գող, սիրաը դող:
 Դանակ գուր կոթ չքերէ:
 Դանակ օսկըռին հասեր է:
 Դարտակ գացիր՝ յընին էկար, յընին գացիր. դարտակ էկար:
 Երգում էրկու բերնէն սուր է:
 Զանն է պակաս, եան զմաղը:
 Էգի բերան չէր, աւետըրան էր:
 Էծը ուր օտքէն կը կախէն, մաքին ուր օտքէն:
 Էշը չեղնիր մատաղ, ուր գին լնչ ա:

*) Ասած է Սմբատ Տէր Ղեւոնդեան. Ներկայ առածները ամբողջապէս գործածուած են «Մշոյ հարսանիք»ը զրուածի մէջ այլ բազմաթիւ ասածներով ու զրոյցներով եւ բուն իսկ Մշոյ բարբառով:

Էն խօսքը չոր չիմ որ կպիմ մարդու պոկ, էն խօսքը լէ կա-
կակուղ չիմ որ զնձի կլուն:

Էն ձեռքը օր չի կտուուիր, պագիս, դնիս գլխուդ:

Թը տանձ էնք՝ հասանք, Թը խնձոր էնք, կարմրեցանք, Թը
թթու էր թթուանք:

Թհը, գդալ մը ջուր պակսի ծովէն:

Թունդ քացախը զուր աման կը կոտրէ:

Ինչ տեսերինք, տեսերինք. հըմայ դանակ զուր կոթ քերել
չընք տեսի:

Ինչքան օր քացախ սաւր է, իրեն պղիկ կը պատուէ:

Ինչ օր ըսին կը վելէ, խտանք, չարչին Թը բերէ:

Իշու հեծնալ մէկ, իջնալ հզար:

Խն զնաց ուրիշ տուն, ըսեց.—ըդի աղէկ էր քընց մըր տուն:
Խեին խրատ ինչ կէնե, սեին սապօն:

Մանար նստի, կշեռ քաշիս:

Մանար նստի, խիտր դաս:

Մառ քօքից փտած է, ճուղն ինչ էնե:

Մուածըդի յապով քաւի պոչ կը լիզիս:

Մուռ մարդու ջաղացք Աստուած կաղայ:

Մուռ նստինք, շիտակ զրուցինք:

Մուռ տօգոխին ճգմայ, խնրոտ քթին խզմայ:

Կը ժաժէ, կաժէ:

Կիսուր մեռաւ, տեղը լէնցաւ:

Կնկայ մազեր էրկէն, խեղքը կարճ:

Կովն գողտուկ եզին գիկայ, ալիքին կը ծնի:

Կոտ կիբիբի սերման բերողն է:

Հա նալին կը դարնի, հա մխին:

Հարի չի գինամ ցամաւը, արունը չըմ առնիմ:

Հարուստի սուտը աղքատի օղորթէն աղէկ է:

Հացն էդէ ձիաւոր, մենք ոտաւոր, չընք հասնի:

Հացն է պակաս, թացն է պակաս, աղն է պակաս թէ մաղն է
պակաս:

Հաւ խաշած դարի կուտէ:

Հաւորքներու մէջ ֆօռ անծղուն հաւնար, ինչ է նղօուն է:

Հերիք է էրկէն ալիւլայ:

Հովըու սիրտ ուղէ, ներուց կաթ կը հանէ:

Ձուկ բռնողի ոռ կը ազկի:
 Ճեռ չիս էղի, թառ կը թռնիս:
 Ճնճղու օտներ մրսան, ըսեց.— Գարուն էլնիմ, գուրպայ գործ-
 ծիմ: Գարուն էկաւ, ըսեց.— Նա դժը, գուրպան դժը:

Մարդ մը ուր ուժ չգինայ, կուլածոյ ու հետ կուլած չի կտիր:
 Մեռնելէն բռնէ, որ դողի ըռագի էղնի:
 Մէկի մուր քսեմք մէկէլի յերես:
 Մէկ ձեռքի փեւկի տուած են մզի, բերած բոլոր սարթ թե-
 լերով կը կարին:
 Մէկ մէկով, էրկուս Աստըծով:
 Մըր սիրտ չաթալ է:
 Մկայ քամին ձերն է, էրնէք, եր մզի կընգնայ, մենք դգում
 կիտանք քամու:
 Մշեցիք կարմիր սլուտուկ քսեցնող ին, ընդոնք կեղնին գեղա-
 ցու պարա:

Մոկ լէ գաղանձ կուտէ:
 Մուկ ուր դուռ ասլան կը դառնայ:

Յեկելի բրդուճ մարդու աչք չը հանէր:
 Յըմալ կենիմ օր ըսելիք էղնի:

Նազ կենիս, հազ կենիս:

Շան պոչ կաղպար դրին, եփօր թորկին, էլման էն է:
 Շատ դատողին չալէ չապիկ, քիչ դատողին ապըշըմէ չապիկ:
 Շատ խօսողի գլուխ ծակ է:
 Շաւ լը ռովե, նա լը բեգարե.— կռիւլը արտի մէջ, այլ ոչ կալին:
 Շուն կը հաչայ, քարւան կընցնայ:

Ո՛ր կերաւ եղն ու ճմուռ, սր զարկեց գլուխ դուռ:
 Ո՛ր կերաւ ծուածեղ, սր զարկեց գլուխ պատ:
 Ո՛ր տուն օր մեծ չկայ, մեծ քար մի դրէք:
 Որն օր էրթայ մեծեն, կը սորվի գուր փեւեն:
 Ուրիշ տեղ մէկ մէկ ծուռ, մշեցիք մեծ ու պզտիկ ծուռ:

Չօր տեղ էրթանք, կը կանչըցունք:

Պզտիկ տղին ըսին.— Յորին գիլաս.— Իմ նազ կընցնի:
 Պէտքն ի հող, անպէտքն ի յարև:
 Պիկ փարայ է, խօսք բեռան պարայ է:
 Պուտուկ եռայ, թափի բոլոր:

Պօլ է փարեն, կը սաղցու ըզ եարէն,
Ջողացք ինչ մաքի է, ջաղջպան ինչ մաքի:

Սև եզ, սև տարուն:

Տաս չափէ, մէկ կտրէ:

Տէրտէր քէնի անօթնայ, բարեկենդնի քաթէն միտք կընկնայ:

Տղան մնանայ, մամ կշտանայ:

Տղի տուն խապար չին, աղջկայ տուն դօուլ գօռնայ:

Տղւորը խլոտին մահանայ:

Փէտէ մառա, քրդու փառայ:

Փշում դու ցածցի, փշում լէ էն բանցրնայ, իդաք հասնիք իրար:

Քեօթօ, պէլէ իօ՝ պէլէ փորցան բիմ կեօրմիօ:

Քթէն լուն պատի հզար փշուր կեղնի:

Քիթս առ գայ, ինչ օր ըսիմ, վրէս գիգայ:

Քիչ զրուցէ, շատ հասկըցի:

Քու մամ կերաւ ծուածեղ, քզի բերեց քօռ անծեղ:

Քօռի պէտքն է, մամ թանկ է:

Օլորտող աղուէս պառկած ասլանէն շատ բան գինայ:

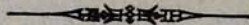
Օձի խեթած չուանի հետից կը վախենայ:

Օղորթ խօսողի գլուխ ծակ է:

Օղորթ խօսողի ձին դուռն է:

Օսկրի դանին է:

Օստինայ (անջուր վայր) մարդ գինի օր խմէ, կը ծռի:

5.

Խլարայ բարբառով *)

Ամրան սլարկիմ խովեր, ձմրան խատին կովեր:

Ապա չէ, իմ քիթ կը քորի քե ապով:

Գիւռ ընի բոլոր օսկոր իսկի կեկեւնայ:

Գիւռ ձագ իսկի դամագլղ կեղի:

Դէ, արե էոս դէշ, էոս գլէն խանայ:

Դեկին ասին.—Բու վիզ ծուռն ա, ասաց.—Իմ որ տեղը չե-
տակ ա:

Դիզրանք դէզ ա, խոզեր էրդիսնուվի կիջին:

Ես գաթի քսանը չորս միսի վրէն կը խաղամ:

Էն էլ Խեպօ պարանպար կը մեռնի:

Էշը ընկաւ դարու խոր.—լաւ ա, ասաց խընչ իմ ախոռ:

Իշդըտուռ կէղեր ա էս տեղ մանիշակ:

Խաւն օ խաչի, խատիկ չուտայ:

Կախմիսին կասայ.—Իմ ետք խը ձի գեսայ, ես ճարտու քեարեր
կը ճղիմ:

Հալալ գասէն կը չինայ, հարամ գասէն կաւիրայ:

Ճետ կասա.—Ճար տու, առնեմ իմ կխտիք: Ընցնեմ:

Մըր դօլվաթ փախեր ա, օ դառնայ յիգայ, ճետ լէ հաւկիթ
կածայ:

Միճակ մարդ ուր ախոռն արջուն պապէր կասայ:

Յըմալ ընկէ, էղե եօթ իշու մսուր:

Յուշիկ կերթայ, մուխֆեամ կը կոխայ, գետնի օամարը կը կտրայ:

Նա տուն ունինք տուն ի վրէն, նա թունաիր ունինք խուփն
ի վրէն:

Ուր քասին ընկե, ուր դարադին իսկի չընկի:

Պապէն էլաւ լլէն, ընկեաւ մըջ դըլին:

Տղէկներ վազան դըլա իշուանք, աղջկներ ասին.—Մեր տէրն
Աստուած:

*) Ասած է Խլարայ Գըրս գիւղացի Սարիբէղ (Արեւշատ):

6.

Վաճառք բարբառով

Ա՛խ կիրիրայ. դեամ խելացդ վրայ. դու արիր որ ես քե կերայ:

Ակուի կեղտ, հորի դեղ:

Ախբէրը ասաց.— ձիկ քեոր չկայ, քեոր ասաց.— Իմ ախբօր արեւ:

Աղէկ մանած էլնէր, ուր խօր պատից կախած կելնէր:

Աղէկ օր առաւտընէ, աղէկ տարին գարունէ:

Աղէկութեն արա, թալ թող ջուրը տանէ:

Անխամ խարս խէրանց, անխամ փեռէն աներանց:

Անալ օրուայ առաւօտ, մօն կնկայ իրիկուն:

Աչքս ընկաւ դդում, սիրտ էլաւ արտում:

Առեց կուտը, մտաւ մութը:

Աստուած որ կուան ձէն լսի, վարդիվրին ձուն կը տնի:

Աստըտորիս խաց Աստուած ձիկ չի կերիցուցէ տանը:

Արծաւ չինած՝ մկան աւիրած:

Բանի գրուզ, խօսքի դրուզ:

Բարի ես, բար կացի. չար ես՝ ետ դարձի:

Բարտի ծառը կերթայ գիւգեայ, սիրոյ տէր ի. ուռի ծառը
կերթայ գիւգեայ դաւղի տէր ի:

Գարեխաց ցածրացաւ, կորեկ խաց բանցրացաւ:

Գեղ կայնի, գերան կը կտուի:

Գէլ չնւզէր անալ օր:

Գէլ օր կաղէկնայ, գէլ մարդ չաղէկնայ:

Դանկով զարկիմ, բամբկով կալիմ:

Դիւուն չուր դժուր չանց չիտաս, արքայութենին չի տիրանայ:

Դու ասա, ես կը լսեմ ... ծէրը կը քսեմ:

Ես քե մեռնեմ վաճայ լուսին, համ բուր ի, համ բեղբէդ ի,
բամբաղ էղնի Շատխու լուսիկ, համ պզտիկ ի, համ ճլրթիկ ի, համ
անլուսիկ ի:

Երեսդ չանց պուտիի տակ սիւտակ ի:

Զարկինք լանկայ, ընկանք կասայ:

Էժան միւս, պտույն ի մաչի:

Էն ալրից, էն եղից, էն դռալոյ տանտկնից:

Էն աղուէս ի, ես էլ ինոր պոչն իմ:

Էնպէս կուգեամ՝ զարմանաս, էնպէս էրթամ՝ չիմանաս:

Էշը մեր էշն ի, փալան փոխուեր ի:

Էշ ինչ գիտի նուշ ինչ ի. շինական ինչ գիտի եօթ քուռլու:

ճաշ ինչ ի:

Էս շան: Էս շարական շատ ի:

Ըղտու խաղ վեր կարմնջին:

Էմեն խաւուն խորոված, կոր անծղուն էլ քրճրճած:

Ընտրտի, ընտրտոց կինի:

Թան—թանանայ, պապէս ուտի զուարթանայ:

Թաց ու չոր մէյ տեղ կը վառուին:

Թէ կուգես շուն չտեսնես. Աստուած կանչի շոտ բայրամ գեայ:

Իմ խէրանց տուն չէն էլնի, կեր ու կործ. քեանբախ էլնի կէս-
րանց տուն, կեր ու լուայ:

Իմ կնիկ սուտ մուղտուտի, ուր կը պախի, ելին կասի:

Ինաս էրաց ելերուն, ոռը տուեց գէլէրուն:

Ինը կէր, մէկ էլ տաս, կեօ նոր էկաւ մեր ծուռ խարս:

Իրիկ, կնիկ կուռան, ախմար մարդեր գիտցան բաժնուան:

Իրիչկէ գլխաւորիդ բրդուճդի ջոջ արա, իրիչկէ օրդուդ բրդուճդ
պատիկ արա:

Լուսնակ գիշեր բալաֆ չուան, թէ չտանի խուրճ քսան. գոտիս
կեանեմ կցան:

Խաղար կը մեռնի, մէկ չի շուարի, մէկ կը մեռնի խաղար կը
շուարի:

Խաղայ կշտափորիկ, չի խաղայ կարմրատոտիկ:

Խաղողի սիրուն շիրախանի պատեր կը լվթի:

Խաստ, բարակ մէկ գին ի. վայ բարակ մանողին:

Խաց մը տուր խացարարին, մէկ էլ աւելի տուր:

—Խարս, կար կարի.—Կեօ իմ խօր տան ասեղ բիրէք, կարեմ,
ասաց:

Խարսն ի գեղէն, խացն ի գեղէն. եզն ի գեղէն, ջուրն ի տնէն,
ուես Օխան քեռ տունը չէն:

Խաղար կիւգեայ. խաղար կը տանի դիւս:

Խարսնիս ձիկ պիտի, խաչ օխնէն իմ եօթ մօրին:

Խացը դրած՝ բանը անիծած:

Խաց վեր ծնկեան, աչք վեր կնկեան:

Խաւից, խաւաւիծ, սլապիկ ուտի, ինի ոտից:

Խաւ քեանի կլաւնայ, ոռ կը նեղնայ:

Խմէ մէկ խատիկ, կելւ անուշ զատիկ-խմես էրկու խատիկ, կել-
նիս խաղը ու խատիկ. խմցիւ չորս խինգ խատիկ, գլխօխդ կը զա-
նես պատէ պատիկ, կը կոտուի քու ճակատն ու քու ընքիկ:

Խնամի, խօս իս իկե, դարդակ ու բօս իս իկե, չուխտ մը բլօճ
էս բիրե, ինոր մէկ գիւ իս կիրի:

Խոր փորոզ խոր կինի:

Խուփ գլորուաւ զնտաւ պտուկ:

Խզաւտացողի տակ փուտ ի:

Մառ կըյնի, ճեօղ կը կայնի:

Միծեռնակը տանը շինուի՞ն ի. ծիտը տանը աւերուի՞ն ի:

Մուռ զնաց խարսնտուն.— ըստե աղէկ ի չանց մեր տուն,
տոաց:

Այա աշխարհի, չկայ անապատի:

Այա կլէզիդ, որ զանիս վեր վզին, որ չկայ, որ տե կը զարկես
վեր վզին:

Աատուին խաղ, մկան մախ:

Աարգ վերցաւ, խարկն էլ վերցաւ:

Աարգցւոր դասնի տաճիյ ի:

Աեռլ կը բռնի տանտէր, որ տան տէր չի բռնի կեռլ:

Աեօ նոր էկան իմ խրեր խին շորերով, իմ խրեր մօմ շորերով
իմ խրեր:

Աեօղ ուր մտքով սըլ ի (կասկածաւոր):

Աերաւ կուզ, կերաւ աղուէս, աչք էխան տատրըկուն:

Աերեր իս մածուն, թռեր իս ածուն:

Աիրակին, ոչ կիրակմաին:

Անկեան մարդ սեղան, մարդու մարդ փողան:

Աովը մեռաւ, կաթը ցամքեաւ:

Աուգեսա պառուս չտէր օղորմին:

Աուշտն ինչ դիտի անօթու հալ:

Առէթ անձրեռ տակ քարի դարս կուլայ:

Առիկ ուզեց կեաքուս քէլք քէլել, կուկան էլ մոռցաւ:

—Առիկ ինչի կը շորօրաս,—կաքեաւ եմ.—Ինչի քեաք կուտես,
—նաչար էմ:

Ատել—կտել Ժողուեցի. շերեփ—շերեփ ցրուեցի:

Համ խզան, համ դըզուրդան:

Հայ նաւարկ, հայ նաւարկ. շուն ու գէլ նաւարկ. ես էլ է՞ն
չեմ որ դու զիկ գիտես:

Համ էլայ Սորփայ տանձից, համ Կլաթ խնձորից:

Համ տուն ի, համ տանիս, համ Բեապանակ, համ Թաղիս:

Հըմենին ծով ի, վըր ձիկ սով ի:

Ձի տար քու խոր տուն կաթրնի, կոփուենի, դուռն ենթընի:

Ձուն գլխիդ, խող գլխիդ:

Ճարտար մեւկ ջուխս ոտնով կինի ակնաս:

Մանէն մանած ի, պատէն կախած ի:

Մասխարայ—մասխարայ, անծեղներաց էլ մասխարայ:

Մարդ մարդու դարս չգիտի, կէս դիչերին ժամ կը կանչի:

Սեծախօսի ձեռքէն բան չգետայ:

Մեծ գլեղիս դովլաթ ի, պատիկ գլեղիս ռոյլաթ ի:

Մեղաւոր նստաւ լուացք, ձէն էտուր ամպերաց:

Մենք գիտենք մեր դաշտի պիւպին:

Մենք պայտուանք: մեր գլեղի եղստաւ, էն էլ Թող պայտուի՝ ուր
գլիս մեղրոտի:

Մեռել ուտի կը յարի, կենդանին ոտներ կը լարի:

Մեռնեմ էն տաշտին, որ տաշտ էլ կախէ կշտին:

Մէկ կայ, խազար կաթի, խազար կայ մէկ չափի:

Մէկ մի տար, էրկուս կուզի:

Մէկով տունը շէն, էրկուսով կիսաշէն, իրեքով խըմնով աւեր:

Մէկ օր կանի բարոց բարկենդան, մէկէլ օր կը նստի սկռտայ:

Մէջ Արարք, մէջ Վարազ, ես մացի անկարազ:

Մէջ ծաղկներաց խռնդաթ, մէջ խաւքերաց դառդառին էս
խաւնէ:

Մկան չեռ ծովուն օգուտ ի:

Մնջիկ—մնջիկ, սե էրնջիկ:

Մշակ աղէկ էլնէր, ուր տուն մշակ կէլնէր:

Մօնութեն արող ուր կանի:

Մտի տուն, իրիչկի սուն, տաշ կայ սուն. ծուռ կայ տուն:

Մօր կայ, մօրդ աման չը կայ:

Յէրդ ու գարի, իմ խռնցաւ վեր քե բարի, չուր խազար տարի:

Նա՛ դաշտի միգին ի, նա սարի Թրքին ի, նա՛ տանի, նա՛
դանի:

Նա՛ կնիկ ունիմ կծան, նա՛ խէր ծեծան:

Նալլաք գէր նաւսին. թուք չբիւէր էրսին:
 Նախիր էկաւ վեր դարին, նախդու կնիկ կոյնաւ վեր բանին:
 Նանէն մատաղ քեռ սխալտակ ոտներաց, առաց անծեղ ուր
 ծագերաց:

Նա՛ վեր գդլին կը դադրի, նա՛ վեր շերտին,
 Նորու աղէն ծամ ուչ սխալտըկի, փլին շոտ:
 Նստած մարդ թախտափուշ կը գետրծի:
 Նստեր պաղ սրախին. կը ծեծէ բուքն ու քամին:

Շախլախուն բիրեմ թէ մախլախուն:
 Շան ոտ՝ Մշու դաշտ:
 Շապիկ կարեր, պրծեր իմ. մացեր ի չորս կարնի ի կարին,
 փողպատն ու ագին:

Շատ անթնալ տաշտին՝ շատ կեղտոնալ սապոնին գիան ի:
 Շատ արողին շալէ շապիկ, քիչ արողին շարէ շապիկ:
 Շէն կենայ մեր տնիկ, անուշ կենայ մեր կնիկ:
 Շէն տան տղայ, քաժայ խացի կարօտ:
 Շինական օր շիթի, չարուխ ոտներ դիւտի:
 Շինական, վէր ական:
 Շուն խան պատն ի վեր:
 Շուն յիշացիր, փէտ խետ կշտիդ:

Ո՛չ կը կղայ, ոչ կը բղայ:
 Ո՛չ խայի խունկ ի, ոչ թուրքի ուզուրլուկ:
 Ով կիրակին կիրակմուտ չպախի, մէջ կրակին մաշի:
 Որ ունիս աղէկ կին՝ ինչ ունես խարսնատուն:
 Որ ունիս մեռել տունդ, ինչ ունիս ժամ տուն:
 Ուզեց կաքու քէլք քէլել, կուկան էլ մոռցաւ:
 Ուռին ու բարտին, խետ ուր մաղդին.
 Ուսաց Խլղաթ խուր իկե, ուտել խմել գէլը իկե, ձեռնէն չի
 դեայ դո՛ր իկե:

Չամչից խատ—խատ, մեղրից մատ—մատ, կիրիչկեմ տեղը դար-
 տակ:

Չարոց ճարտար, բարոց տխմար:

Չեմ գետվար քեռ խօրոտկութեն, կը գետվամ քեռ խօրորդութեն:

Չըթողի խն, որոճայ դե:

Չուժ աղը խասնի, մատաղը կը խանգնի:

Պախս ուտեմ, ժաժիկ ուտեմ:

Պարկով լուս ի բերե:

Պղնձի եռ, աղբոր խէռ, պուտկի եռ, տէգէրկնկեայ խէռ:

Պուտուկ ասաց.— Իմ տակ ոսկի ի,— ես ճր տեղէն կուգեամ,
ասաց շիրէփ:

Ջաղացքի ոտն ի աւերկան, քիչ մէլ դէեր օգնական:

Սազ դիւժ ճնելներաց, ցաւ չոռ պառաւներաց:

Սև սէրակեր, քանց Վանայ խաւքերն էլ վեր:

Սաւղեն, զարկե կեպսէն:

Սկուն կուտես ռանգ— ռանգ, ոչ թիւրք կուտի, ոչ Ֆրանկ:

Սուտ սրտացաւ, սոված փորացաւ:

Սրտի սիրած եաւ էլնի, գրլոխ քաշալ տազ էլնի:

Սօլկրի սօլ խին կելնի:

Վայ խոգիս, որ ընկաւ օրդիս:

Տափիկ մարդուց փախի:

Տղին բան դիր, խեղտն արա:

Տուն խախուտ, մնանէն կարկուտ:

Տուն չէն, դուռն վերէն:

Տուն չկայ թան ու փօշի, գրլոխ կը գանի քախքը փօշի:

Տուֆ— նաղաբայ, դառու— զուռնայ, կաց խաղ արա:

Յուրա ի, մօլէն քիւրդ ի, չանէն բիւրդ ի:

Փառք քե, փշոճկ, էր եռացիր կար պուտուկ:

Քար քաշան տղէք խալան — մաշան:

Քար քաշեկ, աղքամաշիկ ուշեկ ուշեկ:

Քար քռէն վեր Քարալանից:

Քիչ կէր դիւնոց, մէկն էլ պատաւ յերդկնոց,

Քիչ կէր ջաղացք, դուռն էլ էկար ջրտուն ի վեր:

Քուրկան քուրիկ է:

Օղորմի խանամիրին, կոթ էդիր ցախաւին:

7.

Արծկէի բարբառով.

Անօթի կատուի ձեռնէն մուկ չպրծնայ:
Առճին կնիկ տան կնիկ, յետին կնիկ իրկան կնիկ:

Բերք ու բարին լինչ ա:

Գեղացու աշխատանք քաթիւր կուտեն:

Էդ հալին էք օր ընկերէք էդ դալին:
Էնի մեռել ա հալս, մենք մացերինք նահալս:

Խաց բեր թխեմ, բուրդ բեր ճողեմ, գլխդ խողեմ:
Խաւի երդումն ա, խօտ կը քցայ, կասի էլ չեմ անի:
Խաւ ձագուն ջուր չտայ:
Խեղք վըր խելաց ուստա ա:
Խօր անէծք կը բռնայ:

Գոթի աղուն տանքի վրէն կը չորնայ:

Մօր անէծք չբռնայ, ծծի կաթ դէմ կառնայ:
Մահն էկաւ, վայ մէկի տէր, դէլն էկաւ, վայ մէկի տէր:

Յըմեն բան սութ ա, կարդուիլ, մորուս թողել, մեռնել օղորթ ա:

Նասանին (անբան) աշխատած, քաթին կերած:

Շուտ պէ շուտ մը թեթըւնայ:

Որն օր քաւար փոխէ, մեռօն կը կոխէ:

Չուր Աստուծոյ մօտ դամբընի մարդ պակաս չէ:

Սէլ էկեր, խասեր ա բարդոցին:

Տղուն բարեկամ, խօր դուստմ չեղի:

«Փառք ի բարձունս» հայրի բեախախտեսէն գիտեմ:
Փէտի ցեց ուրնից չեղի, փէտին զաւալ չկայ:

8.

Տրապիզոնի հայաբազմա գիւղացաց բարառով.

Ակռէդ ցաւի կու, աստին խըլառին, քեօքը արեւին էրեցուր. էն էլ բերօնը էրաց:

— Աղջիկ. քեզիկի կասիմ, հայս տունն օկոնջ էրէ:

Այլին կաշի տունին ճաւրլ ընուշի, կերաւ ուր հմեղին ճրսըպից:

Աշե հիզդ, էօր հիզդ էլ աշե քեզիկի:

— Աշխարհս. ինցօ գիտիս. — Քեզիկի լօմօն:

Աշաուը վիյ վեյցընին, տակը հոշթ մօն կուգօն:

Ասեղը քեզիկի, մախաթը ինձիկի խոթէ:

Աստուած սարին կաշե, ձունը դնե կու:

Բարկենդօնք, պարկինք տօն:

Բեղեր սրած ունի եօր, հայսնին տեսնուն:

Բերօնը տապրակ չէ եօր կապիմ, աքզըրիմ:

Բէյնով կուզէ, ինչով ուտէ պիտի:

Բիյն տռած ունի ձեռքը. էշտուշի՝ աշեցէք, շնիյն վախցնէ պիտի:

Բաբկցաւ քեզ մը էօր, ջույն օնցի:

Բուլքի տակէն զըյափ թուցնէ պիտի:

Բուն, բունկալ չունի: Կականիս կընէ:

Գարի ցօնեցի, բուսաւ լազուտ:

Գղլով տունին, պոչով հօնեցին:

Գեղացին մեռնի, կեմէ ուր հիզու կաշին մնակու. քաղքնցին էօր մեռնի, ինչ մնայ կու:

Գեղացիք էօր կօղնեցօն, քիթիւ կու կոտորին:

Գլխուն զայլին. — Վայ կունակա, ասաց:

Գէլը օմալ օրը սիրէ կու:

Գողն էօր անէն էղաւ, հիզը ցլինքէն հօնէ կու:

Գոյտն ասաց. — Խաղ շատ գիտիմ, ամա ինցօ էնիմ էօր բերօնս լիքն է:

Գօնակը առնուշ էկուշի, հիզը հօնին կու դերեկը:

Գօնի կտռածը պէտքընայ կու, լիզուի կտռածը պէտքնալ չի:

Ճաղայի վրէն փուշ դնիլ չին:

Սաֆայի էլը քառսուն ճօնրայ Էրուսաղէմ գնաց, կենէ մղղեաի
էղաւ ուչ:

Յիզը ուր պոչով կուտին, ուրիշի դող կասին:

Յիս հասկնցայ քի տէրը էկաւ, դուն ասիլ մի գէլը էկած ունի:

Ձեւզեղը դժուրք նետեցին, ասից.—Իդա փէտիյն գէճ ին:

Էգօնը խուլի հօմար չէ:

Էծը հոգուն, դասապն էլ եղին ցաւնին:

Էծը նիւր էշտայ, օլախն էլ հիտը կեշտայ:

Էշը ինչ գիտէ նուշը ինչինէ, փուշ պէտք է էօր ուտէ:

Էշը ուր տոպրակին գուայ կու:

Էշգի տակէն ջուր քէլեցնէ կու:

Էմեն բօն բարկընալով կտուի կու. մաշղը հաստընալով:

Էմեն մաշղու պիթեմիով չափիլ չին:

Էմեն դարբայ տէրան գաթա ուտիլ չի:

Էմեն մաշղու դադրած տեղը խան չինիլ չին:

Էն կատուն էօր քուն էղաւ, մուկ չի կայնայ բունիլ:

Էն ձեռքը էօր չկայնամ կտուիլ, պագնիմ գլուխ դնիմիտի:

Էն մաշղու քովը նստիլ մի, էօր քեզիկի խնդացնէ կու. ինուր

քովը նիստ էօր քեզիկի լաւցընէ կու:

Էն էօր թալիկը կընէ, օչ հէյն, օչ մէյն կընէ:

Էս օրուան հաւկիթը, էգուցւօն հաւէն պէտք է:

Էրկէն լօրին, գոյծիլ հօրին, կարմիր փլորին, նեն կլորին, մեռ-

նի կին, առնի քէնին:

—Էրկինքը խաւիծ կուտին.—Մեղիկի տօնիլ չին հօն:

Էփած ապուրին ջուր խառնիլ չին:

Ըղլիտ ունի, կաթ չունի:

Ըղրի մեղրը կերած ունի:

Ընկաւ ամա, շատ պէշ ընկաւ:

Թաղաւորիս նե (եթէ) գետնի վրայ խառնուէ, ինչ բօն ունիս
էրկինքը:

Թաթաւէն փախաւ, ճօւր ընկաւ:

Թեքեպիին աստին.—Քինդդ սըյբէ.—Աղքատ իմ ասից:

Թեքեպի մաշղը իշուն քեռի կասէ:

Թօլէն էլած. Թօլին Թքնէ կու:

Թօփալ տէրան էկաւ, ցոյնի հացն էլ սլաս էդիր:

Իծուն կռնակը էօր քերուի, կեշտայ հովիւի փէտին քսուի կու:

Իմ լիքմէնը առնում, էշաօմ ուրիշ մեօել ասիմ:
 Իմ «սիզն» էր էօր քեզիկի խալըսից:
 Իմօն էղած, լօմօնի կու բուշդ թափած ղըլափ:
 Ինծիկի պիտու չէղած սույբը ինչ ընիմիդէ:
 Ինչաք աղը էկաւ, մատաղը թռաւ:
 Ինչաք սուռն ջոյ դայ, գոյտի աչքեր դուս դուգօն:
 Ինչաք խելահառ կայգուեցաւ, խլըռին տղէյքը մեծըցօն:
 Իշուն ասդին.—Քեզիկի քուռակ էղաւ.—էղաւ չէղաւ ռալակօ

Պունակս է:

Իշու վրայէն ընկած է, «չու, չու», կընէ:
 Իշու դատածը ձին կուտէ:

Լաթ էօր դոյծե, պիտի կուտէ:
 Լէյլեղի լօմօն ագուընուն է խեղքը:
 Լիզուն օսկիւր չունի:
 Լիմօն թող սըղմէ վրէն:
 Լուի մը հօմար եօրղանը վառեց:

Խաղ մը դիտիմ «ախ ախ» է, քեզու մօնչուն տունը աւրի,
 Վապէս կարից, կօճակ չէդիր:

Խաղ շատ դիտիմ, ամա ձէնս չի գար:
 Խելահաս մաշգու հիտ քար կրէ, խլըռուն հիտ փիլալ ուտիլ մի:
 Խլուը հայսնիք գնաց.—Իսա տունը միւ տնէն պէտք է, ասից:
 Խլուռի էրիսը թուքնեցին.—Վրայ կընէ, ասից:
 Խլուռին հացը խելահասին փոյն է:
 Խլըռուն օռին դայկին.—Ձիւյնի վիր դմդմոց կուգայ, ասաց:
 Խօզի գլուխը սեղօն էդիր, թռաւ ընկաւ կընդուռը:
 Խորաթայով փիլալ էփին. ծովի չաք էղ ինծիկիմէնէ:
 Խուփը գլորեցաւ, ծափը գտաւ:
 Խունկդ քեզիկի ըլի, խաչը մի հոտեցնիր:
 Խօճողտնին ծաղկին պիտի:

Մառը ասաց.—Մեզիկի կտուի՛ն կունի: Ցախուտը ասաց.—Պօչը
 միր մէնէ է:

Մուազէղը վով էօր կերաւ, էն թող, պառկի հայսի քոյր:
 Մուաղի թիւ պէտք է ծուացնուչի հօմար:

Վաթը մածուն ընուչի հօմար մէյցու պէտք է:

—Վայճ մաշդ է, միծ—միծ խորաթէ կու:

—Վացին էլ պիճիլիկ է, ցախուտը ջայդե կու:

Վատուին աստին.—Փինդ դեղ է, փնից ու օնթեղից:

Կատուին գարիթը էօր կուշտ էղաւ, մուկ բռնիլ չի:

Կենէ միծ (ծեր) շունը դէլ բռնէ կու:

Կուտտը Սիւ ծովը օնցաւ էօր ճերմակ հաւկիթ ածե, տեսաւ

կենե սիւ:

Հայս թիթեռմօնին թեռիլը, էնու էրած թիւղի բօնիրը:

Հաց ու պօնիր կերօք հլաբար:

Հաւը դագի հաւկիթ ածեր պիտի, օռը պատուեցաւ:

Հաւերուն, քէն, քէն, բուլբուլներուն ճո՛ւ—ճո՛ւ—ճո՛ւ:

Հոգիս հաւնիք կուգէ, մեղքս ապօլ չընէր:

Հօլիւը սւգէ, քեֆեէն եղ հօնէ կու:

Ձիդ դայիմ կուպէ, դէլը ուտէ նա թող ուտէ:

Ձուկը ջուրին մէջ մեծընայ կու:

Ձուածեղի հօմար քաւայի օռ լիզին կունի:

Ղարաքավուղը օնոթի մեռաւ, աստին. — կտուղը ինչ կարմիր է:

Ղըյափը պոչը վկայ բռնից,

ձերմակ շունը բօմբակ ծախողին զարար է:

ձօմի միմարեի վրան մօլլան կօղնած է, տակը եզօն կուտ օն:

Մաղը մաղեցի, պատէն կախեցի:

Մաշըր էշ ըլի, իշու գինը ինչ կըլի:

Մաշմուրքը օնթեղէ. կաղինը պօֆրէ:

Մաշու միտքը ջաղացքի լօմոնի կու, ինչ էօր լլուս, կաղայ:

Մէկին միրուքը վառեցաւ, — Կեցիր տաքնօմ ասից մէկէլը:

Մէկ փարայ տուի, խորաթեցուցի, էրկու փարայ կուտօմ,

կօղնիլ չի:

Մէկ օնթին էրկու դարփուզ հաւքիլ չի:

Մըյնեմն էօր դուս տօնի, էն տունը կը քակուի:

Մի բորկընաւ, ջըրին հասած չիս:

Միծ էշը գումը մոռցայ:

Միւր մեռիլը մինք լօնք պիտի:

Միւր մէջ տեղէն սիւ կատու օնցաւ:

Մի չիլի, մօյդ էփած ապուրը չէ:

Մուկը իր ծակը հաւքիլ չի. ցախաւիլը պոչը կապած ունի:

Մուկի շեռը ջաղչի օլուխին խեռ է:

Մօլ կտրած չունի, Վարի գնալիս, կընէ:

Մօղի գնաց, հոշըր օնօթի մնաց:

Շիտակ խորաթա եա խլաւէն, եա պզտիկէն:

Շունը շատ հաշէ, օշխարին գէլ բերէ կուս
 Շունը շօն միտը ուտիլ չի:
 Շունը ուր տեղ ճօնչիլ չի:
 Շօնը աստիճան վնիլ էրիդ էօր խորօն էլած ունի:
 Շօնը հիտ մօն էկողը բիրը ձեռքէն չթողու պիտի:
 Շօնը սատկուչն էօր էկաւ, կեշտալ ճօմու դուռ փնէ կուս:
 Շօնը քար նետիս, տէյն միտքդ բիր:
 Շօնը օնուս էօր աուիր, քովդ բուսնի կուս:
 Շօն օնթի թողուն, տօնը պէտքը կաշէ:

Ոտքդ օմուր կոխէ էօր լիտը դաս:
 Որ կրնիս ուզածդ, դանուս կու չուզածդ:
 Ունք շինէր պիտի, աչքն էլ էրիդ վրէն:

Պառտօն վէյից, չարովնիդ դայձու:
 Պատիհավայ քացախը մեղրէն օնուչ է:
 Պէհէ էթումը, էօր քակէ քու տունը:

Պէտքին տէրը էղաւ, օնցաւ արեգին, գէշին տէրը գարուպեմդ

է ծօմակին:

Պիճիլիկ դլօխ, միծ ներազ.
 Պուծէկի բունը խառնըթիլ մի:

Ջորին թօնկ ըլլուչը, գիլուն պիտու չէ:
 Ջորիին աստին.—Վով է հէյդ.—Մէյս ձին է, ասաց:
 Ջույն լցածին սօնտը, ծեծին կունի:
 Ջոյն ուր ճօնքէն դանու կուս:

Սիւ մաշտուն սապուն. խլաւին խրատ ինչ կրնէ:
 Սիյտը ռիւքի լօմօնի կու, էօր կոտրեցաւ, էլ չի շինուիր:
 Սույբ Սէրգիսի պատին հօռումը նետեցին դույին. պասը ուս
 տուչի հօմար ինչիկ մը գտաւ ուչ. չարովնին հօնից, կերաւ:

Վէրը միլուքս՝ վիրը բեղս, նիւր թքնումիտի:
 Վիրի դաթը էլաւ, վիրի փեթեհէն առաւ.
 —Վհւ, ծհ, տէրան էլ չուէ կունի:
 Վրայեկէն փախաւ, թաթուի ըռաստ էկաւ:
 Տէրան էմեն դարբա քաթա ուտիլ չի:
 Տավուլը ճիտս օնցունց, չոմախը ինք դայնե կուս:

Քարը իրեն տեղը ծօնտը է:
 Քուն կըլլի իրեն հօմար, ներազ տեսնուկու ուրիշի հօմար:
 Օձու սատկուչն էօր՝դայ, կեշտայ ճօնբու օրթան պարկի կուս:
 Օնչ խաչի խօստում, օնչ տղի փիփիլ:
 Օտքը կուղոտ, բերօնը եղոտ:

9.

Տրագիգոնի բաւրբարբաւռ հայ ցիւղացիներէն առնուած,
բարգմանուած հայերէնի.

Աղուէսի հնարագիտութիւնը հաւի գլխին է:
Աղուէսն որ կը շրջի, լաւ է այն առիւծը որ կը քնի:
Ամբարն դատարկ, չափն անյատակ, որչափ կուզես, չափէ:
Ամբողջ նախիրը յափշտակուած է. նա իր խայտ երինջը կը

հարցնէ:

Ամեն բերան տոպրակ չէ, որ կապես:
Ամեն մօրուքէն մի մի մաղ, քարոյի մօրուքը սազ:
Ամեն տեսածդ բարեկամ մի կարծեր:
Ամեն տեսած մօրուքաւոր, կարծես քու հայրն է ալևոր:
Այ ամա, չես անձրեւէր, գոնէ մի գոռար:
Այլոց բերան տոպրակ լինէր, կարել տէք էր:
Այլոց համար որ կուլայ, իր աչքերը դուրս կտայ:
Այլոց ձեռքով օձ բռնէ, այն ևս սուտ բռնէ.
Այլոց ձին եթէ նստես, շուտով ցած կիջնես:
Այլոց յիշատակը քանդկցիր, տունը հանգիստ նստար:
Այն գիւղը որ չես կարող հասնիս, գտնուած տեղդ հանգստա-

ցիր:

Այն որ ամուսնացած է, ամուսնացածի վրձակը գիտէ:
Այն որ ապառուիկ խմեց գինի, երկու անգամ կը հարբի:
Այն որ «Աստուած—Աստուած» կը կանչէ, երբէք անտես առ-

նուած չէ:

Այն որ ծնած է մկէ, տիկ ու տոպրակ կը ծակէ:
Այն որ ձին գնել կուզէր, այժմ Իւսկիւտարը անցած է:
Այս իմ Թանս է, կէսը ջուր է, կուտես այս, չուտես այս է:
Այբի կին փորձառու և հիւրասէր, կարծէ տասը հատ օրիորդ-

ներ:

Անամօթը բանէ չէր ամաչէր, քուրջ ևս հագած կը չարժէր:
Անկրօնքը եթէ պատժել կուզես, պէտք է նորա դէմ անհաւատ

հանես:

Անհոգ գլուխս, աներկիւղ գործս:

Անձրեւ քարին, քարոյը գլխին:

Անդատել ուտել, անտեսնել ձեռել:

Անշուք գիւղ գտածես, անվայտ կը շրջիս:

Անպէտք որդին խուլ կը հաւաքէ, օտարի բուրակը կը վառէ,
իսկ պիտանի որդին իր հօր տունը կը շէնցնէ:

Անպտուղ ծառը կը կտրեն, իսկ պտղատու ծառին քար կը ձգեն:

Աշխատաւոր ձին դարմանը կը շատացնէ:

Աշխարհ մի սանդուխ է, մին կը բարձրանայ, իսկ միւսը կիջնէ:

Աշխարհ մի լուսամուտ է, ամեն եկող, կը տեսնէ, կը գնայ:

Աչքէ հեռի, սրտէ հեռի:

Ապրանքը ճանաչողին, մի հատ ևս աւելի տուր:

Առիւծը խեղդել մի տար կատուին:

Առատաձեռուն մէկ կտայ, իսկ ժլատը երկու կը տուժէ:

Աստուած չէ կամեցած, մարգարէն ինչ կանէ:

Արագիւր իր կեանքը լրակլակով կանցնէ:

Արջին կաշի տուին, որ արորէ, կերպ, իր պշատառքի փո-
խարէն հաշուեց:

Արտաքինը զայլս կը հրապուրէ, իսկ ներքինը զիս կը խռովէ:

Աքաղաղն որ խօսի անժամանակ, իր կեանքին վերջ կը տայ
մի սուր դանակ:

Բարեաց դէմ բարիք ամեն մարդու գործ, չարեաց դէմ բարիք
քաջ մարդու գործ:

Բարեկամիդ հետ երբ կուտես ու կը խմես, յիշէ որ առևտուր
չանես:

Բարիքն որ դու արիր, չէր արժէր այն գործը որ խրտեցուցիր:

Գայլի աղօթքը եթէ լսուի, երկինքէն ցորեն հաց կանձրիւն:

Գայլի վատ անուն է ելած, իսկ աղուէտներ զլուխ կուտեն:

Գարի ցանեցի, բուսաւ լազուտ, աւաղ աշխատանացս,՝ զնաց
կորուստ:

Դժարն որ ետ դառնայ, նրա կոթը անիծած:

Դիչերը պարզ, ցերեկն անձրև, տարւոյ աւեր. մեծը կանգնած
փոքրը կը խօսի, տան աւեր:

—Գիտես, ինչ արի.—Թշնամիս ընկուզի կեղևի մէջ հաւաքեցի:

Գիտէիր փօրիդ բնութիւնը, ինչու խմեցիր խաշի ջուրը:

Գիտեմ, յարդը քոնը չէ, բայց մարագը քոնն է:

Գլխարկը մեծ, բայց տակը մարդ չկայ:

Գլխին զարկին, գոռաց,—Վայ կռնակս:

Դուլս, դու եր խեղ չսունիս. խեղճ ոտներ, ինչեր պիտի քաշես:

Գնացին Տիմեաթ բրինձի, տանը պուլլուրն ևս կորուսին:

Գործն որ «յետոյ» մնաց, սառեցաւ գնաց:

Գտաւ կոյր զկոյրը, ջուրը իր հունը:

Դատաւոր էիր քառասուն տարուան, երբ էիր տեսած այսպէս դատաստան:

Դեռ արեգակը չծագած մեծ մեծ շնորհներ պիտի ծագին:

Դերձակին տասցին.— Զուէ.— Ահա, ասաց, ասեղը գլխիս պատրաստ է:

Դորա արժէքն է ոչնչէն պակաս:

Դու որ այդպէս կը շրջես, մօրդ պատրաստած շաւանը՝ կը կարծես:

Իրկեցն որ քս մօտն է, հեռի դռնուած եղբօրմէ պատուական է:

Իրկեց դրկեցէն վատ օրինակ կառնէ, հոգին տանջանքի մէջ կը վառէ:

Եթէ ասեա «դու գիտես», ամեն փորձանք կը վերջացնես:

Եթէ ասացիր արդարն, զիտես, երեսդ ետեւ, իշուն հեծնել աչքդ առնելու ես:

Եթէ ծեծես ուրիշներու դուռը մատով, ուրիշներն ևս քո դուռը կը ծեծեն թակով:

Եթէ մօրուքին յարգանք լինէր, իծու գլխին լոյս կիջնէր:

Եթէ ուղտին փուշ հարկաւոր է, վիզը պարզել պարտաւոր է:

Եթէ մօրուքս լինէր, խօսքս կանցնէր:

Եթէ որբին եղար պահապան, քեզ կանէ թափառական:

Եթէ սար սարին չպատահի, մարդ մարդու կը պատահի:

Եթէ քանդեցիր այլոց տուն, դու ևս պիտի չունենաս մի բոյն:

Եկաւ որ ջուր տանէր, յետ դարձաւ անջուր:

Եկեղեցին որ չէ օգնական, խուճկ ու մօմ չեն տար նորան:

Եղնջի արմատի վրան եղինջ կը բուսնի:

Երբ մէկը հասկացող չէ, նա անհոգ է:

Երբ պար մտնես, մտածէ որ պիտի շարժիս:

Երկիւղ կը կրէ մարդ անկէ, որ տեսած է:

Երեսը նոր, ներքեւ քուրջ:

Զիս սիրողին եմ ծառայ:

Ըմբիշ, օտաներէն բռնէ.— Եթէ յաջողութիւն գտնեմ, հոգին ևս կառնեմ:

Ընկերդ երբ սգուաւն է, թառդ թրքանոցն է:

Թան ունենամ, ճանճեր Բաղտատէն կգան:

Թշնամին թշնամուն դուռան չկարդար:

Թշնամին ոտքին, բարեկամը գլխին կը նայէ:

Թոյլ տուր հարբեալն իր վրայ թաւալի:

Ժամանակը՝ կը վաճառէ յարդը:

Ինձ նեղ, քեզ տեղ:

Ինչ անեմ որ աշխարհը լայն է, քանի որ նեղ կօչիկներս զիս
կը տանջէ:

Ինչ որ ձեռքովդ տուիր, այն հետդ կը տանես:

Ինչ որ տուիր ձեռս, այն զարկի երեսդ:

Ինչ փրթեցիր սկաւառակդ, այն կը գտնես գդալիդ մէջ:

Ինքն իրեն ընկնողը չլար:

Ինք մէկ՝ մօրուք էրկու թիղ:

Իշով ճանապարհ գնացիր, փորձանք կը բերէ գլխիդ, ջորիով
թերես, բայց ձին է կտրիճ մարդու կեանքը:

Իշու վրայ նստելն է ամօթ. իջնելը երկու ամօթ:

Իշու վերէն ընկած ես, դու դարձեալ, չլու—չու, կասես:

Լեռնէն իջնես, տեղացին վանես:

Լեռն որ չատ բարձր է, գլխէն սառնամանիք ու ձիւն պակտս
չէ:

Լեռն որչափ բարձր լինի, մի օր գագաթէն ճանապարհ կտնցնի:
Լուսնկայ գիշերով գողութիւն, որն է տեսած այդպիսի սովո-
րութիւն:

Լցի մի աման չալարունակեց, միւս աման դատարկեցի, կիսատ
մնաց:

Խնձորը կեղեւէ ու տանձը համրէ, (կեր):

Խուլի համար մօլան, երկու անգամ չկարդար էզան:

Խուսկդ պէտք չէ, եկեղեցին մի պղծէր:

Խօսիլ մեծին, լսել փոքրին:

Ծառի մի կողմն է ուղիղ կանգած, իսկ միւս կողմն է փթած:

Ծիտը ինչ է, որ ճուռը ինչ լինի:

Ծուաղի լաւը կը գտնուի անտառը, բայց պտուղը կուտէ արջը:

Կաղ իշով կարաւանին խառնուեցաւ:

Կատուն զարմանալի է, կարծես լուսք կանէ:

Կացինը քարին զարկի:

Կերակուրը եթէ լաւ է, թող բերանս այրէ:

Կերանք, կշտացանք, Աստուծով յագեցանք:

Կեր, իմ ձի, քանի կուտես դարի, վաղը պարտատէր կամ քեզ
կամ զիս կը տանի:

Կինդ ինչ գիւղացի, դու նոյն տեղացի:

Կիրքը հողու տակն է, հողին մինչև դուրս չգայ, կիրքը չգար
դուրս:
Կոյրը թէև չտեսներ, այլ կերակայէ:
Կուզես ատամի ցուէն ազատուիս, արմատը պէտք է արեգա-
կան ցոյց տաս:
Կուզես լաւ ձուածեղ ուտես, եօթ ձու ու լաւ իւղ պատրաս-
տես:

Կարիճը հազար կապրի, սակայն մի անգամ կը յաջողի:
Կուզես շողգամը մեծանայ, նոսրացուր, որ աճի, դօրանայ:
Կուզես որ բռնի, շունը տանես որսի:

Համբերես, ազոխը հալվաւ. իսկ թթի տերւն բեհեզ կը շինես:
Հասկացողէն եմ դոհ, չհասկացողէն շատ լիժողհ:
Հարսանիք առանց պարի:
Հարսը ձգես իր կամքին, կամ դավուլչին կառնէ կամ զուռնա-

ջիւ:

Հարուստը իր սայլը լեռնէ լեռ կը շրջեցնէ. իսկ աղքատը
տափարակ դաշտի մէջ ճանապարհը կը կորսնցնէ:
Հաց տեսար միտուի, գործ տեսար, խոյս տուր:
Հիներուն պատիւ լինի, հնավաճառանոցը լոյս կիջնի:
Հիւրը եկաւ, գնաց. տեղը դատարկ չմնաց:
Հիւրը կը խորչի հիւրէն, տան տէրը երկուքէն:
Հովիւ առատ առատ դոտաւ իւղին, տաբաւ քսնց ուրին:

Ձին երբ ձիու մօտ կապես, կամ բարքէն, կամ մազէն:
Ձին ձի անողը տէքն է:
Ձին որ ձրի է, ատամը նայել ինչ հարկ է:
Ձին որ մենակ է, ասպարէզ ինչ կանէ:
Ձիու և շան հետք աննշմարելի դարձած են:

Ճանճը պիղծ չէ, սիրտ կը պղտորէ:

Մազը վայելչութենէ, իսկ եղունգը վատ կիանքէ կերկարին:
Մախաթը մաշի, ասեղի չափ կը մնայ, ասեղը որ մաշի արշափ
պիտի մնայ:

Մահն է սպրտք, խռխուոցի ինչ հարկ:
Մաշած թաս, հնացած բաղանիք:
Մարադ վառեցաւ գնաց, մկնեճուն ևս չմնաց:
Մարդ ուղէ համբերել, մի տարի կարող է պայտի. գամի մէջ

մնալ:

Մարդ կամաչէ, երբ երես առ երես գայ:

Մեծ էջը գոմը մոռցանք:

Մեր աեղեր, մահի վրայ խաղող կուտեն:

Մեր հարսը մեղնից փախաւ, գլուխ գոցեց, ետև բացեց:

Մէկի վրայ որ շատ խղճաս, յետոյ կը տեսնես վնաս:

Մի անցնիր ապաշնորհի կամըջէն, թող հեղեղը տանի քեզ, մի նստիր աղուէսի շուքը, թող առիւծը ուտէ քեզ:

Մի աչքով ինձ մի նայիր:

Մի գլուխ հազար տոսկրակ, հազար տոսկրակ մի գլուխ:

Մի նայիր թէ ծխահանը շեղ է, այլ նայէ՝ թէ ծուխը ուղիղ կգայ դուրս:

Մինարէն գողանալ կուզես, նախ պէտք է պատեանը պատրաստես:

Մի օգնէր կատուին նենգաւոր, որ խեղդէ առիւծը հզօր:

Մինչև յաւիտեան բարձր է ձեռք ձեռաց վրայ:

Մի վախենար Մարտի ձմեռէն, վախցիր Ապրիլի հագէն, եղբ կը բաժանէ ընկերէն:

Մի մեռնիր, գարուն կգայ, իշուկս, առւոյտ կ'ոտմ քեզ չու—չուչս:

Միսն էժանագին՝ կը վնասէ պտուկին:

Մոմը իր սակը չլուսաւորեր,

Մուկը մի անգամ բէղի տակէն անցաւ, ճանապարհ բացաւ:

Մըջիւնը երբ ցլտի սառակի կը թեւաւորի:

—Մըջիւնը ինչով.—Իր կարողութեան չափով:

Մայրս է ի սրտէ կուլայ, իսկ օտարներ ի զուր կլան:

Մօրս ճաշը, բուրակի խաշը:

Մօլա Նասրէտթին իր ապրանքը, կուզէ պահէ բարձի տակը:

Յամառին եթէ բան հասկացնել կուզես, աւելի լաւ կանես մի որբ պատասպարես:

Յարդի տակէն ջուր կը քայլեցնէ:

Յետ զատկին, հալվան էժանագին:

Յիմարին ամեն օր զտտիկ է:

Յիմարին ձեռք պարզէ, ձեռքը բահ յանձնէ:

Նապաստակը ծնաւ, ձագին ասաց.—Ինձ կայ բէղ, քեզ կայ բէղ. գնա, գդիր արծեւու տեղ:

Շերտ լեզու, չեղաւ շերտ լինիս, որ այս փորձանքին չձգէիր դիս:

Շահէ—չահէ տուր պղնձի, որ աւելցուցիր տուր հողի:

Շան ոտքը քարէն կը խնայես:

Շան կաշիէն մորթ, յոյնը հային խորթ:

Շնորհէ զրկուած, տէրտէրը երեսը մեռն քսած չէ:

Շորերը դրոշն կը փայլին, փորը ներսէն կը դալարի.
Շունը որ շարունակ կը հաչէ, հօտին գայլ կը բերէ:

Ոսկի կոնքը ինչ անեմ, քանի որ մէջը տրին ալտի փախեմ:
Ով կիրք, գիտես ինչ կանեմ, գետնէ գետին կը զարնեմ:
Որ աղաչեմ քառասուն մարգարէի, կաղաչեմ մէկ Աստուծոյ:
Որ կերակրեցիր, կշտացոր, որ զարկիր, սպանէ:
Որ կը համբերէ, լաւ կեանք կը վարէ:
Որչափ ես ինձ վնասեցի, ուրիշներ այնչափ չվնասեցին:
Որ տեղ բազմութիւն, այն տեղ խարդախութիւն:
—Ուզածդ ինչ էր.— Երկու աչք, մինը լաւ, միւսն չիլ:

Չառաւ իր գիւղի տգեղն, առաւ ուրիշ գիւղի անառակը:
Չեմ ցաւիր որ քառասուն բեռ ապուխտս գողցած են, կը ցաւիմ մանրեւ ուտել չգիտեն:

Չէ այն տեսակ սատանայ, որ անարդանքով հեռանայ:
Չընկ—չընկ կանէ նալչան, գործ կը կատարէ փառան:

Պանդխտութեան մէջ զինք գովել, բաղանիսի մէջ երգել:
Պանդուխտ թռչնոյն նայէ, տես Աստուած նորա բոյնը ինչպէս
կը շինէ:

Պնչառն ու քթէն խօսող, վատ տղաւորութիւն թողող:

Ջուրը կը գնայ, աւազը կը մնայ:

Ջուրը կը քնի, բայց ռիսակալն արթուն կը հսկէ վրէժ լուծելու:

Սև ագռաւը ածեց ձու սև, անցաւ ծովը Սև, տեսաւ դարձեալ
սև:

Սև ձիւթը դարման է օգտակար, իսկ ոմանց կս վնասակար:

Սխտոր ու քացախ հաշուի դնես, խաչ ուտել կարող չես:

Մնդուկի միջինը շալալահ, շալակինս փորոս:

Սուտը անվերջ կը դառնայ, երբ ասողը յարմարացնելու չնորք
ունենայ:

Սուտ մի ասաց մին շուկայի ներքին գլուխն, իսկ վերին գլուխն
ինքն կս հաւատաց:

Սուտ չէ, դայեկս ասած է:

Սուրբ խաչ եկաւ, ապառն առաւ ներս փախաւ:

Սրբկան անկարգ, գլուխն է դատարկ:

Սօֆի է, սոխ չուտեր, որ գտաւ, կեղևը չըթողեր:

Վայր թքեմ մօրուքս, վեր թքեմ բեղս:

Վատ մօրդն որ կայ, եօթ թաղի մնաս կը տայ:
 Վարպետ է այժն աւագ, որ կը ձուլէ անկադապար կոճակ:
 Վերմակդ հասակիդ յարմարցուր:
 Վերջացաւ Մարտոս, գնաց դարձաւ:

Տազն ասաց. — Կռուենք, կոյրն՝ թէ բռնենք, կաղն՝ թէ փախնենք:
 Տանտէրը մէկ տուն, իսկ վարձուորը ունի հազար տուն:

Տկարին հտէն շատ որ պնդես, քաջի պէս մի օր քո դէմ կը հանես:

Տղան կուլայ, ցաւն է դաթայ:

Տղան որ ջուրը յղես, ինքդ ևս հտէն գնալու ես:

Տնանկութեան մէջ՝ ոստայնանկութիւն:

Տերեկը որպէս արդար, համրիչ կը դարձնէ, գիշերը գողերու հետ ոչխար կը խորովէ:

Տիցն որ երկու ճիւղ է, գետին խրուելու հնարաւորութիւն չկայ:

Փայտէ մաւա, գնչուէ փաւա:

Քահանան ամէն առաւօտ, չուտէր դաթայ եղոտ:

Քամակս տեսար ալիւրոտ, կարծեցիր ջրադացպանն էր փօշոտ:

Քաջը եթէ չէ չքաւոր, չի լինիր անհաւատարիմ:

Քարը իր տեղը ծանր է:

Քարն, որ է չինութեան յարմար, երբէք գետին չի մնար:

Քարը, որ շարունակ գլորուէր, մամուռ պիտի չբռնէր:

Քացախը երբ շատ բարկ է, իր ամանը կը ծակէ:

Քաք չէ, դայեկս պղծած է:

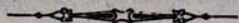
Քթէս արիւն եկաւ, ծոմը վերջացաւ:

Քուռակը ձի կը շինէ, տէրը կը հիացնէ:

Օգի մէջ կը բռնէ, տապակի մէջ կուտէ:

Օսմանցին նապաստակը սայլով կորսայ:

Օր որ կանցնի, գիտես օրուայ հետ ինչ ևս ճակատագիրներ կանցնի:

ԻՕ.

Յիվրիկի բարբառով.

Անգուլթը առաւ, մենք տուինք, անգուլթը մեռաւ, մենք մնա-

ցինք:

Աչքդ խփե, ձեռքդ էրկնցուր. Ղարայենց տնէն սրը կուլի

թող ուլի:

Առաւօտնէ մինչև իրիկուն քառսուն մեղհեալի խզմեք կենէ:

Աստուած պոյ տուեր, քիթը ծակեր թողեր:

Արջէն փախնելիքէն, արջի քաքին ըռաս էկայ:

Արեւը էլաւ Փալախենք, էշը կերան Չալախենք, դայան (աման լուալու ջնջոց) կրծող Մանանդենք:

Բարդին սերկելի չքերեր, ոչ ևս ուռի ծառը նուռ. տեսած ես անամօթին պատիւ, անաւակին պատկառանք:

Բերդէն ձգեա, թաթևրուն վրայ կը կայնի:

Գեղ գլուխ մէկ մէկ խնդ, Աբուչախէն սըը կուլի թող ուլի:

Դու էր մեր սլանդուլտ գնչուն, ի՞նչ կենես արծթէ զուռնայ փայլուն:

Էշը որ խիարի գինով կառնես, մէկ օր ջրի մէջ խեղդուած կը տեսնես,

Էրեսը անչափ արնդ է, որ չարօխ ընես, Պաղգատ էրթաս, չի կըտրտիր:

Ինչ կանեմ գեղեցիկը—աշխարհաշրջիկը. կուգեմ տգեղը—անաչէնը:

Իրեն գլօխը չկապող հարսը, հարսնետուն կերթայ հարսի գլօխ կապելու,

Խարբերդու օվան, օսկի եռվան, Արաբկերու էրկիրը, լեյլեկի բնակարանը:

Խնլոտին ցուրտը մահանայ:

Կին կայ որ գարիի ալուրէն կերակուր կը չինէ, կին ալ կայ պատրաստ կերակուրը կարէ:

Ձմերուկ կտրելով սիրտ պիտի հովացնես:

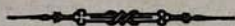
Ճին չեղած կուզէ մարդ չաբփմիս ընէ:

Մանեմ—մանեմ գալին տամ, գալին աչքը հանել տամ:

Մօրուց խենդ ըլլեցողին սուրբ Սարգիս ի՞նչ ընէ:

Սերմնացանը թող սերմանէ. թուրքմանը թող չրջի. էշը ինչ ուտէ, այն կը թրքէ:

Գուռակ, ուր կը վազես, կուզես մօրմէդ առաջ ախրը մտնես:

11.

Արձէօի Գամձագ գիւղի բարբառով.

Աղէկ ձիւռ մէկ զանկու, աղէկ մարդու մէկ խապար:
 Աստուած ղօռղուուն ձէն լսայ, վարդեւորին ձուն կուգայ:
 Գիլու անուն էլեր ա, աղուէս տներ ա քակեր:
 Գնացիր մըջ խաւքերուն, ղօռղօ՛ւ բռնեցիր:
 Ես օր կամ, կռնի փուշ իմ, որ տեղ դիպնիմ, կը մաշիմ:
 Լժան մսի շուրվէն շներ կուտեն:
 Էնտեղ արանք, էնտեղ արանք, տէրտէր մնաց անպատարագ:
 Էրթանք սար, վերցունք քար:
 Ինչ էս մոթներ կախե, Մօրրի խարճ կուզեն քեզնից:
 Ինչ տեսայ, ինչ կուրիսի:
 Խունկ ծխողին, բուժը, քրտողին:
 Կուզես կաքու քէլք քէլի, ղօռղուուն էլ կը մոռնաս:
 Ճարպիկ մուկ էրկու ոտով կընկնի քալաւ:
 Մանէն մանած ա, պատէն կախած ա:
 Մարդ մարդու դարձ չգիտէ, կէս գիշերին ժամ կը ձենայ:
 Մէկի ուն էր դստ էկեր, մէկը կասէր.—Տո՛ւր, տանեմ կատուիս:
 Մուկ ծակ չմտի, ցախաւելը պոչից կը կախեն:
 Յրմենուն ծով, վրը ընձիկ սով:
 Շորերս խին ա, խօսքերս անդին ա:
 Ուլ մկմրկալով ապրեր ա, դեառ առանց ձենի խատեր ա:
 Ուրիշի լոմա էնեցի, իմ գլուխ էլաւ:
 Չամչիկ խատ խատ, մեղրիկ մատ մատ, օլրուանք տեղը տար-
 տակի:
 Չուր Շուշան զարդըռաւ, պատարագ արձկուաւ:
 Պուտուկ ասաւ.—Սա ոսկի եմ, չերեփ ասաւ.—Սա դո՛ւր էմ:
 Պատիկ մուկ կարաս կաւիրայ:
 Պատիկ քար թալեր ա խոր, ջու՛ չկունայ խանայ:
 Զուր էկեր ջաղացքն ա տարեր, չաղջպան չախախ կը սլտոտայ:
 Զուր իրա առւում կերթայ:
 Փայլեվան ոռքերից բռնայ.—Ձեռնէս դեայ խողին էլ կը խանեմ:
 Քար ուր տեղ ծանար ա:

*) Ասած է Յակոբ Ներսէսեան:

I2.

Գրիի բարբառով.

Անհամ հիւրնդին, կանաչ խըյաբը կաղնտին:
Աղուէսը իրեն պոչը վկայ կը բռնէ:
Անուն իմացանք, անկուն չիմացանք:
Աշխար դմակ, մարդիկ դանակ, կտրէ ու կեր:
Արա խախուտ, մահաճայ կարկուտ:

Գնացիր հորթերը, սև իշուն ճակատը պաղիր:
Դավին թաղ մազէ կարմունչի վրան էր բռներ:

Դու մարդ ես, թէ դաճես ես:

Ըսեմ տեսերեմ, սուտ եմ, ըսեմ չեմ տեսեր, կեճայ սուտ եմ:
Իշուն ըռեհան երկնցուցին. հոտ քաշելու տեղ վերուց, կերաւ:
Լոխմայ մը մթան, կաթէ կով մը կթան:

Խեղ զնըց հարսնստուն, ըսըց,—ըսի լաւ է, քընց մեր տուն:

Կնիկ պէտք է նալապի, օր տղայ բերէ չալապի:

Կնիկս օր մեռաւ, մէկ էլ կը բերեմ, մէրս օր մեռաւ, յուստէն
բերեմ:

Կուր յարան է թէ կուշտը:

Հին ջվլին նոր կանթ պիտի:

Մարդու ոչխար օր էղաւ յիսուն, դանակ սրէ, զարկէ սուն:

Մեր խօրոզը շատ կը կռուի. ամա տէր չունի:

Մեռելը լացող չունի:

Մեռելը լալ չուզէ:

Մինչև օտնմաններս շտկէ, կենեմ կայնեմ:

Մութը փուշ է, պագը անուշ է:

Ուլութեն, չէ գըտե արքայութեն:

Վեզ ուտէ եղն ու ճմուռը, վեզ դարնէ գլուխը քարն ու դուռը:

Սոխին դէմ սխտոր ցանէք:

Օսկուլ (ձկնկուլ) էղեր է:

I3.

Վաղարշապատի խառն բարբառներով *).

Ագռաւին արախճին տուին որ սիրուն գլխի, գլխին դնի. պտը-
տեց—պտըտեց, բերեց իրա ճուտի գլխին դրեց:

Ազգի թքանք—ցեղերին գետնով ա տալի:

Ածան հաւը կրկյան կըլնի:

Աղբէր որ լաւ ըլնի, Աստուած էլ մի հատ կունենայ:

Աղուէսի դունչը խաղողին չհասաւ, ասեց.—թըթու ա:

Աղուէսի վկէն իրա պոչն ա:

Աղաք կէթամ, գլխիս կը տան, յետ կաղնեմ ոտիս կտան:

Ամեն մարդ գիտայ իրա մարդի զորք:

Ամեն մարդ իրա մեռելը լաց կըլնի:

Ամեն օր ջուրը գերան չի բերի:

Ամպ օր գէլի համար հարսանիք ա:

Ամպ օր պառուին առաւօտ ա:

Անգէտ մարդին առայ շալակս, ասեց.—Վէ դիւր, ոտքերս ցաւաց:

Անթառամ ծաղկին թուփել չը կայ, բողբոջ պառուել չկայ:

Անձրեւ ա գալի, կտուրը կաթում ա. կնիկն պառկե, աղջիկ ա

բերե:

Անձրեւ ա գալի, կոշտը քարի դարձն ա լաց ընում:

Անճարն ա կերէ բանջար:

Անուենում կայ, ամանում չկայ:

Անուենը տուր, սուճիէն դցայ:

Անջուր ջաղաց, անկրակ բաղարջ:

Անց իւթս, խաթիյա դուրսի:

Աշխար արօտ, մենք մէջը կարօտ:

Աշխար դմակ ա, ինքը մէջը դանակ ա:

Ապրել կայ, դմակ ա, ապրել կայ, դանակ ա:

Առանց ի ձի առնել մտուրք ա չենում:

*) Գրի առած է Արուսեակ Հայկունի. Վաղարշապատի ժողովուրդը մեծաւ մասամբ հին ու նոր զաղթականներ են զանազան տեղերէ հաւաքուած, որով ներկայ առածները խառն են եւ փոքր ինչ փոփոխութիւն գտած. իսկ կայ զուտ Վաղարշապատցիներէ առնուած առածներ, որ ներկայիս կը յաջորդէ եւ զրի առած է Վաղարշապատի վերաբնակիչ Հայթաղ գիւղացի. Վաղարշապատցին, որպէս բուլանիցին, ունի անհաշիւ առածներու պաշար. ընդհանրապէս բանակուի միջոցին կը դործածէ:

Աստուած ազաւաւի ձէն լսի, վարդիւարին ձին կը դնի:
 Աստուած ազատ էնայ լապտարակի քացուց:
 Աստըծու ճամբին չի գայ, սատանի ճանբէն չմտ:
 Աստուած տայ լազուն, որ տայ ճազուն:
 Ատըմիկ կանի անդըմիկ:
 Արջն իրա զովըց:
 Արոր խախուտ, միանէն կարկուտ:
 Արքայութունն եմ ասում, դժողւքն ձեռս չի ընկնի:
 Աւեր քաղաքին, չէն անուն:

Բամբակը կտրանն են ցանէ:
 Բանն որ կայ, էշ ա, քչես, կէթայ:
 Բանն օրուան, հոգ տարուան:
 Բանգի քանդած Աստուած չը քանդի:
 Բեղ դրեց մուրքի վրէն:
 Բրդի տանը կուլայ չի ընի:
 Բրինձ փլաւը կուտէ ամնի մէջ:
 Բօզից աղջիկ առ, բօզին աղջիկ մի տայ:

Գէլը սովածութունից չի կարում դարը նիւնել, ասում են, էն-
 քան կերել ա; չի կարում նիւնի:

Գէլը որ ամալ օրից վախենայ, մի շուշպայ կը կարի:
 Գէլի հետ դառն ա ուտում, տիրոջ հետ վայմլուկ ա անում:
 Գէլը ընկաւ օչխարի մէջ, վայ մէկի տիրոջ:
 Գէլնեղդ շան դլուխը գէլի փորին ա:
 Գիժը դժին տեսաւ, ճակատը մի թիզ լէնացաւ:
 Գիժը քարը գցեց ֆորը, հարիւր խեղճով չկարացին հանեն:
 Գիշերն ի ման գալի, դու ցերեկը ռասս էկար:
 Գիտուն ալուէսը չորս ոտով քալաք կընկնի:
 Գոգդ նստեմ, միւրուքդ փէտեմ:
 Գողն էկաւ, սե էրես գնաց:
 Գողը, որ տանից էլաւ, եզ էրդիկով դուս կը գայ:

Դարտակ փէտին շուն չի հաջայ:
 Դէ, արի, էշը ցիւից հան:
 Դիւին դժողք շանց չտաս, արքայութունի ճանփէն չիմանայ:
 Դուզ խօսողի գտակը ծակ կըլնի:
 Դրսե ըլնում ա քահանայ, տանը ըլլում ա սատանայ:

Եզը ինչքան ընկնի, կաշին մէ ձիաբեռ ա:
 Եզն ընկաւ, դանակաւոր շատացաւ:
 Եկող մօրս հալն ա հարցնում, հօրս հալը հարցնող չկայ:

Նղը ու մեղը շան տկումը:
 Նա ազգաւին հաւանեցի, ազգաւ ինձ չհաւանեց:
 Նա ասում եմ արեւոյ եմ, էն ասում ա, քանի՞ տղայ ունես:
 Նա գանձ կանեմ, նա տանձ կասի:
 Նա էկայ կուղէ կուղ, դու էլ էկար ապրապուգ:
 Նոթ ծով մէ թեւ մանծով կը ներկի:
 Նա եմ կուտ տալիս, խալիսի դռանն ա ածում:

Ելը իմացաւ, ետք բէլը իմացաւ:
 Ել օղլու աչքը որ մարդի լիս տայ. իրանը կը հանի, դէն կը քցի:
 Եծը իծի համար լաւ ա, քանց մի սուրու օչխար:
 Եծը իրա ջանի դարձին, զատաբը ճրագուի ա ման գալի:
 Էն աղուէսն էր, դու էլ պոչն իր:
 Էն աչքը որ լիս չի տայ, թո՛ւ քոռանայ:
 Ելը էլի էն էն ա, փալան ա փոխուեա:
 Ելը ինչ գիտի նուշ ինչ ա:
 Ելը ինչ մօտ կապեա. եա խուս կը սօվորի եա խասախար:
 Ե՛լ, մի սասկի, դարուն կը գայ եոննայ կը կանաչի:
 Երէխէն մահանայ, մէրը կշտանայ:
 Երէխէն պատճառ, մէրն օրոճար:
 Երեսդ սիւստակ, կըճըճի տակից:
 Երկու ձմերուկ մի ձեռքով չի բռնուի:
 Երես տուինք, աստառ ուկեց:
 Երկու ախպոր գլուխ մի գերեզման չի մտնի:
 Երկու դիմի քամաջայ անողը շաշ կընի:
 Երկու կնիկ դիւան նստած էին. մէկի տղէն էկաւ.—Մսուրքը
 քանդուեց, ասեց. մէկէլ կնիկ դնայ. ասեց—Մսրը քանդուեց, Երկու
 օր ետքը թուղթ էկաւ.—«Մսրը քանդուեց»:
 Երկու մեռել մի պատան չի դրուի:
 Երկու շուն մի տեղ գան, կը վազի, որ գութան լծի:
 Երկու ջուր մի առուով չի էթայ:

Ըստեղի չորթան գնացե ընտեղ էղելա Մաքաճաօի:

Թագա հաւեր դուս են ընկէ, Երկթէ ձու են ածում:
 Թունա քացախը իրա ամանը կը ճաքացնի:
 Թքեցին Երէսին, ասեց.—Անձրի ա գալի:

Իծին դինի էն տուեր, գնացեր գլի հետնայ կուխ արեր:
 Իմ անումը տուր, գլուխդ դէմ արա:
 Իմ զուռնէն չիչեմ, ինչ ա քու էլը հուշա չընի:

Իմ սեփիլութեն, քու տընկտնկալ:
 Ինչ համար կանես, քեզ համար կը սովորես:
 Ինչանից էլի, ինչ լող ա սարվացնում:
 Ինչ ա պոչատ գթիլի նման մէջ ես ընկնում:
 Ինչ կը մնայ ֆուֆուռն (կերակուր), թող պատուի կուկուն (փոր):
 Ինչ կուտեն բողբոջ, թո ուտեն խողբոջ:
 Ինչ կուտի տաճիկ, թո ուտի խաչիկ:
 Ինչ չի տեհել պատից կախ, հիմի տեհել ա ճակտից կախ:
 Ինչքան քցես կատուն, թաթին կընկնի:
 Իրա աչքի գերանը չի տենում, խալխի աչքի մազն ա տենում:
 Իրիկուայ արածը գթած ա, կերածը կորած:

Լարան լարան, մազէ լարան, ամենքին տարան, քեզ չտարան:
 Լաւ եղից, լաւ բընձից, լաւ տանակին կըլնի:

Լաուութին արա, գցայ, ջուրը թո տանի. բալդ բիւման խալդ
 բիւր:

Խալիչէն մաշաւ, խաւը վերացաւ:
 Խալխի ձեռնով վարդ մի բռնի:
 Խանչալի ետէն կը լաւանայ. լեզուի ետէն չի լաւանայ:
 Խորովածի իջանի էկար, էշ խանձելու պատահար:
 Խուփը գլուխից, առաւ կըճըճին:

Մակ ասեղ գետին չի մնայ:

Միտը ինչ ա, եղը ինչ ըլնի:

Մուռը դնաց հարողբատուն, ասաց.—էս լաւ ա քանց մեր տուն:

Մառ չի էլեր, որ վրիցը քամի չանց կենայ:

Կայ աշխարհի, չկայ անապատի, կայ անապատի, չկայ աշխարհի:
 Կատուին ասին.—քաջդ գեղ ա, ծածկեց:

Կատուի հետ շատ դնես, ձեռդ կը չանգուի:

Կաքաւենքը նալեցին, ազուաւներն էլ ոտերը վէ կալան:

Կարմիր կովը իր կաշուց դուս չի գայ:

Կերեր ա ճալուէն, հէծել ա էշը:

Կերեր էս խարիսէն, հէծեր էս գէշ:

Կողնին դրին խալիչին, գլուխը ընկաւ գետին:

Կովը ստակեց, կաթը ցամաքեց:

Կոտրաւ ծուռ, կպաւ շիտակ:

Կուժը ջրի ճանփին ա կոտրուում:

Կնւժ քեզ կասեմ, կուլայ դու իմացի:

Կուշտը սովածին մանր կը բրթի:

Կրակի դէմը չախմախ կրակ չի տայ:
 Հասկացողին մէկ ասա, չհասկացողին հա կաց, ասա:
 Հայրին՝ լաւ ա օխտը տէքոր կնկանից:
 Հաստը բարակի, բարակի ֆոգին դուս կը գայ:
 Հաստ ու բարակ մէկ գին ա:
 Հա տաք ա փչում, հա պաղ:
 Հացը ծնկան, աչքը կնկան:
 Հացը տուր հացարարին, մէկէլ էվէլի տուր:
 Հաւը իրա կտից չի փախնի:
 Հաւ չէլած՝ թառ ա թռնում:
 Հաւը տանը մնայ, կուտը ուտի:
 Հաւը քանի չաղանայ, ուր կը նեղանայ:
 Հաւը երազին՝ իրան կորեկի ֆորի միջին ա տենում:
 Հեռացանք աչից, օտարացանք սրտից:
 Հոգուն հանգուցելոց տուել ա:
 Հալարտացողի տակ այլազ ա:

Զի չէլած մսուրք ա կապում:
 Զին ու ջորին կուռւին, մէջ տեղ իչին սպաննին:
 Զին տիրոյր տակին հող կանի:
 Զուկ բռնողի ուր կը թռչի:
 Զուկը գլխից կը ֆոտի:

Ղաւապխանից շունը մի ոտ տարաւ, ասաց. — Ինչ արիր, քեզ արիր:

Ղուրպան էլնեմ էն շանը, որ սարի գլխին հաչում ա, դողը թողմ փախնում ա ...:

Ճանճը ինչ ա որ ճենճն ինչ ընի:
 Ճղճղան մարդիցը խի ես վախում, վախեցի էն մարդիցը որ
 գլուխը քաշ ա էթում:
 Ճրագն իրա տակին լիս չի տայ:
 Ճուտը ձուի միջին բելու կանի:

Մաղաւորի մազն ա թափէ, անմազի մազն ա էկէ:

Մալը վանքերուց, կուիւր գէլերուց:

Մալ մագին, մուլ էգին, ուրախութուն դուստր ու որդին:

Մանէն մանած ա, պատէն կախած ա:

Մաշակարին մաշիկ չի ընի:

Մարդամիջի մարդ ունենամ, հազար բուման պարտք ունենամ:

Մարդ բան ունենայ, անի, որ բան չունենայ, թո մեռնի:

Մարդիս անունը չեմ իմանում, տէքորս անունը ոնց իմանամ:
 Մարդ մարդի նման ընի, էշ չի ընի:
 Մարմանդ գետիցը վախեցի, զժման գետից մի վախի:
 Մարօն հաւնաւ Կարոյին, Կարոն չը հաւնաւ մարոյին:
 Մեզանից ասեղ ուտողը մախաթ կը քաքի:
 Մեր դռան կուտի, ուրիշի դռան կը հաջի:
 Մէկի սուն ա դուռ էկէ, մէկին ասում ա, տուր տանեմ կատուիս:
 Մէկ կողեկ տուեցի, բերանդ բաց արի, քանի կողեկ տամ որ
 կալնես:

Մէկ եղնով քեարվանի մէջ ա մտնում:

Մէռելատունը չի գիտի որտի ա, քերդանը վերա կալնում վա-
 դում ա:

Մշակին մշակ, ծակ օռին եօրդան դուռակ:

Մի ծամելու էրծաթ ունենայ, Ասուն Ասատուր կը կանչի:

Մինչի առուն ջուր կը գայ գորտուն աչքեր դուռ կը գայ:

Մինչի ասածդ կատարի, դավի պոչը գննին կը հասնի:

Մինչի խիօքը պակուի, գծին էրկու տղայ կըլնի:

Մինչի Շուշան զարդարի, պատարագը դուռ կը գայ:

Մի ցռան կով նախի անունը կաւիբի:

Մի փուք բամբակ խրի ականջդ, անցի:

Մի մատ հաց ա, տասի բերան ա ընկէ:

Մինաս գինայ նախի դուրը կը քշայ:

Նախի միջին իշի հակառը պագիր:

Նախի միջին սանամօր էլը հեծար:

Ներքե թքեմ միրուքս ա, վերե թքեմ ունքս ա:

Շահն ի շահոնց, քաքն ի պապոնց:

Շամօն ըմեն աղբուր կը քաքի, բա ջուր ճր տե կը խմի:

Շան ասին.—Խի ես հաջում. Վարդ եմ վախացնում.—Բա
 խի ես տում. Վարդից եմ վախում:

Շան գլուխ ա թաղած, տեղը չի սատկում:

Շան փեռակը ինչ ա, ոսկոր կըծել:

Շան պոչը մանկեանայ որ գնես չի դգուի:

Շատ համ ունէր խանձրամն էլ տուեց վրէն:

Շաքար շան բերան:

Շէմը չորի, ով գայ կը գլորի:

Շնից գութան չի լծուի:

Շունը զասաբխանից ոտ գողացաւ, իրա ոտը կտրեց:

Շունը զօրովէն ավի տանես, կը դառնայ տիրոջը կը կծի:

Շունը էն շանից, էրկուս մէ տանից:

Շուն շան միս չի ծամի:

Ո՛չ էժ ունենք, ո՛չ ուլ, սատանի անկաջը խուլ:

Ոչ կնկան եհրիպար կայ, ոչ ձիան:

Ոտդ կարպետիդ գետայ մէկնի:

Ուներդ շուշտ, փորը կուշտ:

Որ դրախտից բաժին չունեմ, թող էշերը թաւալեն:

Որչափ մարդ չարանայ, կեանքը կը կարճանայ:

Ուզում ես կաքուի երիւ էթաս, տգուււրնն էլ ես մօռանում:

Ուզող ուզողից, բուրդը դողից:

Ուլ քթոցի տակին չի մնայ:

Ուղտի խաղը կարմնճի վրէն էր բռնէ:

Ուղտին համեցէք արին հարսանիք, ասաց շնորհ չունեմ հաղա-
յու, ես Կողբ դրկեցէք աղի, ես Շարուր բրնձի:

Ուղտը նիւէ, կուգէ կուզ ա ման գալի:

Ուղտը բաղնիսպան:

Ունեցողին ամեն օր բարիկենդան ա:

Ունքը շինելուն աչքն էլ հանեց:

Ուրազ իրա կոթը չի տաչի:

Չալ օձի կծածը չալ պարանից կը վախենայ:

Չամիչը որ չամիչ ա, պսչ ունի:

Չարչին իրա իչի խասիաթը դիտայ:

Չիմանում ուլ ա մեռէ.—վայ վա՛վիչը ա կանչում:

Պղնձումը փլաւ շատ կայ, քեզ ինչ:

Ջանելի (կին) փեւը իրան դուււման ա:

Ջուրը ջաղացքն ա տարէ, նա չախչախն ա ման գալի:

Սանտ ծեծողին «դըխիչ» ա անում:

Սերը սաւորն ա կերէ, թանը մօլորն ա կերէ:

Սե շանը դա՛րադուււ ա կանչում:

Սէլը չի գուռում, սէլուրն ա գուռում:

Սէրը կպաւ աթարից, աթարը կպաւ սլառից:

Սիպտակ շունը բաւրակ ծախողին վնաս ա:

Սիրուն կրնկայ ծոցը պուլի, գէշ կնկոյ ձեռի հացը կե:

Սոխն իստակեցի, տուի ձեռը:

Սոխ չես կերէ, խի ա սոխաֆոտ գալի բերնէդ:

Սըրբին խունի ու մօմ մի խօստանայ, էրէխին՝ բլիթ:

Վատ հարեանը մարդի մարդ կը չինի:

Վատ հարեանը մարդի հաճաքատէր կանի:

Վատ օրը կը լաւանայ, վատ մարդը չի լաւանայ:
Վարդապետին ասին.—տղէդ մեռնի, ասեց.—Վարը վարի, վա-
րոց գցի:

Վարդը վե կալ, փուշը կը բակի:

Վարդի սիրուն բաղի պատերն ա պաշոււմ,

Տախտեխ չես կերէ, փորդ խի ա կսկըծում:

Տանձ ինձ, խնձորն ինձ, սէրկելիւն էլ սիրտս կուզի:

Տանուտէրի վկէն իրա գզիւրն ա:

Տանու տիրոջ օրհնեա տէր չկայ:

Տնէ տուն, տուն կաւիւրի, գեղէ գեղ, գեղ կաւիւրի:

Տկուր ջանին կատու շլակելն էր պակաս:

Տուն ճետ, ելն ի վեր ճալոզ:

Տուն չկայ ալլէ փոշի, գլուխ կը կապէ կարմիր փռի:

Տուէն ընկէ, տուծկէն չնկէ:

Յորենը ֆորից պալի, որդին հօրից:

Փառք քեզ դարէ հաց:

Փող տուեցինք, խաթայ առանք:

Փոր ա, խոր չի:

Փուշը փուշ ա, մարիժաթը անուշ ա:

Քամակդ արա տղիդ, հաց կե, էրէսդ արա մարդիդ հաց կե:

Քանի կասի, իրա էշը կը քչի:

Քարը վե կալ, տակը դիր:

Քարն իրա տեղ ծանաթ ա:

Ք. . . չեղած՝ աթար ա էլէ, պատին կպէ:

Քաւորի եզան գեղիցն ա:

Քեաչալ որ դեղ իմանայ, իրա գլխին կանի:

Քերն ասեց, աղբէր ունեմ, աղբէրն ասեց՝ քիր չունեմ:

Քու պտպրտիչ իմ շան խրկիչ:

Քօռի շատ այնուամն ա, թէ մումը թանկ ա:

Քօռ չարչին կը նստի, իրա էշը կը գովի:

Օձ ա խուզում:

Օխալը գիւին ամանաթ ես տուէ:

Օձը մայրամաֆոտից կը փախնի, մայրամաֆոտը պնչի աղաքը
կը մխայ:

Օձը ջրի վրին մարդի չի խէթի:

Օսկու տանող, օսկու կը բերի:

Օրը գնում ա, խաթէն չի գնում:

Օր ջոջութեն՝ առակութեն:

I4.

Վաղարշապատի գուռ բարբառով *).

Ալանի էր, խնձրհամեց էլ
 Ախպէրն ախպօր բորը չի ուզի, որ ինքն էլ չընգնի
 Ակուաւի ճուտը իր մօր հըմար ազիզ ա
 Ակուաւի տեսած սերմը չի կանանչի
 Ակուաւի ձէնը որ Աստուծ լսի, Վարթիվորին ձին կը գայ՝
 Ահը (երկիւղը) չատ ա, քանց մահը
 Ահի տարին ինչ իր, որ մահի տարին ինչ ըլնես
 Աղուէսի ճնաղն՝ իր պոչն ա
 Աղքատի ոռը դուս էր էկէ, մէկն էն դհիցն տսեց.— Տուր, տա-
 նեմ մեր կատուին
 Ամանաթ ձի նստողը, քեզ վե՛կ կը գայ
 Ամէն մարթ էլ մէկ չի ըլնի
 Ամէն վախս տատը գաթա չի ուտի
 Ամէն օր իծի ոռն ա բաց, մի օր էլ թող ոչխարին ըլնի
 Ամէն վախս ջուրը գերան չի բերի
 Ամբ օրը գիլին հարսանիք ա
 Անալիւր խաղը ա, մնաց որ ալրոտուում ա
 Անաստուծ տեղը կաց, անախայ տեղը մի կենայ
 Անձրև օրը հաւերին ջուր տնող չատ կըլնի
 Անըմումը կայ, ամանումը չկայ
 Անըմը տուր, հացը քցայ
 Անչուն գեղ ա մտէ, անպետ ման ա գալի
 Անողը պրծել ա, առողը չի պրծել
 Այխարքի սուտը չատ ա, քանց ըղորթը
 Այխարքը փիլափեան ա, մինը նիլնում ա, մինը վե գալի
 Այքատեսուկ, բերնակարօտ
 Աչքը շինելու տեղ, ունքն էլ ծռեց
 Ապրել կայ դանակ ա, ապրել կայ դմակ ա

*) Սոյն Վաղարշապատի բուն առածները զրի է առնուած գրաշար Յարուժին Աւչեանի հաւաքածու, ցարդ անտիպ ուսումնասիրութենէն։ Սա ո՛չ թէ նստակեաց ժողովածու է, այլ հատ - հատ հաւաքուած ժողո-վրդեան բերանից՝ որ բանակուռի միջոցին կը գործածեն։ Ե. Աւչի

Անջուր մի բորկացի:

Անջուր ջաղաց, անկրակ բաղարջ:

Ասեղը քեզ խրա, մախաթը հարևանիդ:

Աստոճ խառադ չի՝ իրար քցող ա:

Աստոճ ազագի ալափստրակի քացուց:

Աստոճ ազագի լուի քացուց:

Աստոճ սարը կը տենայ, ձինը կը դնի:

Աստըձու պհած դառը, գեղը չի ուտի:

Արսըզը մեռաւ . . . ցից մնաց:

Արինը ջուր չի դառնայ:

Արչն իր անուն կը գոռայ:

Արտը խախտըթ էր, միանէն կարկուտն էլաւ:

Առաջ էմ դնեմ, գլխիս էն տալիս. թէ եզ էմ մնեմ, ոտիս էն

տալիս:

Առանց ձիու մտուք ա կապում:

Առաջի քիֆէն համեղ կընի:

Առաջի խօսողը չի զիզա, թէ եղի խօսողն ինչ կասի:

Առաջի կնգայ պաղն անուշ, եղի կնգայ քաջն ունուշ:

Առաւօդուայ արեից ինչ տաքացայ, որ իրիգնապըհին ինչ տա-

քանամ:

Առաւօդուայ օտը իրիգուայ խեղիցը լաւ ա:

Առել ա կուտը, մտել ա մութը:

Աւելի քիֆէն փոք չի ծակի:

Ափսոս չաքար՝ շան բերան:

Բանը շուտ վեկենալը չի, Ածու աչողալն ա:

Բանն ո՛վ անի՝ ես ու դու, հացն ո՛վ ուտի՝ ես ու դու:

Բարեկամը չէթալ չգալով ետդացաւ, ետդը էթալ ու գալով

բարեկամացաւ:

Բարեկամի հետ կեր ու խում արա, առ ու տուր մի անի:

Բերան, բերան, հազար բերան:

Բերնով ուղած, ոռով կերած:

Բզի գլխին բռնձքով ալ չի ընի:

Բոզ կնգայ գլխին հարիւր լաչազ կայ քցած:

Բողից ախչիկ առ, բողին ախչիկ մի տայ:

Բողքը քանի սեհրազ ընի, գլուխը մեմենձ կը քցի:

Բոչէն փառայ չի դառնայ:

Բոչի եղը որ շատ ընի, կէտն էլ ոռին կը քսի:

Բրըդին կուլայ չի ընի:

Բօզ ձին գարի չի ուտի:

Գառը դիլին պահ տուին:

Գառիցը շուն, շանիցը գառ:

Գեյը սովածութենից դարը չէր կարում նիւնել, ասեցին:—Գուտիրու հէրն անիծած, ընքամ կերել ա. որ դարը չի կարում նիւնել:

Գեյը տարածին ա փռւման, տէրը թողածին:

Գեյն ընդաւ սուրբի մէջը, վայն էկաւ մէկի տիրոյ:

Գեյ կաղնի, գերան կը կոզրի:

Գեյըցին որ ծիւ-ծիւ ոսկի դառնայ, ջեբդ մի քցի:

Գիդունի հետ քար քայայ, անգեգի հետ փլաւ մի ուտի:

Գիդուն աղուէսը ջուխս ոտով ա թալաք ընդէ:

Գիլի անըմն ա դուս էկէ, ամա աղուէսը շասդան ա կոզրում:

Գիլին ասեցին:—Շլինքդ խի ա հաստ, ասեց:—Իմ բանը ես իմ ձեռով էմ տենում:

Գիլիցը ճամազըդ չի ըլի:

Գիլի գլխին աւետարան կարթացին, ասեց:—Հարմայ, շնտ արէք, սուրուն գնաց:

Գիլի գնաց հարսնըստուն, ասեց:—Ըստէ լաւ ա քանց մեր տունը:

Գիլի շամանչի, գժատէրը կամանչի:

Գիլի մի քար քցեց ֆորը, հազար իմաստուն չկարացին հանել:

Գիլի գիդայ նախիրը դօր կը քչա:

Գնա մեռի, արի սիրեմ:

Գողը որ տանու ընի, եղը յերթովը կհանի:

Գովացին Ալիխանին, թռաւ քաքեց պաղըհանին:

Գորտի էրէսին թքեցին, ասեց:—Անձրեւ ա գալի:

Գոքիդ նստեմ, միրուքդ փխեմ:

Գարմանը քունը չի, դարմանանոցը հօ քննն ա:

Դիւին դժողը շանց չտաս, արքայութենի ճանփէն չի ճանանչի:

Դու մի բունի գողին, որ գողը քեզ չը բունի:

Դուզ խօսողի գլուխը ծակ ա:

Դուռը փակ պըհի, որ հարեանիդ գող չըռնես:

Դուս գայ դուռը քըհանայ, ներս գայ տանը սպտանայ:

Սաւէն տիրոնչը ցաւ կը տայ:

Սաւաանը ռեհան չի դառնայ:

Սզը որ վեր ընգնի, դանակաւորը կը չատանայ:

Սզը վեր էն ունում, տակիցը ֆորթ էն ուզում:

Սքըմին խրատ տուող շատ կըլնի, հաց տուող քիչ:

Սղ ու մեղր շան տկում:

Եղը թանգ ա, ճմբռուն էժան:
 Ես ջաղացի ոռն էմ լիզում, դու ջաղացպանի:
 Ես ասում էմ.—մի աստ էլը քաձ ա, նա ասում ա.—քուռակն
 էլ ա քաձ:

Ես առնձ էմ ասում, նա գանձ ա ասում:
 Երկար մարթու խեղը չօքերումն ա:
 Երկար մարթը ախմախ կընի, կարճ մարթը չախմախ կընի:
 Երուսաղէմ շուն չը կնյ:

Զուռնի հուճաբը պիպիչն ա:
 Զոռով, զոռով շունը կապում էն պանրի տկից:

Էգցուայ բանին, ձին ա էկել:
 Էլած սրտին, քաք մխիթարանք:
 Էլաւ սիրտ՝ կդրնց գլուխ, իշաւ սիրտ՝ չը քթաւ գլուխ:
 Էլոնց հարսը սիրուն կերես:
 Էժան մսի խաշուն շունը չի կերել:
 Էժը որ էժ ա, տեղը քերում ա, նոր ա, նստում:
 Էժն իժի հրմար լաւ ա, քանց մի սուրու ոչխարը:
 Էն քանդած խոռը, էդ կոշոր չի շարի:
 Էշ նստելը մի այիբ ա, վե գալը էրկու:
 Էլը մատաղ չի ընի, ամա իշագինը մատաղ ա:
 Էշն էլի էն էշն ա, փալանն ա փոխած:
 Էլը որ իշի մօտ կապես, եա զռալը կը սաւրի, եա տռելը:
 Էլը պրծել ա, տընգին կըծել ա:
 Էշն ինչ գիդա նուշն ինչ ա:
 Էշն իր ախոռին չի զռայ:
 Էշն աշխատի, ձին ուտի:
 Էն վնդ էր, որ էլը կաղ էր:
 Էնքան անբաւարքն ա, որ ծովն էթայ ծարաւ կը գայ:
 Էս օրուայ բանը, չեն թողայ յէքուց:
 Էրէս մի տայ, աստառ էլ կուզի:
 Էրէս տուինք, աստառ էլ ուզեց:
 Էրէսը աստառից չեն կգրի:
 Էրեխէն մնանայ, մէրը կշտանայ:
 Էրեխէն բանի գիր, հետը գնայ:
 Էրկու գժին, մի խելօք կայ:
 Էրկու լաւը, մի տեղ չի ընգնի:
 Էրկուսն էլ մի սանդրի կտաւ էն:

Ընչանք աղը դայ, մատաղը կեթայ:
 Ընչանք էրեխէն լաց չընի, մէրը ծիծ չի տայ:
 Ընչանք խելօքը մտածի, գիտն իր բանը կը տենի:
 Ընչանք Շուշան զարթարուի, ժամը կարցակուի:
 Ընչանք չը պղտորուի, չի պարզուի:
 Ընչանք չը դայ եղինը, չ'իշուի առաջինը:
 Ընքան կացար, որ ջուրը կարմունջը կոխեց:

Թագէն մաշ, հինն արեաբաօխ:
 Թանը քունը չի, Թանամանը հօ քոնն ա:
 Թասիբը քցել էն շանը, շունը չի կերել:
 Թարխունը քօքին կը բուսի:
 Թացը չորի հեանայ էրվում ա:
 Թաքուն բանը քառսուն օր ա, բէլլու կանի:
 Թէ անթառան ծաղիկը կը թուռմի, բողն էլ կը պառաւի:
 Թէ մտքումդ տեղ ընի, պուտուկումդ էլ եղ կըլնի:
 Թթու ա՝ Թան չի, ամեն մարթի բան չի:
 Թող փորս սոված ընի, անգաջս դիմը ընի:
 Թող ասեն գեշ ա, Թող չասեն էշ ա:
 Թողում էն որ աղէն հօրը քաշի:
 Թքի ձեռիս, քսեմ էրեսիդ:

Ժամից ես եմ գալիս, ռօղորմի Աստուծո՛ւր դժու ես ասում:
 Ժամի դուռը բաց ա, շանն էլ էրէս:
 Ժամի դուռը շատ էլ բաց ա, աբուռ հայրն ինչ ա էկէ:

Իծի կիճը քոր գալիս, չօբանի դագաճագին ա քսում:
 Իմ ասեղ ուտողը մախաթ կը քաքի:
 Իշի պոզերը չէր դուս էկէ, ասեց.—Շըլա քուռակ էմ:
 Իշին ասին մի մարիճաթ խարջա, ոտը վեկալաւ, մի պինդ տուեց:
 Ինադ արեց ելերին, ուր սուեց գելերին:
 Ինչ աղբրից մարթ ջուր խմի, էն ախպրին քար չի քցի:
 Ինչ կուտի տաճիկը, Թող ուտի եռաշիկը:
 Ինչ կուտեն բողբըրը, Թող ուտեն խողբըրը:

Լացացնողիդ մօզը գնայ, ծիծաղացնողիդ մօզը մի՛ գնայ:
 Լաւ ա մի պուտ բախտը, քանց թէ մի կարաս իմաստութուն:
 Լաւը Թանը չի, Թանամանն ա:
 Լիզուի տակին փուշ չը կայ, որ ծակի:
 Լիզուի բողբ, կնգայ բողից վատ ա:
 Լեզուն լազ-լազ, գլուխը ծած-ծակ:

Լիսը փուշ ա, մութն անուշ ա:
 Լօլօ - Լօլօ, քրդի աղչկան էլ Լօլօ:

Խալիսի ձեռով ձուկ չեն բռնի, փուշ կը բռնեն:
 Խաչը խաչապաշտին խռով ա:
 Խանչն ա տէրը զօրաւոր արէ:
 Խելօք մանուկը օրօրոցում բեկնու կանի:
 Խեղքը մենձ ու պուճուրի չի, բանականութենումն ա:
 Խիարը ֆօխցն ա ծուռը:
 Խուրցը կեմն անջաղ ածէր:
 Խուփը թոլ էլաւ, պուտուկը քթաւ:
 Խօսքի սուտը շատ ա, քանց ըղորթը:
 Խօփդ սուր ա, ամա հանդը բաժանովի ա:

Ծանդը նստի, որ լիդր գաս:
 Ծանդը քարը իր տեղումը կը մնայ:
 Ծանդը տեղդ մի թեթեացնի:
 Ծիծը ծոցին ժաժ կը գայ:

Կաթի հետ մտածը, հոգու հետ դուս կըլնի:
 Կակուղ էրէս հրեշտակին, սատանէն քեզ - քեզ վրայ կտայ:
 Կարըճին ասին.— Կիճդ դեղ ա, խոր խրեց:
 Կարմիր կովն իր կաշուցը դուս չի գայ:
 Կատուին հաղ ա, միտնը մահ ա:
 Կատուին ասին.— Շեռդ դեղ ա, խոր թաղեց:
 Կատուին ասին հէրդ ա լաւ, թէ մէրդ, ասեց.— Էրկուսն էլ
 նա-օ, նա-օ:

Կատուն որ կատու ա, շատ որ հետն էս ընդնում, թանթը
 քցում ա էրէսդ:

Կէսուրըս մեռաւ, տեղս լենացաւ:
 Կը կակըղես, կուտես դիպլաւ:
 Կծկըճու, քաջեմ խարսնցողուն:
 Կծկըճու, փառք Աստըճու:
 Կոզնուն դրին խալիչին, թոլ էլաւ:
 Կոշոր նստել ա քարի գլխին՝ լաց ա ըլնում:
 Կովը մեռաւ, խաւը վերացաւ:
 Կովը ֆորթին, ֆորթը կովին, գլուխը ցաւի նախարարածին:
 Կոճ քեզ ասեմ, կուլա դու լսի:
 Կուշոր սովածին մանդը ա փրթում:
 Կռուի մէջը չիւր ու չամիչ չեն բաժանի:

կտուրը քանդել ա, որ ձին քերելու դարձ չը քաշի:
կրակի մօտ չախմախին չեն տայ:

Հալալը որ մազ դառնայ, չի կդրուի:
Հաւամբ որ գերան էլ դառնայ, էլի կը կողորուի:
Համ նախին ա տալի, համ մխին:
Համ էլայ խցից, համ էլայ պ. . . :
Հայլին առ էրեսդ տես, որ ուրիշին փութ չդնես:
Հաչան շունը, մարթի չի կծի:
Հանաքի կէտը կռիւ ա:

Հանաքը կըլնի չհանաք:

Հարսի ոռով, փեսին լառութեն ա անուս:

Հարսի հէրն ու մէյը դռան տակին ա թաղած:

Հարսին հէրանց տուն ասա, օտ բորիկ էլ կէթայ:

Հարսին թէ լեզու չունի, կեսրոջն իման:

Հարուստը որ շոր ա հաքնում, ասում են.— Բարով մաշես. ամա
աղքատին,— Էդ սրբիանա:

Հարստի սուտը, աղքատի ըղորթն ա:

Հասկացողին մին ասա, չհասկացողին հա կաց՝ հա ասա:

Հաստ ու բարակ մի գին ա, վայ բարակ մանողին:

Հարևանի շունն էլ լաւ պըտի ըլնի:

Հարևանիդ ուզա մի կով, որ Աստուծ քեզ տայ էրկու կով:

Հաց դնեմ, հասի, բան դնեմ փախի:

Հացը դրած, բանն անիծած:

Հացդ դիր հացիս կողքը, եա գլխից կեր, եա տակից:

Հացը ծնգանը, աչքը կնգանը:

Հացը հացարարին տուր, մինն էլ էլիլի:

Հացն էրէսիցը կուտեն:

Հաւը տանը կենայ, կուտն ուտի:

Հաւը քանի չաղանայ, ուին հուպ կը տայ:

Հաւը ջուր ա խմում, վերև ա մտիկ անում:

Հաւն իր կտին կեթայ:

Հաւն էրազում՝ կորկի ֆորումն ա ըլնում:

Հէնց որ էլը տուում ա, քաարբի ճակտին ա գիրնում:

Հեռուանց ելի աչքն ա հանում, մօզըկանց տիրոնչը:

Հին ջվալին քազայ տանգ:

Հըմի էկաթ պառուկ չտէր օղորմինչ:

Հիւանդին խնձոր հասցնող ա:

Հո կայ՝ դուս կը տանի, հո կայ ներս կըբերի:

Հօր փեռազը, տղին կնիգ ա:

Հօրս անունը տւող չը կայ, քոմմա էլ մօրս էն հարցնում:

Ձեռը ձեռ կը լուանայ, եղև էլ էրէս:

Ձեր եղը ձեզ ընի, մեր չորթանին մեք դիբնի:

Ձին ձիու մօտ որ կապես, եա խուն կը սաւրի, եա խառնաթը:

Ձուաձիդ սիրուն, քաւի պոչ էն պաչում:

Ձու ածող հաւը, կչկըչտն կըլնի:

Ձուի գողը, ձի էլ կը գողանայ:

Ձուկը գլխից կը ֆոսի:

Ձուկ բռնողի ուր կը թռչուի:

Ձուկը ծովում կը մենձանայ:

Ձուկը ծովում բազար չեն անի:

Ղարիբ շունը, պոչը ուր կը կոխի:

Ղանջըղը որ քոնթի գայ, քեօփազը Բաղդադու կը գայ:

Ղրդին ծախ, մախ դարդը չի՝ ծըլծկացնելու դարդն ա:

Ճանջը մի բան չի, ամա որ ընգնում ա թանի մէջ, մուռտա-
ռում ա:

Ճրագն իր տակը լիս չի տայ:

Ճուտամէր կատուն, գող կըլնի:

Մալին տէր, որդուն հէր:

Մալը գնա՝ տէրը հետը, որթին գնա՝ հէրը հետը:

Մանին մանած ա, պատէն կախած ա:

Մանին էս դունդումն ա, էն դունդումը չի:

Մամադն էլ դժողքը չէր էթում, ամա գլխին տալով տարան:

Մարթ որ մարթի խօսք բանի տեղ դնի, քար քարի վրայ չի
կենայ:

Մարթ որ մարթի դարս չիմանայ, կէս քչերին ժամ կասի:

Մարթ մարթի բաղ կը տայ, մարթ մարթի պտուղ չի տայ:

Մարթ շուն ընի, տան պուճուր չըլնի:

Մարթ կայ՝ տէրտէրն ա սիրում, մարթ կայ՝ տէրտէրագինը:

Մարթ կայ ոչ մարթանման, խօսկեքն էն մարթաորդան:

Մարթի աչք դուս գայ լաւ ա, քանց անըմը:

Մարթի շուաք, վարթի շուաք:

Մարթից որ էլ չըլնի, իչի գինը հազար քուման ա:

Մարթամիջի մարթա ըլնի, հազար քուման պարտքս ըլնի:

Մատի սագը մատանիքն ա:

Մեծի առած ա, պուճուրի լաած:

Մեղաւորին արքայութեն մի ա տուէ:
 Մեր դռանը լազ ա լգում, գնում ա ուրընի գռանն ա հայում:
 Մեր ըղունդը բաց անենք, միշին թքենք:
 Մեռլի տեղն էլ մի քիչ լէն պլտի ըլնի:
 Մեռլի ուին չամիչ կա՞յ, որ մեռնելիս սիրում են:
 Մի ձեռ ուր չես կարայ կղրես, պաշի գիր գլխիդ:
 Մի տնով չենք, մի հալով ենք:
 Մի սիրին էրկու մուկնաք չի ածի:
 Մի տուն մտնում էս, տան էութենը էն տան պուճուրից հարցրա:
 Մի հաց որ կէս էլաւ, էլ նոր չի սաղանայ:
 Մի ձեռը ծափ չի տայ:
 Մի ձեռով էրկու ձմերուկ չեն բռնի:
 Մին մի տայ, որ էրկու չուղի:
 Մընչանք հաստը բարակի, բարակի հոգին դուս կը դայ:
 Մկան չեռը ջաղացին Ֆայդայ ա:
 Մուկը ծակը չեր կարում մտնել. ցախաւելն էլ պոչից կապեցին:
 Մուկն էլ ա արանձ ուտում:
 Մուֆրա պատանի մեկնուղ ա:
 Մրիցն էլաւ, մրամանն ընգաւ:
 Մօդիկ հարկանը լաւ ա, քանց հեռու բարեկամը:
 Մօրը բաղդ, ախչկան քախս:
 Նալը մխին բանդ կըլնի:
 Նիսիա գինի խմողը, էրկու անքամ կը հարփի:
 Նօխուղն ըլել ա լաբաբու:
 Շաքաթը չուտ էկաւ, քան ուրբաթը:
 Շահն ի մամոնց, քաքն ի պապոնց:
 Շան հետնայ ընգերացի, փէզը ձեռիցդ մի քցի:
 Շան հետնայ ջուալ չեն մտնի:
 Շան կծածը, շան մազը կը սաղացնի:
 Շատ անողին տալ շապիկ, քիչ անողին ալ շապիկ:
 Շանից մազ պոկիլը խեւ ա:
 Շանը քարով կը տան, տիրոնչը խաքը կանէն:
 Շատ հաղ գիդամ, ամա ձէն չի գալիս:
 Շատ մի սիրիլ՝ ատիլ կայ, շատ մի ատիլ՝ սիրիլ կայ:
 Շատ գիտես, քիչ խօսայ:
 Շատ գիդուն էս, ամա չիմացածդ անգեղիցը հարցրա:
 Շատը շատին, իշի . . . աղքատին:
 Շէն անուն, աւեր քաղաք:
 Շիղակ խօսքը հանաքովեր կասեն:

Շիրվան գեւ թիչ կտր, մինն էլ գեամով անց կացաւ:
 Շորն ասեց.— Դու ինձ պըհա փողչամիչի, քեզ պըհեմ մարթամիջի:
 Շունը, շան թաթլիկ չի ծամի:
 Շունը, տէրը չի ճանանչում:
 Շունը հաչալով կը սատկի:
 Շունը գնըմ ա, ռադկէն ըռխին:
 Շունը գնաց դասաբխանէն՝ ոտ չը տարաւ, իր ոտը կդրեց:
 Շունն ինչ, բունն ինչ:
 Շունը պոչը պտըտում ա, ? բերնին ա դիմում:
 Շողոմքով գառը, էրկու մօր ա՝ ծծէ:

Ոչ կը խմեմ ձեր վաւկ, ոչ կը քշեմ ձեր հորիկ:
 Ոչ դու արի, ոչ նա բարի, էրկուսդ էլ մի արդի գարի:
 Ոչ հայի խունգ ա, ոչ թուրքի ուզարուգ:
 Ոչ սրփին մում խոստացի, ոչ էրեխուն բլիթ:
 Որ ատամդ որ ցաւում ա, հանա դէն քցի:
 Ո՞ր մատդ կդրէս, որ արին չը գայ:
 Ո՞րդի տանձ կայ, ընդի էլ պոչ կայ:
 Ո՞րդի հաց, ընդէ կաց:
 Ո՞րդի մթնի, ընդէ կռթնի:
 Ո՞րդի գինի, ընդի քնի:
 Ո՞րդի պիսիչ, ընդէ տմբամբիչ:
 Ոսկին էլ շատ պուճուր ա, ամա գինը թանգ ա:
 Ոտդ կարպետովդ մեղնի, որ չմըսես:
 Ոտին տեղ արեց, ոռին էլ ա տեղ անում:
 Ուզող ուզողի, բուրթը գողդի:
 Ուզում էս կաքաւաեցի՞ս էթաս, ակուսինն էլ էս մոռանում:
 Ուլը քթոցի տակ չի կենայ:
 Ուղղը քթալով էս ջրո՞ւմ:
 Ուղղը նիւել էս, կուզեկուզ էս ման գալիս:
 Ուղղի հաղը կարմնջի վրէն կը բռնի:
 Ուղղին ասին, չինքդ խի՞ ա ծռուր, ասեց.— Ընչա ա դուգ, որ չինքս դուգ ընի:

Ուղղին ասին աչքդ լիս, քեզ քոչագ ա էլէ, ասեց.— Ընչ աչքս լիսէք, որ իմ բռուր էլի իմ ռալագին ա:

Ուղղին ասին աչքդ լիս, թաքաւորը քեզ կանչել ա, ասեց.— Սա գիդամ, ես Կողբ աղի պըտի ըղբդի, ես Շարուր բընձի:

Ուղղը մեռնի, մեռնի, էլի կաչին մի իշաբեռն ա:

Ուրաքն իր կոթը չի տաչի:

Ուրաքը դբայ իրան կը տաչի:

Ուրբաթ օրուայ շորովն էմ, չաբաթ օրուայ փորովն էմ:
 Ուզողի մի էրեսը սե, չը տուղի էրկուսը:
 Ուրբշի հոր փորողը, ինքը կընդնի մէշը:
 Ո՛վ կը հաղայ՝ կշտափորիկ, ո՛վ չի հաղայ՝ կարմրառուիկ:
 Ով կը հաղայ, նա կը կաղայ:
 Ով չուստ, նա կուշտ:
 Որ սոխ չես կերէ, սխտորաֆօտ խի՜ ա գալի:

Ձալ օցից վախեցողը, չալ պարանից էլ կը վախենայ:
 Չամիչ հատիկ-հատիկ, մեղրիկ մատիկ-մատիկ:
 Չամիչն ինչքան էլ որ քաղցը ա, էլի պոչը ունի կպած ա:
 Չեկար հաւ. թռար թռա:
 Չը կերանք եղ ու մսէն, հեղտուեցանք տեռ ու թսէն:
 Չոր քաթը մարթու փեօի չի կպնի:
 Չուտողի մալը, ուտողին հալալ ա:

Պառաւը ք... եզնայ, դուռը դայիմ յեդ արա:

Պաս ուտեմ՝ պաս, թանով սըպմաս:

Պարաքը տալով, մեղքը լալով:

Պատը փուլ էկած օրը թոզ կըլնի:

Պղինձը վեր ընդաւ չըկողըվեց, ծէնը վեր էլաւ:

Պղինձը շատ որ ըլնի, իրա վրէն կը թափի:

Պուճուր մարթ, մենձ էրապ:

Պուտուկն ասեց տակա ոսկի ա, շերէփն ասեց.— Ե՛ս որդի եմ:

Պ... տուին, դաթէն էլ վրէն:

Պ... ք... Հերապետը, ջառմէն քաշի կարապետը:

Պասին կարօնօնի, ուտսին կարօնօնի՛լ:

Ջահելի փեօը իրան ա՛հ ա:

Ջաղաց էթողի գլուխը կալրոտի:

Ջաղացը կորցրել ա, չախչախին ա ման գալի:

Ջաղացիցը ես էմ գալի, դու ես ալրոտէ:

Ջուրը փոս տեղը գետլ կը տայ:

Ջուջուն ածի, պուփուն կրի:

Ջուրը ջաղացը տարել ա, վրէն խաբար չը կայ:

Ջուրն ընդնողը, անձրեկից չի վախենայ:

Ջուրն իր փոսը կը քթնի:

Ջրի կուժը, ջրի ճանփին կը կողրի:

Սալամի պէս գլուխդ տնգում էս, պոչդ ցցում, հէնց իմանում էս
 մարթ չի տենում:

Սարումը հնձողը, դաշտումն էլ կը հնձի:

Սար ու ձոր, տէրտէրի փոր:

Տարէնը մի գաղիկ, էն էլ նաւակատիկ:
 Սկըր սովորն ա կերէ, թանը մոլորն ա կերէ:
 Սէլը գոռալու տեղ, սէլւորն ա գոռում:
 Սէլը կտաւ աթարից, աթարը կտաւ պատից:
 Սէլը աթարիցն ա կպել, չի պոկուել:
 Սիպտակ ձին ցալն ինչ կտնի, սիրունը խալն ինչ կանի:
 Սիպտակ շունը, բամբակ ծախողին վնաս ա:
 Սիսեռակեր հարսն ա:

Սիրտս սուվիւրա չի, որ ամեն մարթի առաջ էլ բանամ:

Սովածը էրազում հաց կը տենայ, ծարաւը ջուր, աղիւրը ա:

գաղ կտաւ:

Սուտը ըղորթի դանդաղէն ա:

Սաին ունգ չունի:

Սոված փորին, ջուր տու ուրի:

Սկիցն էլ գատ ներկ չի ընի:

Սկին սապունն ինչ անի, խկին խրատն ինչ անի:

Վատ հարեանը, հարեանին հաջաթատէր ա արել:

Վայ խաբարը քեզ տեղ կը հասնի:

Վարը վարել էմ, վարակոթը դէն էմ քցէ,

Վարթն էլ շատ հոտով ա, ամա փշոտ ա:

Վարթը քաղայ, փուշը կրակայ:

Վերե թքեմ ճակատս ա. ներքե թքեմ միւրսեքս ա:

Վնասի կիսիցն էլ եդ դառնալը օքութ ա:

Վռազողին տղայ չի ընի:

Տալի չուշտակը յերթովն ընգաւ, հարսի սիրտը պատուեց:

Տամարն ու գետնայ արին կառնեն:

Տան տէրտէրին «օրհնեա տէր» չը կայ:

Տանձն ինձ, խնձորն ինձ, սերգելին էլ ձեռ տուողի հէրն ու մէրը:

Տանուտէրի շնաղն ո՞վ ա, գգիբը:

Տանձ էր հասաւ, թէ խնձոր էր՝ կարմրեց:

Տաշտին մեռնեմ, որ մի տաշտ էլ կողքին ա:

Տարդակ փէտին, շուն չի հաշայ:

Տարդակ ք... քամին տանի:

Տաք ջրին հով ջուր չեն տծի:

Տղատանը խաբար չը կայ, ախչկայ տանը անգըղզ:

Տէրտէր արա, գեղը քցայ, թէ չապրի, գետը քցայ:

Տէրտէրի տղէն, հանդումն ա թուրքացէ:

Տկլօր լաւին կատու օլագելն էր պակաս:

Տղէն տես, ախչիկը տուր:

Տնազը մարթ չի սպանի:
Տուեցի սարին, դիբաւ Գասալարին:
Տուեմ ես, գըմփեմ քեզ:

Յուան կոյը նախի անըմը բեղնամ ա արէ:
Յորենը ֆորիցը, որդին հօրիցը:

Փախի էն ջրից, որ ոչ կը խշա, ոչ կը ֆշա:

Փնրչ քեզ ասեմ, կուլա դո՛ւ լսի:

Փարչը թօլ էլաւ, կուժը քըթաւ:

Փէզը վերնէս, գող շուներ կիմանայ:

Փեռազատիրոնչ կնիգը մընչանք չէս օր ա սոված կացէ, ան-
փեռազատիրոնչը մընչանք իրիգոնը:

Փէսի շլաք, փշի շվաք:

Փէսի փիսն՝ էրէսին ա:

Փլաւ ուտողի ք...ը կեր, ք... կերի փլաւը մի ուտի:

Փիս խօսքը թեզ տեղ կը հասնի:

Փիս օրը կը լաւանայ, փիս մարթը չի լաւանայ:

Փուշը փուշ ա, մաքիճաթը անուշ ա:

Փորցած թանը լաւ ա, քանց անփորց մածոնը:

Քանի ակուաւ էր էլէ, ըսկի՛ ըտէնց քաք չէր կերէ:

Քանց ատամը քաղցը բան չը կայ, ամա ցաւելիս հանում դէն
էն քցում:

Քանց ջուր կը գնայ, քանց աւաղ կը մնայ:

Քաշալը որ դեղ անող ընի, իրա գլխին կանի:

Քաւորին դրին տանուտէր, առաչ սանամօրը դրեց իշին:

Քեասըբի էրէսն իրան խոով:

Քեասըբի էրէսը սե ա:

Քեասըբի մի եզը էրկու չի ընի:

Քեզ հըմար քուն էս քնում, ուրըչի հըմար էրազ էս տենում:

Քու լուին հազար լիդր եղ ունի:

Քունը քուն կը բերի:

Քուրդն իր թանին թթու չի առի:

Քօն եզը խիալով ման կը գայ:

Քօնի ինչ վեզն ա, թէ մուսը թանգ ա:

Օխտը քենակալ մի ճանփով գնում ին, ասեցին.—Մի մարթ էլ
լը կայ որ հետնէն խօսանք:

Օրթումը էրկու բերնանի թուր ա, կը կդրի:

Օրը գնացած, խաթէն մնացած:

Օցը որ օց ա, մարթի ջուր խմելիս չի տայ:

Օցի ազալը որ գայ, կը գայ ճանփի մէջտեղին կը պարկի:

Օցի ինաղը խլեգիցն ա հանում:

Օցի կծածը կը սաղանայ, լեզուի կծածը չի սաղանայ:

Ֆորթը պհրից կապած ա:

15.

Խոյեցեաց Հայրադ գիւղի բարբառով *)

Ամռվան փիւշ ի, ծմռվան նիւշ ի
 Ամօթ տսել՝—իմ ոռէն լլիւր ի, ընձի լողց ի ուսուցելի
 Անճարն ի կերի պոնջորտ:
 Աշխրքի սուշը էրկէն ի:
 Աչքէն խանէց, տրէց բարբառ:
 Անձուսլ օրա խաւերին ճիւր տըւող շատ կըլէն:
 Ասուած սարը տըսնալի, ծիւն ի տնէլի:
 Ասաու պախած կեռուտ, կելլը չի ուտի:
 Ան ծի առնել, մսուրք ի կապելի:
 Առչին զուռցացողա, չի՛նտ իտինինտ ինչ կասի:
 Ասողին լսող տկի:
 Ասուած էա ծէռտ էն ծէռին մուխտաջ չունի:
 Աւել քրքեռն խօ փոր չի ծակի:

Բողալ բողալին տիւս, Բողալն սւտի էրկու ծ. . .
 Բողղող էլ շատ խիւրմտ կայ, ընձիկ ինչ:
 Բժեռտ աչքերին դուրբան էմ լլէլի, որ խացիս վրտն կարաք տնի:

Դեչիւ կլօխը որ քէոր տվէց, կէթտ չօբանի դողեռնագին
 զայնմոք կը տայ:

Դուռն չումչոյով էա ճրէլի:
 Դիւզ զուրցացողի կլօխա ծայ կըլի:

Եարան տիւսչն ի ցաւ տալի:
 Եա ճողչի ոռն էմ լղէլի, տիւ էլ ճողչըպանին:

Զատամանց էլի աչքն ի խանելի, մոտամանց տիւռնչու:

Էրկու ծռին մէ խէլոցի կայ:
 Էրկուսն էլ մի սանդուի կտաւ էն:

Ըմմէն մարթ էլ իւր խօր տղան ի:
 Ընչունք աղնջիկեռ, մատաղը կէթտ:
 Ընչունք չը պխտորլի, չի զուլալնայ:
 Ընչի լօղնամ, որ ընչի տողնամ:

*) Գրի է առնուած զրաշար Յարութիւն Աւչեանի հաւաքածուներէն:

Թագին շիւն չի՛:

Թագին զիւնն ի, լաւստրակին ընձիկ ի շանց տալի՛:

Թոսիբը թալիր էն շանա, շիւնը չի կերի:

Թռանայ տնողի կլօսը կիկեռ:

Ժամէն ես էմ իկեալի, «օղորմի Ասուածա» տիւ ես ասելի:

Իրէս մի տո՛ւ, աստառ էլ չիւզի:

Լաւ էրազ ի, ոյետր կատարուի:

Լեօս կաթելին, կընոցիւր էր էշ պախելի:

Խարսու ոռով փէսային լաւութեն ի տնելի:

Խաստը պորտկ մէ կին ի, վայ պորտկ մանողին:

Խացը որ կտուլաւ, էլ ստէփ չի սաղանայ:

Խաւը որ խաւ ի, ճիւր խմելին վերե Աստուն ի բշկալի:

Խէր սեօյլումազն ի:

Խին տորմոնը քամուն չեն տայ:

Խուփը գըլգորվաւ, ոլտուկը՝ գըդաւ:

Մանդա տեղդ մի՛ թիթեցիւ:

Մեռը ծեռ կը լըլոյ, ստէփ ծեռո իրէս կը լըլոյ:

Միւկ պունդի ոռը կը տռճըվի:

Միւկը ծոփի մէջը կը ճեօշտնայ:

Մուռը մէ քար թալէց ճըլխորո, խոգոր խելացի ժողնըվան,
չիցան խանելու:

Կաշառքա մութ տեղն էլ լեօս ի տվի:

Կարմիր կովա իւր խրխիէն տիւս չիկեռ:

Կեառը կելին պախ տվին:

Կեղէն ըլի, տեղէն չըլի:

Կըսիւրս մեռաւ, տեղս լէնցաւ:

Կրակի մոտո չախմախ չեն գորկի:

Հալալ մարթու խացա չի կտուլի:

Համ նալին ի տալի, համ մէխին:

Ղարդոյի ծէնո որ Ասուած լսի, վաթըւորի ճառայ՝ չեօքին
ձիւն կիկեռոյ:

Ճեօշի ասած, փստըկայ լսած:

Ճիւրն ինդեօղայ. անձոռվէն չի վռնէնայ:

Ճըաքն իւր տակը լեօս չի տայ:

Մոցին էտ կենքեռ ծէն կը տայ, էն կենքեռ ծէն չի տայ:

Մարթ շիւն ըլի, տան փստիկ չըլի:

Մէ փորին էրկու մեցտոք չի իւզի:

Մէ ծեռ որ չը կտուլի, պայհնի տնի ճատկին:

Մէ ծեռո չափ չի գորկի:
 Մէ ծեռով էրկու ծմերիւկ չի պոնըւի:
 Մուկն իւր պոնի մէջո տսլան կըլի:
 Մույն էլի կարկատ ուտելի հմ:

Նը ոչ կը խմեմ ծեր վըռիկ, նը ոչ կը քչեմ ծեր խուրիկ:
 Նօխուդը կընոց, ըլաւ լոբլոբիւ:

Շանը բեռնի որ քար թուէս, կը խաչի:
 Շանը քար էն թուէլի, տիւոնչո խոթք էն տնէլի:
 Շատ խաղ գիւնոմ, ամա ծէնս չիկեալի:
 Շատը շատին, էջիւ կ. . . ախկտին:
 Շէն տուն, նոխարի խաց:
 Շիւնը կապին խացի տաշտէն:
 Շնորքի վաբ, գորքի եօխ:

Որ մէ կեղ կայնի, կերան կը կոռի:

Զոր ք. . . մարթու փեօէ չի կալնի:

Զօլախ էշով քարվան ի էթալի:

Պորէկամբ խետը կերը խում տրտ, առատուր մ' տրտ:

Պերնով իւզուկ, ոռով կերուկ:

Պողկը քեռնի նօսը ըլի, կլօխա պէտպէտ կը քըցի:

Սանդ ծեծողին դըխկ տնէլի:

Սև շանա դորտդուտ ի կանչէլի:

Սևն տրիւ էնք նեստ, սվտոյն տրիւէնք տիւտոյ:

Տոշտի պիպուն կուող էս:

Տան աէրտէրին «օրչնեա տէր» չը կայ:

Տաշկուն ընչիւկ մէ լաւ չը թփէս, խոցոխտ չի տուենայ:

Տղան պաճառ, մէլն օրօրճար:

Տռան ոռին քօբայ կըլի:

Փախի՝—Գօռէն. Գեռչալէն, Թօփալէն, կապուտ աչկէն, որ
 տասմէն խաքայ կիկեալ:

Փէտը որ վերցէս, կեռղ չիւնը կը խասկընայ:

Գեռչալը տեղ տնող ըլի, հոգր իւր կլխին կանի էլի:

Օսօրուան պոնտ, չէն թոնի կանօխուանայ:

I6.

ԼՕՆՈՒՅՈՒՅ ԲԱՐԲԱՆՈՒՎ *).

Աղուաւի կերածը բահրի տեղ էս հաշուում:

Անճարն ա կերել բանջարը:

Ածող հաւը կը կրկըջայ:

Ականջներդ բամբակ էս կոխել:

Ամակդ էրուսաղէմ:

Ամակդ իշի քամակ:

Ամանը կը շինեն, ունկը կը կպցնեն:

Ամառ, ձմեռ մէկ խելք ինչ անի:

Ամեն բանի բարւակը կը կտորի, մարդի հաստը:

Անձրիից փախայ, կարկուտի ռաստ էկայ:

Անտէր մնայ լեզուն, ինչպէս կը բլբլայ:

Աշխարհը դմակ ա, տղէն դանակ ա:

Աչքդ առաջդ ա տեսնըմ, քամակդ էլ տես, է:

Առաջնորդը ես էմ, բակլէն խաշած կը ցանեմ:

Ասողին էլ լսող պտի:

Աստուածածին արն, տուն մտի, Սուրբ խաչն արն, սնտուն
մտի:

Աստուած թէ տայ, էրկու ձեռքով կտայ:

Աստուած քօս տայ, ըզունդ չիտայ:

Ատամ փորելով մարդ չի կշտանար:

Աւազի վրէն տուն չեն չինիլ:

Բարեկամիդ հետ կեր ու խում արն, առուտուր մի անիլ:

Բերան չի, տաճար ա:

Բօւ չիվալ, դարտակ չանախ, հն չափէ, հն չափէ:

Գդակը մեծ, տակը դարտակ:

Գէլը իրա հոգեհանը գիտի:

Գէշ ձին զամբին կաւելացնի, լաւ ձին գարին:

Դիժը գնաց հարսանիկ. առաց. — էս մեր տանից լաւն ա:

*) Ասած է Գեղամ վարդապետ Բարաջանեան, որ բնիկ ԼՕՆԵՅԻ է եւ հետզհետէ խօսակցութեան յարմար տեղը իւրաքանչիւր առած զործածած է:

Գիժը մի կենճի (խիճ) դցեց ծովը, հարիւր իմաստուն չկարացին հանել:

Գիւլի անունն ա բեղնամ, չաղկալները մարդու փոր դուս կտան:
Գիւլին ասին.— Ե՞րես գնում սարը.— Ես էլ ելի հետ էմ, ասաց:
Գիւլից օամազլուդ չեն վեր առնիլ:
Գլուխ էկած բանը չեն քանդիլ:

Դարմանը քունը չի, մարագը խոճ քունն ա:
Դեռ ոտիդ տեղ չես արել, ուկիդ էս տեղ անում:
Դերձիկին ասեցին՝ բռնիւր, ասեղը կոխեց եախէն ու դնաց:
Դու ինձ պահիր բողջի միջին, ես քեզ պահեմ մարդու միջին:
Դու քու զուռնէն էս ածում:

Եզան փորը խոտը չի ծակիլ:

Եզը ինձ համար կալ չի անում, ուրիշի համար պատարագ ա անում:

Եկեղեցու դուռը բաց ա, շանն էլ աբուռ պալի:

Եղը թանգ ա, ճմբուռը էժմն:

Ես էս տեղ էմ, ասեց սատանէն, ճրմա իմ մատը եզան պոչի տակն ա:

Ե՛ս իմ դօլը չածեմ, թէ քու էլը կը խրտնիլ:

Էգուցուայ օրին ձին ա էկել:

Էնքան կերար, աչքդ բանօքի դառաւ:

Էլը իշին մօտ կապէս, ես խույը կտորվի, ես խաւսիլաթը:

Էշի զատիկը կանանչի դուս գալն ա:

Էս խմորը ջուր շատ կը վերցնի:

Էրեխէն մնանայ, մէրը կշտանայ:

Էրեխէն չեւած, կը կարդայ:

Էրեսին թքեցին, ասեց.— Մայիսի անձրի ա:

Էրկու ախոռանի ա:

Էրկու էրեսանի սաջի հաց էս դառել:

Էրկու ձմերուկ մէկ ձեռքով չի բռնուիլ:

Էւելի քիւէն մարդու փոր չի ծակիլ:

Թէ լաւ մարդ էս, գաթէն փէշըմդ պաս պահի:

Թէ որ սխտոր չես կերել, բերնիցդ ընչի՞ ա հոտ դալի:

Ժամը պապինս պալի, հարսանիքը եղբօրս ...:

Ժամիցը ես էմ դալի «օղբորմի Աստուածը» դժւ էս ասում:

Ինձ չես հաւատում, իշի ղռոցին էս հաւատում:

Իմաստուն աղուէսը չորս ոտով կընկնի խափանքի մէջը՝
 Ինչպէս ա, լուսնումուծը գիտես, Լեզարակամուտը չը գիտես,
 Իշին ասին.— ՄարիՅաթդ ինչ ա. պոչը տնկեց ու զոաց:

Լիսը վեր գալիս իշանն էս գնացել:

Խաղ շատ գիտեմ, համա ձէն չունեմ:
 Խեղդ գալ ու գէթ ա:
 Խեղքից թեթե, ոտից (չափուկ) եզին:
 Խնամու նազը տանիլ չի ըլի:
 Խովիդ սուր ա, ամա հանդը բաժանովի ա:

Մանտր տեղդ թեթեացնիլ մի:
 Մառէն ծառատակը աչքիդ էդպէս կերևայ:

Կամդ կով ա լծած:
 Կակալը զնկակատան գլխին չի կաղնիլ:
 Կաշառքը մուծը տեղը լիս կայ:
 Կատուի վազը մինչև մարագն ա:
 Կարագը հալած էնք շինիլ:
 Կարասի մէջը ինչ ձէն տաս, էն կը լսես:
 Կը մեռնեմ, մեղայ Աստըծոյ չեմ ասիլ:
 Կովը շլակիդ ման էս գալի:
 Կոտրած ձուն, կտրած հացը, չի ռաղանայ:
 Կուժ ու կուլէն իմ գլխիս կը կոտրես:
 Կուժ, քեզ կասեմ, կուլայ, դու լիլ:
 Կռան տակին ձմերուկ ա դրել:

Հախիջանը գիտի թէ իրան ալը գլխը թօլ կանի:
 Համ առջիցը վախենամ, համ քաքիցը:
 Հօ-հօ կայ, տուն կը բերի, հօ-հօ կայ, դուս կունի:

Ձագամեր կատուն գող կըլի:
 Ձեռիս թքե, էրեսիդ քսեմ:
 Ձիու ոտը ջրումը՝ չըւշըւացնիլը ինչ կանի:

Ղասաղխանիցը շունը իրա ոտը կտրեց:
 Ղարաբաղու հողումը քսան գազ կը թռչէր,— Ահա, էս գազը,
 էս էլ հողը, արի, տաս գազ թռի:

Ղօշը մի խառնէք ոչխարին, գարունքը գառը չեմ գնալ:

Մարդս սրտովս չի, տէքորս անունը ինչ գիտեմ:

Մեռելը քանի ժամ տաս, քամի կանի:

Մէկ ձեռը ծափ չի տալ:

Միս ուտող դօի կտուցը կեռ կըլի:

Մոկն էլ աղանձ կուտի:

Մուկը իր ծակը չէր կտրում մտնի, ցախաւելն էլ պոչիցը կապեցին:

Մուկն իրա ծակի դուռը ղոչախ կըլի:

—Շէն կենաս, Մղղըսի.—Ինչով իմացար ես մղղըսի էմ.—Քուտուած արսիցը:

Շնացը նաւազլիսն էս առնում:

Շանից մազ պոկելը օգութ ա:

Շանը հետ ախպէրացիք, փէսը ձեռիցդ վէր մի դցիլ:

Շները կռուեցին, աղքատի բանը յաջողաց:

Շունը շան թանթլիկը չի կծիլ:

Շունը շանից, էրկուսը մի տանից:

Շունը ջուրը անցնելիս՝ մինչև ոռին չհասնի, լող չի տալ:

Ուզեց կաքաւաւերի՞ս գնալ, ագռաւինն էլ կտրցրեց:

Ուղտը ինչքան էլ սատկի, կաշին մի բեռը կըլի:

Ուղտը իրան բորիկ շատ ա տեսել:

Ուրագը դէպի իրան կը տալի:

Չանցնիդ առջի եղով ա մերսած (չփուած):

Չոր քարի վրայ էլ որ գնայ, կը կընանչի:

Պղինձը գետին ընկաւ, չի կտորուեց, հրմա ձէնը դուռ ընկաւ:

Պղինձը որ ըլնի, իր տակը կը հանգցնի:

Ջուրը իր ճամբէն կը գթնի:

Ջուրը ջաղացի գլուխն առել ա:

Սամըրի էրածը մածնին կը փչի:

Սատանի ձիուն վեր էս էլի:

Սերը սալորն ա կերել, ծուածեղը կնքաւորը:

Սեին սապօնը ինչ կանի, խեին խրատը ինչ:

Սէրը աթարիցն ա կպել:

Վայ էն կալի տիրոջ, որ առաջի կամը կով ա լծած:

Տանստանով լաց կըլենք:

Տաք ջուրը բերանումդ համ չի տալի:

Տէրտէր արա, գեղը գցի, թէ ասլրի ոչ, ջուրը գցի:
Տվուց կողին, ընկաւ հողին:

Յաւը նրան տուր, ով որ դեղը գլտի:
Յորեն հաց չունի, ցորեն լեզու էլ չունիս:

Փէտը էրկու ծէր ունի, մէկ ծէրն էլ քեզ կը դիպչի:
Փորդ վեց - վեց ա անում:
Փուշը մէկ - մէկ կը հանեն:

Քահանայ, փիլօսո՞ղ վրէժ մընաւայ:
Քաւնի մեռելն էք մի պատանում դնում.— Մեռելը գիգի:
Քաչալը գեղ դիտենայ, իր գլխին կանի:
Քօռի թնչ վեհն ա թէ մամը թանդ ա:
Քու տէրն էլ պտի ասի, ես էլ նախըրումը էչ ունեմ:

Օխտը իչի մսուրք ա ընկել:
Օձը մըմախտոից կը փախչի:
Օձի սկն էլ անիծուի, սպիտակն էլ:
Օսալ կովի պէս կաթը տալիս էս, ու քացի տալի վէր ածում:

I7.

Կուլտպ գիւղացիներէն առնուած *).

Աղուէսը մարագը ձագ խանց:— Էնի մեր թագու հիգութենիցն ա:
Աղջիկն օր կայ, տան ծաղիկն ա,
Աշխար դմակ ա, խելք պտի բլի օր ուտայ:
Առուն թռիւր, նոր քե դովամ:
Աստուածածին արա, բագը մտիւր, Սուրբ խան արա, ծակը
մտիւր, Մուղնուխտն արա, դուռը յետ արա:
Արե, էշը տլից խանայ:
Արջն ու գովրնս:
Արա խախուս, միանայ կարկուտ:
Բամբակ ա ընկե դգողի ձեռ:
Գիշերը դողութեն ա անըմ, ցերեկը «տէր օղորմեայ:
Գլուխդ քաղաք թըջէ, էստեղ ածիլայ:
Գինու էնքան մայիլ ա, քացախի էլ դայիլ ա:
— Դուռ բաց, դամ ներս, ասաց հարսը.— Արճիճ եմ ես, ասաց
կեսուր:
— Դուռ բաց, դամ ներս, արճիճ քամեմ, դու տես, ասաց հարսը:
Նկեղեցուն չանք մոմ չտաս, քու մուրազը չտար:
Նա ուրիշ տեղից կը գողնամ. դու քու տան բարաբեաթն ասա,
Սրգմանդ հաւատում իմ, յըմա, ճիտու պոչ կեր կերկայ:
Էս գինի ա, թան չէ, էմեն մարդի բան չէ:
Էնկրանից ջուր չտաքնար:

*) Գայլոտոյ ըմակի հիւսիսն կայ $\frac{1}{4}$ ժամ հեռուն Աքասիօլ հայ
գիւղն. $\frac{1}{4}$ ժամ ասկէ ցած Կուլաք հայ գիւղն ու Մոլլա - դամէր. որ
իրար խառնուելու վրայ են. Այս երեք գիւղերու բնակիչները Պայադիտէն
ու Ծաղկոտն զաւուռէն զաղթած են մի դար առաջ եւ ապա հետզհետէ
բազմացած:

Ասոնք պահած են հայրենական աւանդութիւնները ու զրոյցները:
Իգդիրի դաշտին, որ Սահաթափոս կասուի, որոյ բնակիչներ շատ
քիչ ազդած են կուլապցոց լեզուին ու սովորութեան վրայ. Ձմեռը երկար
է, տաք եւ յատուկ սենեակներ կը հաւաքուին. զրոյցներով ժամանակ
կանցնեն. Մի ծմեռ այս գիւղը մնալով անթիւ զրոյցներ լսած եմ եւ զրի
առած եմ մի փոքր մասը, որ այլ եւ այլ կարգերու բաժանուած լինելով
իեննց յարմար տեղը կը զետեղեն:

Եւ կը քոթին, պոչից կը խռովին:

Թէ ունիս, աշխարհ կը պտոտես:

Թէ չունիս, փողոցը (փողինոց) պտի շրջիս:

Իշու բեռն օր ընկաւ, տէր դուաքով կըլլի, քընց էշ:

Լայ էրին, լայ որբուհիին, օխտը իրկայ տէրն էլ լաց ըլի:

Լուից եղ ա խանճմ:

Լուծն էրկու քարաձէն թալեցին իմ վզին:

Խմելուս հայհայ, հաշումը վայվայ:

Ծառն ընկաւ, ճղիցը կը կանանչի:

Կը մանիս ջրի պղլոր (բզտիկ):

Կիրակմուտ ամպեց, շաքաթ դլխէ գլուխ գնաց:

Կօտքը կայ, գօրքը չկայ:

Հագան խասերը, կերան պասերը: դարտակ մնաց ժամի թա-
սերը:

Հալխին ճրագ ա, ընձի մրագ կալ ա:

Համ Անու կորկոտէն, համ տնու ցաւարէն:

Համատան գացի, եօթ կորի կը թռնէնք.—Համատան հեռու,

կորին մօտ, արի, թռի:

Մեղանից նեղը կայ, սեղան դրե, աչքը գինու ճանքէն ա:

Մեծ մարդ կարմունջ էղնի, վերեից մի անցնիր:

Մէկ ձմեռ խարսնիք էն էրեր սոխ ու սխտոր խըդ իրարու:

Մէկ տարի գառ էլի, տաս տարի գառ կեր:

Մնարլիկ իշուն՝ բեռ մի ապրշում:

Յորդումը էրկու բերնէն սուր ա:

Շանը տէր, որդուն խէր:

Ոչ կուտեմ ըստոնց վռիկ, օչ կը քչեմ ընդոնց հորիք:

Ոտը ոռին կտայ:

Ուստի մի կուանը կաժայ հագար թուման:

Ուրբաթ ամպեց, շաքաթ պարզեց:

Ձթորկին աղուէս ուր ծկի դուռ դռնըկայ:

Սուտ առան մարդը բնորդ չունի:

Տան խաց, մարդուն շոր:

Տնիցդ օր էրթաս, նոր տանդ դադրը կիմանաս:

Տունը չկայ թան ու փոշի, գլուխը կապեր ա կարմիր փուշի:

Փէտը կաքուին չառաւ, կաքաւը փետին առաւ:

Փէտը փուտ, յորդումը սուտ:

I 8.

Պարսկաստանի բաւրախօս հայ զիւղացիներէն առնուած,
բարգմանած հայերէն.

Այն որ աղջիկը չպատժէր, մի օր ծնկներուն պիտի հարուածէ.
Իսկ այն որ որդին չպատժէր, զլիւին պիտի հարուածէ:

Անցնողին անցեալ կասին:

Աստուած տուած չէ, Մահմէդ ինչ անէ:

Բարտին բարձր է, բայց միւր չունի:

Դոռմը մըգեղէնի կարգ անցեր է:

Դժբաղդութիւնը մարդուս վրայ բերողը իր գաւազն է:

Էշը երբ ցաւ զգայ, ձիէն աւելի քայլք կ'ունենայ:

Իմ անուն քո վերան դնեմ, քեզ խորովեմ թողեմ:

Ինչ բան մարդու ցանկութեան դժուար կը թուի, այն բարիք է:

Ի պանդխտութեան գործով զբաղուած, յայրութեան լուր նըս-
տած, ուրեմն երբ պիտի լինի քո Աստուածաշնորհութիւնը:

Լեւներու դագաթը ձմեռ, կտրիճի զլուսը խոնարհ:

Կարիճի խայթիլը ախա մէ և ոչ թէ թշնամութիւն:

Կոյրը չուկան չգնաց, չուկան առանց կոյրի մնաց:

Կոյրին մի գառ բաժին, ուրեմն առողջներուն:

Հաւին չգալիս ևս, նա իր զլիւին չող կտայ:

Հիւանդին մեռնիլը անկէ յայտնի է, անկողինը կը թողէ, բար-
ձի վրայ կը պղծէ:

Մատաղ լինիմ. համըլիչ, քեզ. ոչ ոք կասկած չունի մեզ:

Մարագ (ի) Մարտին: պատրաստութիւն ազրայիլին. համբարձ-
ման երեք խուրձ խուտ:

Շան ևս լաւ ցեղը կորոնեն:

Շունը եկեղեցի մտնէ աւելի լաւ է, քան ոչխարը:

Շունը կը հաջէ, կարավանը կանցնի:

Որ նման նմանին չգտնէ, օրը սուգ կանցնէ:

Սարերու վերայ ձիւն եկաւ. վայ դեղնագոյնին, հացը սեղանէն
պակասաւ, վայ սեւագոյնին:

Սուտը յատակ չունի՝ կեցցէ յարմարեցնողը:

Տանջանքի վերջը վայելչութիւն է:

Յաւիս ցաւակից՝ սւրախութեանս ուրախակից չես. այլ ևս ինչ
օրիս պէտք ես:

Գեղ անասուն ասացի, դու քեզ չան նմանեցնելու, գառան
նմանեցուր:

ԻԹ.

Օճականի բարբառով.

Ախշարքը դմակ ա, միջի մարդը մկրատ:

Ախշարքը դմակ ա, տղէն դանակ, սը տե հասնի, ըն տի կտրի,

ճրնտի ուտի:

Ախշարքը խելոքութունն ա կերել:

Ախշարքի քաքը լալկում եմ, գիտամ դու ուտում ես:

Ախշարքս չողոմքութունն ա կերել:

Ամեն ամպելուն կարկուտ չի գալ:

Ամեն մարդ իրա մեռլի դարդն ա լաց ընում:

Ամեն մարդիցը մի մի մադ պոկեա, քսին կըլնի մի միրուք:

Ամեն մարդիցը մադ պոկելը խեռ ա:

Ամեն մի խօսքդ օխում դանակ ըլնի ինձ:

Ամպ օրը փնթի կնկանը գիշերով կերկայ:

Այ ամպ, գոռալ մի, միթամ բան կայ քու միջին:

Անգիտունի հետ փլաւ ուտիլ մի:

Անհասկանելի մարդի հետ գլուխ չունեմ:

Ան ձի մտուր կը կապեն:

Աչըղի հաղը հատնի, նեյնիմ, նեյնիմ կընկնի:

Աչքդ մենակ քեզ ա լիս տալի:

Աչքը ինչքան բանձրանայ, ունքիցը վերե չի բանձրանալ:

Առչը իրա ահլիցը կը գոռայ:

Առսրգ մարդը Աստըծու տակին շատ կապրի, մտածողը քիչ:

Աստուած ուրանող Աշտաբակցիք:

Աստուած հարպտի դհիցն ա:

Աստուծոյ մի ֆստը գալիս ա միջին:

Բանդի քանդածը Աստուած չի կարայ չինի:

Բզի գլխին դմսուկով տալ չիլնիլ:

Բօզ ձին երիտ կըլնի, ետը օխուտ կըլնի:

Գեղը նի կը մտնես, էրեխիցը բան իմացի:

Գեղ կայնի, գերան կը կտրի:

Գթալ, գթալ քօփ արի, շերտի - շերտի դուս տուի:

Գիժը քար քցեց ծովը, տենանք մենց պտի հանին:

Գիտուն մարդը քե լացացնի լաւ ա, քանց անգէտը ծիծաղացնի:

Գլուխդ քանն էս տուե, էրեսդ պատը:
Գնացիր նախդի աղաքը, քու էլը նի էլար:
Գողը որ տնից էլաւ, եզը էրդիքով դուս կը քաշի:
Գողիդ նստեմ, միրուքդ պահեմ:
Գրողս էի ուզում, դրան տեսնել չեմ ուզում:

Դու էլի մենծ ախպէր, ես պուճուր:
Դունչը էնքան բանձր ա, մզրախի քաքը դնչին չի հասնում:
Դամբուլ մին կեր, ծիրան էրկու, քանի փորդ տանի:
Դու էս աշխարհէն չես:
Դու ինչ էս, ինձ հետ ոտդ մեկնում էս:
Դժմը փչում էն, դէն էս էթում:

Էլոց ձեռքով փուշ չես բռնիլ:
Էն տունը մենծ չընի, մի ֆօքուկ դնրմ էն տեղ:
Էլը նի ըլիլը մի ալիք ա, վեր դալը էրկու:
Էրկու ջուր մի քաղցու, էն էլ տուեցինք Կարբեցու:

Թէ դու աղուէս էս, ես էլ պոչն եմ:

Ինչ փրթես, էն կը խրթես:

Խորովածաֆոռի զնացի, իմացայ էչ էն խանձրմ:
Խօսքով էլայ, ցելը ջուրը տարաւ:

Կատուին հաղ ա, մկան մահ ա:

Կատուի դունչը չի հասաւ մսին, մուլօ - մուլօ, արեց:

Հալալը մազ է դառել, չի կտրուել, հաւամը գերան ա դառել
կտրուել:

Հասկանող էս մին ասա, չի հասկանող էս, էրկու:

Հարեանի հաւը. հարեանի աչքին չաղ կերեայ:

Հարեանին հարսը հարեանին շատ սիրուն կերեայ:

Հացը հացարարին տուր, մինն էլ աւել տուր:

Հին ոխը մարդի մտիցը չէթալ:

Հում կաթնակերին ինքիպաք չկայ:

Ձին առել չես, քեզ մուռք էս չինում:

Ղուլօխուկիցդ շատ վերե էս թըչում:

Մալն էթայ, տէրը հետը, որդին էթայ հէրը հետը:

Մարդամիջին մարդ ըլնի, օխտը թուման պարտք ըլնի:

Մարդ մարդի բաղ կը տայ, մտըդ մարդի պտուղ չի տայ,
Մի բան իմանում չես, թեզուց բոբկանում էս:

Շողոմքով դառը օխտը մէր ա ծծել:

Ով ալարի, ոչ դալարի:

Ոտդ քու կարպետին մեկնի:

Ուզում ա կաքուի երիտ էթալ, ագուսինն էլ մտքիցը քցում ա:

Պառուի տողորմէն կգաս:

Պուճուրը մենծին լսէ ոչ, ոտը քարի կգայ:

Տղէն որ լաւ ըլնի, իրա հօր տունը կը շինի:

Փնթի կնկայ օրը ամալ կերեսայ:

Փորձանքը մի սնգամ կը պատահի:

Քաքը փորումը եռում ա, հենց իմանում էս ճրագն ա:

Քաքլան էրեխու նման տազ ես արել:

Քեզ լացացնողի կշտին կաց:

Քու հօր համար ժամ չես անում, խլիի համար պատարագ էս անում:

Քու ցերեկուայ ման էկածը, գշերում էմ ման էկե:

Օձի փուշը լակլակը կը մարսի:

Օրը գնացած, խաթէն մնացած:

Փօր քանդողը, ֆօրը կընկնի:

20.

Ակնայ բարբառով *)

Ածան հաւը կարբըճան կուլի:

Աղուէս կայ օր գլուխ կու կըյրէ, գալի անիւն նէ էլեր:

Աղուորը սիրուն է, գէշը տիրուն:

Աղջիկ հօրոքրոջ կուճանի, տղան քնուուն:

Ամենն ալ մարս կու հարցնեն, հարս հարցնող չիկայ:

Ամեն էղաւ, ադ էր պակաս:

Ամեն կնիկ կնիյ ուլի, օխամուրն ալ էրիկ կուլի:

Ամեն մարդ կրակը իր բաղըջի տակ կու քաշէ:

Ամեն օր գետը գիտուտի չի բերեր:

Ամուռան փուշ, ձմուռան նուշ:

Անհախ կուլի, անհաց չի ուլիր:

Անպած օրը հաւուն ջուր չեն խտար:

Աստուած հացը մէկին կուտայ, իսեկը մէկալին:

Աստուած մէկ աչքը մէկալին միջթոճ չընէ:

Աստուած տուեր ու չի խնայեր:

Աստուծոյ պահած դառը գալը չի ուտէր:

Արևը Արեւգակ էլաւ:

Բեր հազարդ հեծնենք, դնէ հազար բերան:

Բերնովս ուզեմ, օրով ուտեմ:

Գիժուն գործ գիր, հետն էլերայ:

Գողը գողէն գողացաւ, Աստուած տեսաւ, զարմացաւ:

Գողին սիրտը դող կուլի:

Դանակը իր կոթը չի տաչեր

Դմակ է ու դանակը մէջն է:

Դմակը մեծ է, իր օռը կու ծածկէ:

Դու դրացինիդ կով մը ուզէ, Աստուած քեզի էրկուք կու տայ:

Դրացինիդ վատ մի ըսեր, եա էրդիքդ է, եա դուռդ:

Նզը կը վերցնեն, տակը հորթ կու փնտռեն:

Նս աղա, դուն աղա, ջաղացքը սկ աղա:

*) Ասած է Մարիցայ Մաքսուդեան, զրի առած է Միսաք Տէր Ղազարեան:

Եւ իշին քով կապես, ետ առքը կառնի, ետ փառքը
 Եւ իշին քով կապեն, ետ արուցը կառնէ, ետ բարուցը
 Երկու դարփուզ մէկ դօլթուղը չի օեղմէր:

Ըխտին մօմ, գիժուն բան մի խօստանար:

Թուխ աչքը մօրուց պիտի, դեղ դրածը քեզ կաւրի:
 Թքենք, անձրիս կուգայ:

Խենթը խրատը ինչ ընէ, սկը սապօնը ինչ ընէ:

Խօտը խուփ է ըրեր բերանս:
 Խօսքը մէկ, Աստուած մէկ:

Մառին ուղը իրմէն է:

Կատուն մաին չի հասաւ,—հոտած է, ըսաւ:

—Հարսնուկ, գալ կուլիմ, քեզ կուտիմ.—Սև շան քռաս չեմ
 Էկեր:

Հացը հորից, որդին փորից:

Ձիուն տեղը էշ կապեցին:

Մարդու խօսքն ու գէշ փողը տիրուն է:

Մարն է մեռեր, հարը օտարացեր:

Մինչև օգրակ չէ խնդացեր, ալ անկից ետքը ինչ պիտի խնդայ:

Մեռելի աչքէն արցունք չեղէր, կարդացողին հաց:

Նաչաբը կուտէ բանջար:

Շատ գոված էլը ախոռէն դուս չի գար:

Շունը յիշէ ու բիրը հագրէ:

Ո՛վ որ ուժով է, անուժը կուլ կուտայ:

Որքը գողութեան է գացեր, լուսինկան իրիկուան է փրթեր:

Ուզան բերանը կթան կով մը կաթէ:

Պարնտատ, քանի խրատ տալ էլար, շունը օխտը ճօնճ բռնեց:

Պօչսուզ ուլը իրեն սիւրին շատ կու սիրէ:

Ջաղացը ջուրը տարեր է, Էկեր է, չախախը կու պըտէ:

Սատնընին կու հաւառան, տէրտէրին չեն հաւտար:

Սեն ներսև, ճերմակ դրսև:

Սև շան քռաս չեմ Էկեր:

Սոխը քանի կեղուհա, կու կեղուի:
Սուտը խնջօտին մահանայ:

Տանը գողուն հետ հում չկըցուիր:
Տեքսին տուտը դերման ալ կուտայ:

Ցանկը—պատը շիտակ մարդուն է:

Քեմարին նայէ, սոս կտաւը, մօրը նայէ, սոս աղջիկը:
Քօթին դայ, բան դիր, էրթայ:

Օձն օր օձ է, կու հանգի, ջուրը խմէ ու հըպաթը կու կծէ:
Օտաբ աչքը լուս չի տար:

Օտարի պտկին նայելուն, էրկան շնլի պէտք կուլի:

21.

Դեռջանի Հոգեկ գիւղի բարբառով *)

Ախշարքը մէկ շարիս մէ, կռնաս դառուր ու կեր:

Աղջիկս, քեզի կըսիմ, հարսնուկս, գուն իմացիր:

Ամեն խօրոզ իրա չօփիկին դոչախ կըլի կը:

Ամեն մարդ ալ ձութ ծամէ կը, ամա արարի աղջիկը լեզերը հանէ կը:

Ամեն տեղ մէկ չեօիս սողան կը կտռեն կը:

Անկէն (ունկ—կանթ) բռնին կը:

Ախշարս մի գիտաւոր աստղ է (թուրքերէն առած):

Առջին հարուր մէկ մեսէլե ունի, ամենքը խնձորի գլխուն է:

Աչքը խփէ կը, ոռէն տալմիս կըլի կը:

Առանց ծամելու կուլ տալ կուգես:

Ասուած առկայ տայ, ըզունդ չիտայ:

Ասուած օր տայ, չի հարցնէր, վերին տղան էս:

Աստուծոյ համար չի կայ մէկ մանղըր, սատանին համար քանդըր—բունդը:

Այլ գնացող թագին ոռէն կը ճանչնան:

Բանը ան է, գաթան ծոցդ պաա բռնիս:

Բանը եաւառ—եաւառ ճամբայ մտցնէ կը:

Բիլբուլի տեղը դառդան է իջեր:

Բիպուլի ոռնէ հոտեր, ան գիտցեր է ծակն է հոտեր:

Գալը կերածը, տէրը մնացածը:

Գալին հետ կուտէ. տիրուն հետ շիւան կանէ կը:

Գարի հացը ըսաւ.—Բացուիմ,—Յօրեն հացը ըսաւ,—Շատ մի բացուիր, կուիս կը:

Գեղը կայնի, գերան կռէկը:

Գիտես նէ ադ ինչըն մարդ է. մարդու թուքը կուլ տալ կուտայ:

Գլխուս մազը ճերմակ է թէ սև,—Գիչ մը կեցիր, էառաջդ գուգակը, ըսաւ բերբեռը:

*) Ասած է Սարգիս Կարապետեան, որը վեց տարի է հայրենիքէն հեռացած. վերջերս թեր կտրած, թափառական ման գալով՝ հայրենի բարբառը լաւ չէր յիշէր, ընդհանրապէս դերջանցիք թուրքերէն առածներ կը գործածեն. շատ զիտէր թուրքերէն. կերեւայ մի քանին եւս հայացնելով ասած:

Գնացիր վարպետութեան մէկ, մալ վրայ տուար:
Գորտին էրեսին թքացին. գնաց, ընկաւ ջուրը:

Դեկէին խոտ պէտք է ճիտը թող էրկնցնէ:
Դեկեան դեմկով պարսմիք կանէ կը:
Դուն մարդ էղար, գալ խեղդեցիր, վե՛մ դայիլ չէ:

Ջարկիցի լօրուն, փակաւ ջորուն:
Ջօռը սր գունէն մտնի, օտրիյաթը էրդիքէն կեւլայ:
Ջօռովէն կարկուտը արտը կը կանչէ:

Էշը չիմ հոգար, ցալչաները կը հոգամ:
Էշը քչէ կը, գեռին դայիլ չէ:
Էն դղար դօշաղ է օր ճնճղուկը կայնած բռնէ կը:
Էրկաթը տաք տաք ծեծեն կը:
Էրկու եղան արան մտած ին, դող մը կաշի հանեն կը:
Էրկու երեսանի մարթ է:
Էրկու քարաւէն կօրճաս կը:
Էրկու իշու գարի չի կունայ փայ էներ:
Էրկու դօշի գլուխ մէկ խալկինի մէջ չէփիր:

Իմ ծախած ցօխուդս քաղաք գնաց լեապլեապի՝ էղաւ:
Ինք իրան ընկնողը չի լար:
Ինչ թքացիր ձեռս. ան քսիմ էրեսդ:
Իշու բանջար խաչէ, չկերաւ, գլխուն քաչէ:
Իրիցկին, զաթի պարտք,—պարտք, բեր մէկ սողան մը դահա
կռինք, ուտինք:

Խելօքը չարի մտածէ, խէնթը տղան կարգէ կը:
Խենթը գնաց հարսնետուն, ըսաւ, աս լաւ է քըղ մեր տուն:
Խենթ կայ, տուն կը բերէ, խենթ կայ, գուս կը տանէ:
Խնձորի լաւը առչի բերանն է:
Խօրովը իրա էրդիքը կեւլայ, կըսէ.—էս տները ինչըն օտուր-
ներուս տակը դիմանան կը:

Մառնը կեցիր, լիռ գաս:
Մառնը քարը մարթ տեղէն չի վերցնէր:
Մովը ընողը փրփուրին ձեռքը պիտի նետէ:

Կատուն մուկին չի հասաւ, ըսաւ.—Աս ալ թող էրթայ հօրս
խերուն:

Կարգուկ էս թէ չես կարքուկ, ասն հալէն հասկընճօ կը:
Կեօրմեմիսին տղայ մը էղաւ, քաչեց, կ. . . կռեց:

Կնիկ մարթը ճե հայ է, ճե թուրք, ամեն մարդուն պէտք է:
Կովը կաթը կուտայ, կուտայ, զարնէ թափէ կը:
Կրակին շախմախ չին գարնէր:

Հալապ քաղաքը էր ճեթիվան էլաւ,—Սահն էշը, ահան ճեթ-
թիվանը:

Հաբամի վրան լեռն է, տակը մազ է:

Ջեցիկի ծուռը կը բռնեն, աղքատի ըղորթը չին բռնեն:

Հասո, քեզի գալը ուտէ.—Հասոն դուս չէլար, գալը տուն
չի մենար:

Հաւը դազի հաւկիթ ածէ, ուր կը պատուի:

Հոտած ըլլի, հատած չըլլի:

Ձեր խունկը, մուժը ձեզի, թե մեր ժամը մի գաք:

Ձին խաղայ, ձեռքը կը պարզենայ. թուրը կռի կը, թեւ կը պար-
զենայ:

Ձին կը չորնայ, մէյսանը կը մնայ, կտրիճը մեռնի, ռանը կը
մնայ,

Ձուկը գլխէն բռնէն կը:

Ղուրպան ընիմ թեզպեն, քեզի, մարդ կուսան չընէր մեզի:

Ղազը դազի հետ, դօլլիկ հաւն ալ դօլլիկ խօրօգի հետ:

Ճեճխը հետ բարեկամ ըլլողին քիթը քաքը պիտի ըլլի:

Ճեճղուկն ալ կապրի, ամա իրան ճըռուղներէն բխլու է:

Մարթը զրուցելով ճայվանը հոտմտալով:

Մեզնէ մազ ուտողը ճօպան քաքնէ կը:

Մեռուելը խառնես, քաքը կելէ:

Մեռուելը վրայ գլխու կուլան:

Մէկ ձեռքով էրկու ձմերուկ բռնիս կը:

Մէկ փիթի համար եօրդանը վառեց:

Մութնը լուսը գիտես, եայլայի ճամբան չիտես:

Մուկը ծակը չի հաւքի, ցախաւելն ալ պոյը կապէ կը:

Մուկը մտածեց.—Մեճգիլը մօտիկ, փառան շատ, կայ ըսոր
պոյը մէ քաք:

Մուկին ըսան,—Էսա ծակէն էլի, էան ծակը մօտի, քեզի հա-
գար դուռուս կուտամ:

Նալին ալ դարկես կը, միսին ալ:

Նե սատանա տես, ճե էրեսը թուքնէ:

Նե' կը փրթես, ճե' կը կոխես, մէկ նաճաղէն կը ճեթոտիս:

Շահնան տունը թողող չիկայ,—Եայլոս, օխս ուրտէց կախեմ:

Շանը հետ սլարկ մննալ չի ըլլեր:
 Շանը ոտացը կը զարկեն, ամա տիրոջը խաթր պահեն կը:
 Շնէն մազ մը առնես, քեար է:
 Շուներ կամը լծողը քաքը պիտի առնէ:

Ուր պիտի լուանար, ցառաղները քաքոտեց:

Զարի աղը գայ, մատաղը կերթայ:
 Զարի շանը չի զարնես, չի խածնէր:
 Զրպուխը վախօն պիտի օլըրես:
 Զի գնացինք փռերու հետ, մնացինք քօքօշներու հետ:
 Զօր քաքը մարդու չի փակչիւր, ծամեն, ծամեն, փակցեն կը:
 Զաթալ դագուղը գետին չի մննար:

Պապին կերածը թոռան առկան կառնէ:

Կէ. Զանել քեանքան գեղ կը քակէ, զանել քեյվանին տուն կը քա-

Զանիւ իրեն քթին քաքովն ալ կապրի:
 Զաղաքը ջուրն է ատրեր, դու կեցեր զախշախը փընտռես կը:
 Զուրը տո՛ւր, ափիյէրին մի՛ խառնուիր:

Վար թքնիմ միրուքս է, վեր թքնիմ յալէքս է:
 Վարձքդ կատար, խօսքդ էրուսաղէմ:
 Վերը աղջիկը սիրեկը, վերը մարը:

Մուռ ու սխալ զուգութիւն, կոյր ու քաջալ որդիներ:

Սողան չես կերեր, սիրտդ ինչմէ կսկծայ կը:
 Սութ խենթ էղեր, վանքի հաւերը կուտէ:
 Սուբ Սէարգիսը կանչէ, սուբ Սէարգիսը կանչէ. սուբ Սէարգիսը
 կանչեցին, հինգ փառայ քաքը քաշեցինք:
 Ստին ֆօռ շնաքը:
 Սօփին սօղան չուտէր, օր գննայ կպէճնալ չի թողէր:

Տանձը բերանս՝ կոթը տէրվեր:
 Տեկերմեն քեօնէ—քեօնէ:
 Տեմուրչու տունը խաճրկաթ չի կայ:
 Տունը չիկայ պուլղուր ապուր, ինքը պառտիկը ապըր զուգուռ:

Տօրեկուայ սօրայ ճերիսան աժան կըլլի:
 Տուցանէ առակս—վանքի հաւերը կուտես:

Փարայ ունիս, տունը քուկդ է. փարայ չունիս, սոխաղը չափէ:

Քսրը—ժըսըրը տուն կը քակէ:

Քաքդ քաք, նոր պարզենցի:

Քառսուն օր թօն դուգայ, մէկ օր ավ կըլի:

Քեչե՛լ, գլուխդ լուացիր.—լուացի ալ, սանտրեցի ալ:

Քեչեղի գլխուն վըայ թրաւ սորվի կը:

Քու աչքի գերանը չես տեսնէր, ուրիշի աչքի չոփը տեսնես կը:

Քու զօրուայ պտըտած տեղդ ես գիշերը պտըտիմ կը:

Քուրդը ի՛նչ գիտէ բայրամը, ղըռզըռ խմէ կը թանը:

Քոռին ումուսն է թէ մումը թանկ է:

Օսկի օղ կը ծախիմ. առնողին՝ չառնողին բան չիկայ:

Օտքէ չափովս, խեղքէ թեթև:

Օր մը կեր կերակուր, օր մը ապրին խուս չիկայ:

Օր կայ, տարին պահէ կը, տարի կայ, օրը պահէ կը:

22.

Եզդիներէն առնուած *)

Ականջն ի վայր երբ փրստիստոց լինի, այն տունը կը քանդուի
— Ահա. այս ինչ է:— միշտ հրաւէր, բայց հացի ու մսի կարօտ:
Աղաներէն աղջիկ կուգէ, քնչուի դալան կուտայ:

Այլոց հացով եթէ կշտացար, այլոց կինն ևս բաւական է (քեզ համար):

Այր լինի, թող քաջ լինի, շապիկ լինի, թող քաթան լինի:

Աչքն է պոններուն: հողը նորա դիտուն:

Ապունեկը ճպունեկի եղբայրն է:

Աստուածածնէն վերջ, գնահ, ձորերը ջրէ:

Աստուածնէն վերջ, շողգամը կգայ ջրի առաջ:

Աստուած մի է:

Աստուած յաջողէ Գօրօղլի լինիս:

Գառը այծի տակ, մարդ կնոջ խօսքով:

Գիւղացին լաւ վիճակի մէջ.— ո՛վ է տեսած:

Գլխարկներ ծածկեցէք, ժողով կազմեցէք:

Գնաց իր հօր վրէժը լուծելու, բայց իր արիւնն ևս վրայ տուաւ:

Գրաւական, այն ևս նախիրէն:

Դաշոյնը մարդու եղբայրն, իսկ թուրը մարդու ճրագն է:

Դու քո արած վերքը չես կարող դարմաներ:

Նզը գոմի լուծ վարեց, իսկ բանն այն է, որ հետը արածէ:

Նզը կը մեռնի, կաշին կը մնայ. մարդը կը մեռնի, անունը կը մնայ:

Նզն ու հորթիկը կորուսինք, մնացինք մենք ու մեր խօսքեր:

Նթէ կայ հաց ու ռուպ, ես և դու իրար կը հաւցնենք. երբ վերջացաւ հաց ու ռուպ, ես Բոհտանցի, դու Շիրվանցի:

*) Գալատուայ արեւմտեան կողմի լեռներու մէջ 18—20 զիւղ եզդի ժողովուրդ կայ, սոքա ունին, որպէս քրդեր, անհաշիւ իմաստալից առածներ. որոցմէ զրի առած եմ 1892 ներկայ առածները, հոգ տարած եմ քառ առ քառ թարգմանել, որպէս զի բնագրին հաւատարիմ մնամ: Առածները ժողովրդեան կեանքի նկարագրումն են. ինչպէս պիտի տեսնէք ընդարձակ մտքեր պարունակող բարոյական առածներ:

Երբէք բան չմնաց, չասէ, կը յանձնարարեմ աղօթք և վար ու
ցանք:

Նօթ գօթալ զարկ, գնա դրախտ:

Նօթ տարիներու մի տարին չներուն:

Ձարկ թալը, մտիւր դրախտը:

Թաղաւոր առիւծներու աթոռին կոյր բուեր, նստած կը գուար-
ճանան:

Խեղը թեթև, բեռը ծանր:

Խեղը ոսկեղէն թագ է, բայց ամեն մարդու գլուխը չկայ:

Կասկիմ որպէս ցուլ մի տարի, չեմ ապրեր իբրև կով տա-
տարի:

Կերակրեղէններու մէջ ամենն ևս սուտ են, բացի հացէն ու
թանէն:

Հայր ու մայր երկու հաւատք ունենան, որդին երկուքէն ևս
կը զրկուի:

Հասակ ու տեսք ունի գեղեցիկ, բայց չունի տանը ուտելիք:

Հողէն Վալի, Վալիէն հող:

Ձգուած փայտը կաքաւին չդալաւ, կաքաւ գնաց, փայտին դալաւ:

Ձեռքով ջուր խմելով, սիրական համբուրելով մարդ յապենար:

Մարդավարի մարդ չլինելուն, աքաղաղներու անուն Աւտը-
րահման դրած են:

Մարդ առանց դանակ, անպէտք է ու անբան:

Մեծ քարը փոքրին կառնէ, կը դադարի. իսկ փոքրը մեծին
կը դառնէ, չդադարի:

Մեծաքսը դառան բրդի մօտ կգայ. իսկ դառան բուրդը չհամա-
ձայնի:

Մեր մի հովիւը կարժէ ամբողջ ձգիւր ու Բօհարան:

Մէկն որ հասկացար, հազարն ևս կգլխաս:

Մոլորկներ ասացին. — Մըդեր մեզմէ մարդ սպանեցին, հա-
ւաքուեցէք որ մեր վրէժը լուծենք:

Մեր տանուտէրը Մլօն լինի, մեր կերածը կաղնիի տերև կը
լինի:

Մի թուղսի համար կորսնցուց մի մատակ:

Մինչև չուն ոսկոր չկրծէ, արեգակը տաղի գլուխը չտաքացներ:

Միւրը որ մեռաւ. Աւդալն ևս վրայ կերթայ:

Յարմարը յարմարին, չարողը տրէխին:

Նա վարդ էր, անձրև առաւ թրչաւ:

Նոր լինի, մազեղէն լինի:

Շահնան տուն թոյլ չեն տար, նա կասէ.— Զէնքերս տարէք վերև:

Շունն որ դռները շրջիլ սովոր է, գայլ խեղդ չլինի:

Ոյիւն եթէ քաղես (քթուես), կը սերմանես, եթէ թոթուես (կըտկի վրայ), հաա - հաա կը մնան, եռացնես, կանհետացնես:

Ոչ կը մանրես, ոչ կը խառնես. այլ գդալը կը տանես ու բերես:

Որպէս շուկան է, այնպէս ևս կանգունը կարճ է:

Զեմ հոգար իմ էշը, այլ երկու իմ Պլալիւկ սեխը:

Պապըլաք լեռն որ շուկայ դարձաւ, նիզակն ևս իրպէս կանոգուն կարճ է:

Զուրը գլխէն վեր բարձրացած է, կուզէ երկու մատ լինի. կուզէ մի:

Սէր է, ցեռ չէ:

Վարելու համար չէ, դռչկելու համար.— Այո,

Տարիներ ծերերուն, գանգակներ էշերուն:

Տարին կը դադարի, ամիսը չդադարի:

Տղան քեռիներուն, աղջիկը հօրը:

Քնիւր, վարպետ նաճար, Աստուած կանէ մէկ ճար:

Քսան և չորսին Ապրիլ ամսոյն, Շեռեանայ գլուխը հերտիկով ման արի:

Օձը այծի առաջ, մարդը կնոջ խօսքով, հաշիւ են մահուան:

Օսոն գիտէ, էշը ինչպէս կը կաղայ:

Օրորոցի ետև՝ Մշոյ դաշտ մի հաշիւ են:

— 33 —

Գիտեմ, պողպատեայ թուր ունես.

Որչափ թուրդ ևս գովես,

Վերջը խոփի ծայրը պիտի գետեղես:

Ձիաւոր կուգես լինիլ, քաջ ձիաւոր եղիր.

Մարդ կուգես լինիլ, պատուաւոր մարդ դարձիր,

Հնձրւոր կուգես լինիլ, մանգաղ լաւ շարժել սովորիր,

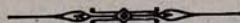
Որ մէկն ալ չես կարող լինիր, մեռի՛ր, նախատինքն ազատ

եղիր:

Տաք հաց և փափուկ պանիր.

Կաշեզէն փոր ու անամօթ հիւր,

Որչափ սեղմէ, այնչափ կերթայ:

23.

Շատախի բարբառով *)

Աղէկ ձագ մըջ ձուին, աղէկ գետն մըջ քողին բեալլու կանի:
Աղէկ որթի, վիճ ուրթի, մուկ ու կատուն էլ կը ցաթի:
Անխելք մարթու խամար յըմնն օր էլ գետարուն ի, անխելք լաճ
բեալալ ի:

Անշիկ գեղ կը կայնի, գերան կը կոտուի:

Առչ մէրին, աղուէս դաշտ, լապստրակ սար կասլրի, ինչ անեմ
որ իրեքի անունն էլ դեազան ի:

Արտօսայ սար սև ի, չի սըվտըկի:

Արսլըշում բրդի տեղ չը ծախուի:

Գէլ կուզի ջորի ուտի, ամա չի կէնայ (կարողանայ):

Գետարուն օր գետայ, կերթայ Ոստան բեալ բահալ:

Գետը մարդու գետողութուն քսան օր կը պարտըկի:

Գէօմշու տեղ եղ չի բանի:

Ես մուկ կուզեմ, տանի, գանկեակ կախի կատուն յիզէն:

Մէկ տան մէջ պատիկ աղէմ ըլնի, կսեն.—Շէնի: Էն երկրին
մէջ որ թագեաւոր չնի կըսեն—Աւեր ի:

Խօվիւ ոխշար տայ գէլերուն. սև կգետայ տիրուբտանքներու
արեուն:

Կլայնկէ մատնիք ոսկու տեղ կառնի:

Կնիկ որ աղէն խաղցըցի, կասի.—Խոզի դիւ ջոշանէր դրկեց-
ներու խաւ գետղանէր, բիղեր:

Կուզէք կուլ տիսնէք, գնացէք աղքատի տուն:

Մէկ եղնով խարոր չըլնի, մէկ ծաղկեով գետարուն չի գետայ:

Յըմնն փէտ չերեփ չըլնի, յըմնն սար Մասիս չըլնի:

Շապիկ անճղել չըն կարի, պատ անուստ չըն շարի:

Շատ գէլ ճեղիւր չը կէնայ անի:

Շատ մարթ լալով կօրնայ, համա մեռել չի սաղնայ:

Ոնծընին վըր խալիչին չի կայնի:

Ոսկու տուն կաւրի, աղի տուն չաւրի:

Որդի, դել դիւ խաւ չըս էլե, էրկթէ ձու կըծես:

Ջահլ մարդու խելք կը նմանի անջիւր ջաղաց:

*) Ասած է Մկրտիչ Յարութիւնեան Շատախս Թաղ գիւղացի. Սա
եւս մասամբ իր բարբառը փոխած է. սակայն շատ վարժ ասաց կէս ժա-
մուան մէջ, կերելի Շատախցի՞ առածներու առատ պաշար ունեն:

24.

ՔՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՇՆԵՐ *).

Ակըր թր կօնասա մայեա:	Կրակը կոճղի մէջն է:
Աղգըլ կօ ճըայա', քանեա գե-	Խէլք որ կայ. ոսկէ թագ է, ա-
ռին եա, սեարի հեամու բեօի ճի-	մեն մարդու գլուխ չկայ:
նեա:	
Անդէ մօմըման, նեա' միմրա	Խեղճի հառաչանքը բռնաւորին
գալըման:	չմնար:
Ավա բուսե բը կըրեա լը նավա	Սև ջուր բռնէ սև գլխու աչքեր:
սեարէ բուս:	
Ավա ռաս լը նաւան կըրթի:	Սև ջուրը աչքը բռնած է:
Ավի կօ տա լը սեարի. չի բը	Ջուր գլխէն բարձրացած է, ինչ
նօրստակի, չի չար բըլի:	մի թիզ, ինչ չորս մաս:
Բավէ մըն կուտեն, չի սուար,	Հայրս սպանեցին, ինչ ձիաւոր
չի բեայեա:	ինչ ոտաւոր (սպանողը):
Բեարաւ կըմ ժը դերիյան, բը-	Հաւաքեմ դռներէն. տամ մեռ-
թըմ խեա մըրիան:	եալներուն:
Բաե գուկըրին, ժընեա վըռ.	Գոռգոռացողքամին, ճըղճղացող
վըրին: ժը վոն թրեսակ չի նա	կնիկ գործ չեն կատարեր:
բեա:	
Բեարխէ չէ բըն բեռէյէ:	Լաւ գառը դանակի տակն է:
Բարէ դա գօլ բու, բարան լե-	Առաջ մի վարդ էր, անձրեն
խըստն, շըլ բու:	ևս զարկաւ, թըլուեցաւ:
Բեարխէ նեռ, ժը բեռէ ռայեա:	Արու գառը դանակի համար է:
Բեարխէ չէ, բար ֆօգէ ֆըվեհ:	Լաւ գառը փարախի մէջ կերեայ:

*) Այլաշերտի քրդական սոյն առածները կը պարունակեն ընտիր մտքեր. քիչ առածներ կան որ նշանակուածինը կորսնցուցած են ըստ առ ըստ թարգմանելուն. ասածներն եւս խառն թողած են, Հնչլուններն եւս թերի են. հայերէն տառերով չէր կարելի հնչլունը տեղը բերել, որով ոմանց գլխիվայր դրած ա-ի տեղ էա դրի, որ աւելի մօտ է Զ-ի ծայնին, միայն թէ սոյն երկու ծայնաւորները միանգամայն հնչուի, երկուքը իրար խառնուի. Նոյնպէս կան ժը եւ ըժ օը եւ քօ եւլն, որ ուղիղ ծայնի քիչ մօտ են. այսինքն երկուքի միջին ծայնը կը հանէն.

Քրդեր աւելի առածներ, ինչպէս երգեր, ունին քան հայեր. անմիջապէս մի առած կամ երգ ստեղծելը բնական դարձած է նոցա մէջ.

Բեաւ ճաւանքն, նե՛ա ճաւ
դուր ու ճապանքա:

Բե բաղդի Սիլվան 1):

Բըզըն կօ բըզընեա, շուճա խօ
չէ դըկեա, բաճեն ռուդընեա:

Բըլընճ Ֆոքմ, ալչալս քեքըմ:

Բը քամբե Խոդէ դեաւա օրլ քա:

Բը քամբե Խոսէ ճլօ ժը դաւան
նե՛ա քեկ:

Բը ճըզի, նեա՛ ճըզի, խաննեա-
լիզի:

Բը ճըռին ճաւ, ճաւէ դեայեա:

Բըսփնէ կալ քա, բըլսօ մալեա:

Բըտըրե՛, բըտըրե՛, դեանկէ
դեա խօճ քէ:

Բըսփնըմ ժը դեքիյան, պըթըմ
խեքեա մըքիան:

Բըրա բըրեա մըն բեաւ բէ,
բըրա փըռ չափալ բեա:

Բըրա բըրաթի, բազաւ բեայան-
քի:

Բըրա՛ լաւեա մըն լաւին բը,
բըրա կըրաւէ մըն ջաւին բը:

Բըրա բըսմամէ մըն, բա խուն-
դաւէ մըն:

Բըրա, մէ բեա, օիւ խամաթեա:

Բըրա ռէ բեա, բըրա դուր բեա.
բըրա բընօռ բեա, բըրա քուր
բեա. բըրա խիզ բեա, բըրա պիւր
բեա:

Բըրինա շուր է, սաղ դըբեա,
բըրինէ գըմանէ, սաղ նե՛ա բեա:

Բուկ նեա՛ գեառ քա, նեա գա-
ման քա:

Աչքի առաջ է, չէ տոպրակի
կամ պարկի մէջ:

Ապերախտ Սիլվան 1):

Այծն որ այծ է, իր տեղը կը
չինէ, ապա կը նստի:

Բարձը Թռչիմ, ցած ընկնիմ:

Աստուծոյ հրամանով դուրսը
խոնաւ է (անձընային):

Առանց Աստուծոյ հրամանին
ծառերէն տերեւ չթափիր:

Ձայն տաա, չտաա, կոճղէս ես:

Պատուէ, կտաւը քոնն է:

Առ ծերը և կեր ապրանքը:

Նըգէ, երգէ, ձայնդ անուշ կը
գայ:

Հաւաքեմ դռներէն, տամ մեռ-
եալի օգտին:

Իմ եղբայրս (մարդկանց մէջ)
երեայ, Թող վատ լինի:

Նղբայր, եղբայրութիւն, առե-
տուր հրապարակաւ:

Թող իմ տղան տղայ լինի. իմ
չապիկ կտաւ լինի:

Թող իմ աղջականը լինի, Թող
իմ արիւնաբբուն լինի:

Նղբայր, մի անէր, կաթը չնոր-
հուած է:

Թող ճանապարհ լինի, հեռու
լինի. Թող անցք լինի, խոր լինի.

Թող աղջիկ լինի, պառաւ լինի:

Թըրի վէրքը կառողջանայ, լե-
զուի վէրքը չառողջանար:

Հարսը յղի չէ, ժամանակն ևս չէ:

1) Սիլվան Սիլվանցի ցեղին յատուկ երկրին կասեն, իբր Բագրե-
ւանդայ կողմերն է, նոյնպէս Ռօշկան Խնուսայ կողմերուն, Ֆլստան (Հա-
յաստան) Արծկէի ու Խլաթայ կողմերուն:

Բուկ բը դրի՛ գաւեյա:

Դա բըսեա, գա մըրիան, ժըն
բըսեա, ժըն մըրիան:

Դագի կըրբն աւաթ եա, նեա՛
հաթըն դեալլաթ եա:

Դառան բեաւ բըն մալ բու,
ժընա գառան ըլխուլ քաւ բու:

Դա քը մըրէ, նեաւմ դը միճեա,
մեւ դը մըրէ, նաւ քը միճեա:

Դըրաւ ժը գառանեա:

Դոլէկ մալի ժը գայի, մալի
նեա՛ դըրաւ:

Դուր բը բիճի, օղուդաւ եա,
նեա՛ բիճի ժը համիյեա, չէ քընեա:

Դունայի խալխի լը փեյի, եմըն
չաւ լը փեյի:

Դունեհակի բեհակի:

Դունդեհակի, գըլուրակի:

Դունդեհակի ռընդեհակի:

Դօռէ մըն հառա ճօթ, գու բա-
ժօ, փըռ բաժօ. քուր բաժօ, հուր
բաժօ, բամաւթիյի:

Դաւ խաւուր եա, հօսաւ ուսաւ
եա:

Դեանկ բըեկի նեակի, դըռ-
դեակ նա՛բի:

Դեանկ դեանի ժը դուրվա մեա
խօրեցի:

Դեանկ նեա՛ կըրին գեռին եա:

Դեասե ըռհաթ սեաւ գըկեա
բըռնիյեա:

Դեասիյի խօ նեա՛ օռ՛, բը խա-
լի խօ ըռանան նեա՛ խօ:

Դեաս մեա՛դա, սագի Սօդօբ:

Դեասե վալա դանիյի սեաւ
գըկ:

Դեաւ բե նեաւօանթի ումայեա:

Հաւսը փեսայի սըտովն:

Յարդը տուր մեռած եզան, կի-
նը տուր մեռած մարդուն:

Հրաւիրել սովորութիւն է, չգալ
օգտու է:

Նախըր դռան առաջ էր, նախ-
ըորդի կինը նոր կանգնեց գործի:
Նգը կը մեռնի, կաշին կը մնայ,
մարդ կը մեռնի, անունը կը մնայ:
Փոխարէնը նախըրէն (գրաւական):
Տան հորթ, տան եզնէն չվախնար:

Դայլ տեսնես յաջողութիւն է,
եթէ չտեսնես աւելի լաւ է:

Ուրիշ մեղքը ոտքին է, իմս
չօրս ոտքիս է:

Դիւղ մը ու եղբայր մը:

Դիւղ մը գզիր մը:

Դիւղ մը գեղեցիկ մը:

Որդիս, գնա լուծք, արագ քշէ.
չատ վարէ, չուտ վարէ, խոր վա-
րէ, մանր վարէ:

Փայալ ծուռ է, բայց վարպե-
տը վարժ է:

Մի մարդու ձայն բան չէ:

Անուշ կը գայ հեռու տեղի
թմբուկի ձայնը:

Ձայն չհանել ոսկի է:

Դատարկ ձեռքը անօթի փորի
վրայ է:

Գու ձեռքերը մի լուար, քու քե-
ռու հետ ևս հաց մի ուտէր:

Ձեռք մի տար, Սօդօն պատ-
րաստած է:

Դատարկ ձեռքը դրած է փորի
վրայ:

Խնայած փայտի հարուածը տի-
րօշը մնաց:

Դեարեհա մըն նեա՛ լօռ եա,
դեարեհամըն պեանիր եա. ռօռ եա:

Դեարաւա ժը Խօսե ըռա ռուժ-
մըն եա:

Դեարե մալե դեարման եա:

Դե բըբեա ճամառի, կօրոսը
բեա քաւառի:

Դեարաւ դըժմընեա Խօսեա:

Դեք աւա բու, մա պօպլօզիկ:

Դըզ կօ ժը մալե բեար, գա ժը
ֆօրլեա կե դեար դըխայ:

Դընեա կօ հայեա խան եա,
միճեա պազրկանե, նիվի չույա,
նիվի մեանեա, չի կօ մեհոււան եա:

Դընեայ քե՛ սօք, եալ սօք քու
ու Ֆրօք:

Դընզ - դընզ դալկաք եա, նան
ու կօսե հասրեաք եա:

Դիթըն, եազըմ, նեա՛ դի-
թըն, դըզըմ:

Դուր նեառեա՛, դրուս փուա-
րա՛:

Դոււմանեա բըխօ ռու խալըպ
սապուն եա:

Նա օիւր չե բեա, եա գիւրի չե
բըա:

Ջըկե բը խօրնա գեապ քու նա-
րի նեա՛ գիժեա մըրազան:

Ջըք հիճ մեաքեա բը ռու նան,
ջան հիճ մեաքեա բը ռու խաւ-
սեանան:

Ջիպըմ, գիպեասարմ, նընկի-
բեհարմ, նըլկըր նեա՛ բըարմ,
սեարմասարմ:

Ջիպըմ, գիպեասարմ, նեա-
կեար բարմ, բարմ, նեակեար
նեա՛ բարմ. քեարմեասարմ:

Ջօռ ժը գըզեա դեար դըախեա:

Հոգս պանիրը չե. հոգս պանիր
ու ժաժիկ է:

Սուաը Աստուծոյ թշնամի է:

Տան դուռ դեղ է:

Խորդ մայրը մայր լինի, տղան
կը լինի ուրիշ տեղացի:

Սուաը Աստուծոյ թշնամի է:

Նկեղեցին շինուեցաւ, մնաց
սուր դադաթը:

Դողը տնէն լինի, եզը երդիքէն
կը հանեն:

Աշխարքս որ կայ խան է, պա-
զըրկանի նման է. կէսը գնացեր
է կէսը մնացեր ինչ որ հիւր:

Աշխարհը մի կերաւ.—Այն ով
որ աւաւ ու ծախեց:

Դընդ - դընդ հրաւէր է, (բայց)
հացի ու մսի կարօտ:

Բռնեցիր, ես եմ, չբռնեցիր,
գող եմ:

Հեռու գնա՛, հանդիստ արի:

Իր կրպակին երկու կաղապար
օճառ է:

Կամ կաթը լաւ, կամ . . .

Կախարդ փորը երբէք փափա-
քին չհանիր,

Փորդ մի սորվեցներ երկու հա-
ցի, անձդ մի սովորեցներ եր-
կու հազուստի:

Պառաւանց ցուրդն եմ. եթէ
անձրեցի, դարուն եմ, եթէ չանձ-
րեցի, ցուրտ եմ ու ցրտախառն:

Ջիպէմ, . . . եթէ եկայ՝ եկայ,
եթէ չեկայ մեղաւոր ու, ամօթով
եմ:

Բռնութիւնը կը հանէ գրգիկը:

էազ դը բեժում հըռչ վայեա,
հալ դը բեժա դեաւս վայեա:

էազ պիվազ մեախօրմ, ըվի
դըբեա.—վոհրա օակըր բխօրն:

ժը մեհանի քրօս մեա՝ օրհօհ:

ժը միհի ըռա մեա՝մեա, ժը մօ-
գէ ըռա հայնայ:

էանալէ բըզըման կօ օհ, մանե
օվանան դըխօ:

էալալ առ, հալա մըռկա առ:

էալ դայր կօ գոս բըխօ, մօկ-
լէ ալի կեռ հա:

էալ ժը բարա Հեպօ քը մը-
րըմեա:

էալ կօ դեաս դըկեա, դէ ու
բաւ մեակեա:

Ըն կօ կօք ու կըր մեհ եա, ըն-
կօ մեա՝ կօք ու կըր, օհր եա.
ըն կօ կօք ու մեա կըր, հալ ֆե-
րէ մեհ եա:

Ըալի բը գորոհա, գորո ժըմե
բը քրոհա քրո քրօյ ժէ օհմա
բէ:

Ըռու ժը ռու օհարմ դըկեա,
բեարբիլ կեւրա մեարմ դը կեա:

Ըալ գաւ կօ մեչիւրամըն օհ,
գուլի օաժիյէ մըն օհ:

ժը դեյեա քրոաֆ, ջալրէ գո-
րեղ մեա՝ բեա:

ժը մեհանէ ժը օհր դըրէ դըօ
մեա՝ Ֆըլըբէ:

ժըմա բի դոսուղի, մանեա
ջեան, դեալի դըրօ, մալա մըն
խըրապ քըկեա:

ժը խազալեա բեազասըր քօ-
մեա, ժը ըռըսխի խօ գեդեա մեա-
խօ:

Յա կասեմ առջ այս տեղ է,
դու կասես հետքը այս տեղ է:

Յա սնխ չեմ ուտէր, այն ինչ
կասէ, արի, շաքար ուտենք:

Մարդկութենէ վնաս չգար:

Լուծքի համար չէ, ցաթկելու
համար, այն:

Այժի մահը երբ կգայ, հովիւի
հացը կուտէ:

Այս ջրաղացք, այս ջրաղացքի
ձռիկ:

Այն թռչողը, որ միս կուտէ, նո-
րա կտուցը կեռ է:

Այն ես Հեալօյի նման կը մեռ-
նի:

Այն որ ձեռքը կանէ, հայր ու
մայր չանէր:

Այն որ ասաց ու արաւ, մարդ
է. այն որ չասաց ու արաւ, ա-
ռիւծ է. այն որ ասաց ու չարաւ
արու էջ է:

Գողգոթացող ամալ, արտնջող
կին բան չեն կարող անել:

Նրես երեսէ կամաչէ, կաշառք
քարեր կը կակղացնէ:

Այն ժամանակ որ որսի է, բա-
րակիս քաջները կգայ:

Վասն էք չնէն գէլ խեղդ շուն
չլինիլ:

Առատաձեռն քաջ մարդու ձեռ,
քէն բան չաղափր:

Այրին երեսայով, գարի հաց,
թթու թան, տունս կաւիրեն:

Այժեամէ աւելի վազող չկայ-
իրեն շնորհուածէն աւելի չէ կա-
րող ուտել:

Ժրն կօ ճեայեա մօլա մար եա,
նիվ կօսերնեա:

Ժր վօլիան խօլի, խօլիան վօլի:

Լավկե մրն բրա լաւ բե, կը-
բառեա մրն բրա լաւ բե:

Լիխարս ու գօս,—Գայե՛, ռաւօ՛,
փեպեքե դը դեօ:

Լեայ գօ գայե ըռաւ.—Քե
թեարե տա դի յեօեա:

Լվա նեա՛ չեա բեար վայե,
նալմնօ սե՛ բեար վայե, վա
բեար նայե:

Լեվ թը լեվին եա, գանբմ չի՛ լը
դավիյա:

Լօմա բավի խօ կօրօսըմ. կօ լը
գօռե սօնօ բըխօմ:

Խապեարե մեք եա կօ ճեայա,
դեօռ եա:

Խեալդ մալ ու դեալլաթ չե
թրեկա, եազ ու Անդրօ խօլօգե
խօ դուժ դըկըն:

Խեաթի խրապ ժը գայե պիր եա:

Խըրաբ դըբեա մալի գեռան,

խըրաբ նեա՛ բեա մալի գեռան:

Խեք թե բըռեզ, օեառ թե բըռեզ:

Խօրօք տայա, Մըռօք գայե:

Խօրօք դըգանեա, շօն քիժան
եա:

Խօրօք տալա դուր դըկեա, դա-
բաւ նեկեա:

Խօրօք տալա լը նեախիյի:

Խօաբըն գեոնօ գույա, շուօսըն
դընկեա ռույա:

Խօռօ՛, մըրնապա, ջըլ չու,
մեա ապա:

Կին որ կայ, օձի նման է կէս
կոտորուած է:

Նահանգապետէն հող, հողէն
նահանգապետ:

Մարդս թող լաւ լինի, չապիկս
չալ լինի:

Ջարկեց, առաց.—Սև եզ, քո սր
տեղ կը ցաւի:

Ջարկեց սև եզան.—Քո որ տեղ
ցաւ կը գայ:

Բուրդը չէրթար բուրդին, իսկ
մետաքսը եկած է բրդին, բուրդը
առաջ չգար:

Շըթունքը չըթունք է, դիտեմ
ինչ պահանջ է:

Իմ հայր այն պատճառաւ սպա-
նեցի որ գերեզմանով երդուիմ:

Մարդու խօսք որ կայ յակինթ
է:

Ամեն մարդ տան ու հարստու-
թեան կը նայեն. ես ու Անդրօն
մեր գլխարկները կը սրենք:

Մուռ ակոս ծեր եզնէն է:

Ոսկու տուն կաւերի. (կարիճ)

մարդու տուն չաւերի:

Բարի կգայ իրար կարգով՝ չա-
րըն կգայ կարգով:

Աստուած տուեց, Մռջէն (կով)

ծնաւ:

Աստուած գիտէ. տեղը ուր է:

Աստուած ուշ կը կատարէ,
սուռ չաւէր:

Աստուած իրաւունքի վերայ է:

Ուռեղ խմել կեղտ ու թրիք է:

Ուռացք երեսի գոյն է:

Կտրիճ, բարով, կարպետը գնաց,
ապան մնաց:

Կիճա հաս լըվի դէրի, կա հաս
 քեաք նալ բեդարե, դեան բըր,
 կամեա լը վեհեքի:

Կայե բօզ, սայե սօր, կօրման-
 ճե կսր:

Կա չու, մեա դեան:

Կեալկեալայ, մըսեանեա դեա
 լըբույե, դըբե—բա օր զանեա:

Կեալ լը դեարե քեադ, դեար լը
 կաւե նեա՝ քեաք:

Կեաւե նաւիճի. բալեմա լը
 կասիճի, խըզմըաքիա զըվըսքանե:
 Կեմասի Բուսկան, ըսիւյե Բա-
 ճօքեան:

Կոսօ—մոսօլ սուվար բու, լօ-
 մա դընյե խրապ բու:

Կօրոք խրապ քալանեա բալե
 խօյ եա:

Կօրո լը խալան, խիզ լը բաւան:

Կօրոք փաք բուա դըբեա, մալ չե
 դըկեա. կօրոք խրապ բուա դը-
 բեա, մալխրապ դըկեա:

Կօր բըբեա դիյա Ռամադան,
 խօհարիյա քեաքսակի նան, սեա-
 քիայգի գան, օիզեակի դեան,
 խար, բըռչի չու բար գառան:

Կօրմե օիքիճ նըլօան բըրիճ:

Հայե-նայե, հալըմուտ հաքի-
 յե բը վայե, խօսանայ վիճ լը
 բեար նեայե:

Հեակեար դը քեվի նանկե մըն
 դու դը բիճի ռեանկե մըն:

Հեակեա նեալառ եա, եալ ժի
 բեառ եա:

Հեամ դընեա, նեամ օեք:

Հեամ գըյարաք եա, համ բու-
 ճարաք:

Հեառա՛, օրոա՛, մաքե դեա
 օու փարալ:

Խոտը եկաւ այստեղ. յարդը ևս
 ընկած է կալ, ցօրենը տարին,
 կամը մնաց այնտեղ:

Բօզ եղ, կարմիր շուն, կոյը
 քուրդ:

Յարդը զնաց, մնաց ցօրեան:
 Կանկարթուռ, քու բնակարնդ
 օր տեղ է. կասէ.—Քամին գիտէ:
 Կաքաւ փայտին դաւաւ, փայտը
 կաքաւին չգիտաւ:

Ամառ ժամանակ քարը ձգէ մա-
 րազ, ձմեռը պէտք կգայ:

Բուռքցոց թերութիւն Բանդ-
 ցոց վիզն է:

Անպէտքներ ձիաւոր եղան, դո-
 րա համար աշխարհք աւերեցաւ:

Անբարոյական տղան իր հօրը
 կողոպտողն է:

Տղան քեռիներուն, աղջիկը հօ-
 րը (ցեղին յատուկ):

Լաւ տղան կեղէ, լաւ տուն կը
 չինէ. վատ տղան կեղէ տուն կը
 քանդէ:

Կուլանայ Ռամատանի մայրը,
 Երաւ մի տաշտ հաց, մի եղան
 գլուխ, մի պտուկ սպառ, անօթի
 զնաց նախրի առաջ:

Քաղցր օրդ մինչև ծերանալ:

Վա՛յ վա՛յ, մեռաքսը եկած է
 գառան բըդի վրայ, բըդի տէրը
 դեռ առաջ չգար:

Թէ դու ընկար ձեռքս, կը տեք-
 նես կերպարանքս:

Թէ փափաք է, այս ալ բաւա-
 կան է:

Թէ յիմար է, Թէ առիւծ:

Թէ ուխտ, Թէ վաստակ:

Դնա՛, արի՛, ճեմելդ երկու փա-
 բայ:

Հեապպէ դուա, սայէ բուլա,
մէրէ Ֆլա, քո՛ւ ճար նեա բեծա
եվալա:

Հեապպէ չէ եմբ խօ գեթեա դը-
կեա, նեապպէ ֆօքի կեմ դրկեա:

Հեապպեա խօծըկեան ճօրկը
բը գուլէ:

Հեապա սար եա, ջըլ սթար եա.
ճեապա գեարմ եա, ջըլ Եեարմ եա:

Հեաւայ մըրն եա ճաւ լը կըրն
եա:

Հեաւայ Եեան հաւօքի ճեա՛ խօ,
դեար լը սեարի ճեա՛ ֆեապա:

Հեար թու ռէ դը չուլա գուճ-
եկի:

Հըլեա խօ բօս-ճըրնը դեամագէ
չիկի դըն ճըլթըմ, դու փըռ կէր
չէ մալէ խօ բեծա:

Հըռն կօ ճեայա ճընալըակի
բեադ եա, ճեկ կըր, ճեա կըր:

Հըռն ու գուլընդ, Եօրվա՛ն ու
դիւան, Ֆըլա՛ն ու պեազ, կօր-
մա՛նն ու գամե:

Հիւիյա եար Ե մայա բէ Ժըն
մայա:

Հուր բը Ֆըրբը, դուր բը Ֆըրբը
բուր բը Ֆըրբը:

Հօրսօն ճաճար, Երօհ՛ ռազեա,
Խօրթե եկ եա. դեարկեան ճընազար,
ոդի ճեար ճար:

Հեալ սալան, սալեակի սան:

Ճալ խեանիմէ խօ ճաւ Երկը:

Ճալի դեա ֆե՛ դեարխըս—
մեարձե մըն դեարխըս:—Լօմա
ֆո՛ւր դեարխըս:

Ճալ լը դեռիան, խօլիյը սեա-
րիան:

Կարմրաւուն ձին, վաւ շունը,
հայ մարդը երբէք չին ասէր շնոր-
հակալութիւն:

Լաւ ձին կերը կաւելայնէ, վաւ
ձին կը պակասեցնէ:

Անծեղներուն ընկերացողին կը-
տուցը աղբի մէջ է:

Օդը սաւուն է, քուրջը պատասա-
րան է. օդը ջերմ է, քուրջը ա-
մօթ է:

Մինչև մահ աչք աշխատելու
վրայ է:

Մինչև շուն ոսկոր չուտէ, վայ-
աը գլխին չդպչիր:

Նրկու ճանապարհ մի մի գիւղ
կերթայ:

Վերցնուր քեզ.—այս տեղէն չվեր-
ցուցի, ուրիշ տեղէ կը վերցնեմ,
դու տանդ շնորքը ասա:

Առջ որ կայ, այլանդակ գազան
է, հակկիթ ածեց ու չածեց:

Առջ ու պար, հովիւն ու դա-
տաստան. հայն ու ոչխար, քուրդն
ու գոմէշ:

Սիրականի յուսով մնացողը ա-
ռանց կին մնացած է:

Մանր մտածէ, հեռուն մտածէ,
խօր մտածէ:

Վարպետ հիւս, արի՛ քնիր ան-
հոգ. Աստուած մի է, դուռը հա-
զար, կանէ մէկ ճար:

Եօթ տարիներու մի տարին շնե-
րուն:

Աչք իր Թշնամին կը ճանաճէ:

—Աչքդ ո՞վ հանեց.—Բարեկամս
հանեց:—Դորա համար խոր հա-
նեց:

Աչք գուններու վրայ, հօդը գըլ-
խուն վրայ:

ձրոսօ, Մոսօ սվար բու, լումա
ղրնեայ խրքապ բու:

ձիյա չի դեաս բըլընդ բեա,
ոօժակի ու լը սեար դըչեա:

ձվիկե վիսվիսանե, դեօ մալա
խօ խրքապ կըր, եմբն ժի լը սեար
դեանի:

Մալ թեր եա, կեապանի ըեր
եա:

Մալ ժը մեկան ոու բուսօ եա:

Մալի կօրոան, մալի դուան:

Մակեա՝ սեարե քեաթան, ես
սեարե պեասե պեասան:

Մալի խօ բալան կըր, կիւրե խօ
կալան կըր:

Մալ խոյե մալի ելօ բեա, խօ-
արիճե մալի ճօ դըբեա:

Մասի դը բանե դա մեազն
դըբեա:

Մանեա դոքկան նանե ջեայի-
նա:

Մեալա բուս բու սեար խանի,
բանի դա, սայե գոնդ բը՝ նեա-
ւոա դեանի դա:

Մեալա բեար մըիյը իսալ ալ
դե ժըղունեա:

Մերե չե՛, սեարե գեհ՛:

Մեարձ բրա բողե եկ ույի բեա,
բրա նեյեակե սեաս սալի նեա բեա:

Մեարձ բրա կօսօի բեա, բրա
կօսօիյա մերե չե բեա:

Մեարձ բրա մըի բեա, բեխոյ
նեարեա:

Մեարձե խեանն ժը քիսի Խօր-
եկ քիսոս, մարձե խրքապ ժը՝ քիսի
խօ քիսոս:

ձուսօն ու Մուսօն ձիաւոր ե-
ղան, դորա համար աշխար քան-
դունեցաւ:

Լեռը ուղիւսի բարձը լինի, մի օր
պլնէն ճանապար կանցնի:

ձըլլացող ճնճղուկ, դու քու
դունը քանդեցիր, իմա ալ վրայ
տուիր:

Տուն կուշտ է. տանտիկինը ա-
ռիւծ է:

Տունը մկներէն սե երես (ամօ-
թօլ) է:

Տղի գոյք, դեռի գոյք:

Մի առեր ուրիշի պլու. կգայ
քու ազգ ու աղքատների գլուխ:

Իր տունը կողոպտեց, կ. . .ը
թափք արաւ:

Տանը կառավարիչը Խօն լինի,
տան կերակուրն ալ կանկառ թը-
ռուկ կը լինի:

Ձուկը ծովին կը մեծանայ:

Ղուանին գարէ հաց պատճառ:

Մօլան էլաւ տանիք, ձայն
տունեց, գիւղի շներն իւրար հետ
ձայն տունեցին:

Մօլան մեռեալի անաջ այստա-
րի տունէն ջուր կը վազէ:

Լաւ մարդ, եղան գլուխ:

Մարդ թող ցուլի պէս մի օր
ապրի, կովի պէս հարիւր տարի
չապրի:

Մարդ եթէ սպանուի, թող լաւ
(քաջ) մարդէ՛ սպանուի:

Մարդ մեռել լինի, անտէր չլինի:

Լաւ մարդը Աստուծոյ կուտէ,
վատ մարդը իր քանկէն կուտէ:

Մեարձանքի կեարմեակեամբ,
դրժմընաթի նեարմանեամբ:

Մեռե բը խաբեաբեա ժընե,
հեասապե մընե:

Մըն ժի մալե փըռ չի կըր, կօ
ժը կաւոռ կորուն չի բըկըմ:

Մըն մեռե խօ օանց լը սեաՅա-
րե, բեալխմեա մեռեակի չե
դեարե, չու, հաթ, թիսա քարեա
բեարա:

Մըն դա գա ու պեազ:
Մըն անին բուկեակի պեազ.
Տիսան սվեկե մալե եազ:

Մըն չի խեռ թի ժը բեդեարե,
կօ բը բինըմ ժը ֆօգարե:

Մըն քեար Ֆրուք, հեակեար
ժըն ժի Ֆրուք, գաթի Ֆըքսեար
Ֆիքան եա:

Մըրի ժի դը'ն դըկեա:

Մըն մըրնեա, խըռախըռ չի
կիռե մընե:

Մի պեազ բը փիյե խօ, պըն
բը փիյե խօ հարեաա ամալե խօ:

Նան բըդեա, նան պեժան, բը-
րա եակ նան գեդեա բեա:

Նեա' գանի, լեամա խըգանի:

Նան եա նեարմ, գրկե նեարմ,
կորմաննե բե օեարմ:

Նըգանըմ, ըռհեաթ ջանըմ:

Նաւթան ժը լեդան չե դրեա:

Նաւ խաչ ու խըթըր նաթի վայ
լուի կօ մալա խօ նեա բի:

Նեա' մեա չու լը Մեալա օլե-
մաննե նան խօար, նեա մեա ըօ-
խօլու քարեակ կըր:

Նաւ օուր քեօանդըն ու լեխըն-
թըն քեյլաֆ գեաման հըյեա:

Բարեկամութիւն տաք—տաք,
Թչնամութիւն կակուղ—կակուղ:
Մարդը կնօջ խորհրդով' մեռածի
հաշիւ է:

Շատ գոյքէն ինչ օգտուեցայ,
որ անականջ կաւընէն ինչ օգ-
տուեմ:

Մարդս ուղարկեցի օտարու-
թիւն որ մարդ դառնար, զնաց,
եկաւ, դարձեալ առաջուայ էլը:

Նա տուի եղ ու ոչխար,
Նա բերի հարս մը, ոչխար,
Տան թեթիւ (աշխոյժ) դարձեալ ես:
Նա ինչ օգտուեցայ կալէն, որ
օգտուեմ խզուղէն:

Նա էլը վաճառեցի, եթէ կինս
ալ վաճառեմ, այլ ես զուարհու-
թիւն զուարհութեան վըայ է:

Մեռեալն ալ կը դռէ:

Մահը մահն է, խռառոց ինչ
կ. . . է:

Ոչխարը իրեն ոտքով, այծը իր
ոտքով, ամենքը իր վարքով:

Հացը տուր հացարարին, մի
հաց ես աւելի տուր:

Զգիտես, դրա համար տգէտ ես:
Կակուղ հաց, կաշիէ փոր, անա-
մօթ քուրդ:

Զգիտեմը — հոգիս հանգիստ
է:

Անուն տալը ծեծելէն լաւ է:
Խաչի ու սուրբ Սարգսի մէջ որ
իր տունը չը լինիր վայ իրեն:

Ոչ զնացինք Մօլլա Սլէյման հաց
կերանք, ոչ մենք գործ մը արինք:

Թուր քաշելու ու դարնելու մէջ
շատ ժամանակ կայ:

Նեա՛ խամ հայեա դը դրեա,
 Եւա՛ մըրի հայա դը գօռէ դա:
 Նեա մալէ փըռ, Եւա գեղաւ-
 դան ըստու:

Շեք Երեւա. չի ժըն, չի մերեա:

Շեառ լը Եօլէ, Եւա՛ լը Բէ-
 դեաւէ:

Շըւանէ կօր, Բըզընէ կորլակ,
 Գեաւէ գօմէ ռասթի հեաւ Եհն:

Շահնեա լը գօրնդ Եւա ճելըն,
 դըբէ,—ճակէ մըն Բըբըն մալա
 Բիհա:

Շուան կօ դըլ Բըկեա, ժը Եհրի
 գօրլմասթա չէ դըկեա:

Շեառ ժի Եհառ եա, Եի՛վ Եհառ
 ժի Եհառ եա:

Շեխ ու փիւ լը հեաւ Բերաթըն,
 Բեաւամաթ ժը օրթի դեաւքեաթ:

Շաբուռ լը մըրօթեան Եւա՛ է:

Շըւան Բէ դըթ ու կօթալ Բու,
 Բէ փէ ու փեփաւ:

Շուրէ դեազի, խուռ դը խօազա:

Չօր նը գանի, պիւր Բըդեա
 Բը ջընանի:

Չախէ ճեճիւրա մըն Եհ, գոյէ
 դաժիյա մըն Եհ:

Չըխա չէ Բեա, ռեալի դէ
 դըբէա:

Չի կօ դը չիհի. լը Բընդեա դը
 Բիհի:

Չալան կօրռ եա, խիգ Բաբադ
 եա:

Չալա սուկեա, գազ պչուկ եա:

Չեախա մերէ Բեաբը հըլայեա
 ժը դօլա մըն եա, Երգօթ Հասօյէ
 փաւալուր:

Ոչ ցաւ կայ սըաին, ոչ մեռել
 ունի գերեզմանի մէջ:

Ոչ շատ ստացուած, ոչ հաստ
 վիզ:

Առիւծը առիւծ է, Թէ կիներ Թէ
 մարդը:

Կռիւ հերկի մէջ, քան Թէ կալի
 միջոցին:

Կոյը հովիւ, կաղ այծ, գամի
 դռան իրար կը պատահին:

Կալաչափին տուն Թոյլ չեն տար,
 նա կասէ.—գէնքերս ըռէսի տուն
 տարէք:

Հովիւը եթէ սիրտ անէ, նոխա-
 զէն գորըմաստ կը շինէ:

Կռիւը կռիւ է, կէս կռիւն ալ
 կռիւ է:

Շէխ ու փիւր իրար ընկան, հրաչք
 մէջէն դուրս Թաւ:

Ուրախութիւն քնչուի վրայ չդար:
 Հովիւը անձեռք, անփայտ. Ե-
 դած է անձեռ անոտք:

Մերկ Թուրը արիւն կուզէ:

Եթէ բան չգիտես, պառաւը
 փոխէ ջահելի հետ:

Երբ իմ տըսի ժամանակ կը գայ,
 իմ բարակիւս քաքնիլը կը գայ:

Որչափ գեղեցիկ լինի, գոյնը
 մօր նման կը լինի:

Ինչ որ ցանես, տակը կը տեսես:

Ինչպէս տղան է, աղջիկը յար-
 մար է:

Ինչպէս չուկան, կանգունը փո-
 քըր է:

Ինչքան էլ մարդ կայ, իմ ցե-
 դէն է, կասէր փաւալութիւն Հասուն:

Չը կօ բեծըն բեաժնա սուարե
մըն օհ:

Չեալան դըլեա, խեաճա լը մեա-
լի:

Չըմա ռագեմ նեալալի Բառ,
չի մա բբբիմըմ, խաւնե օառ:

Չըմա ռագեմ նեալալի Բուր,
չըմա բբբիմըմ խեաւնե դուր:

Չի մեգեա դըկի, լը մըգօ ճօխեա
չար սեաճ օրամե:

Չի լը լեվեա, չի լը դեալ եա:

Չըռա սախեա, չեալա գօրեա
լանեա:

Չի բըկըմ մերե կօր, չի բըկըմ
կրաճ սօր:

Չի' լը հապան եա, չի նան
դուր եա:

Չի' խօառ բըլըն Զրի. եալ
խօառ խօար օր Բեալի:

Չի հայեա, ըօխօղի չիմ եա:

Պիւրե բը գորհար, զըլըսանե
օու բուհար, բուկի Բեալեանօ,
խիգե կեառեկեառօ:

Պիւրե ճիճի, գախա դըկի:

Պրօե Խըրապ ժը խոյի ռայեա:

Ջիլի հայի մը կըր գեալի:

Ջիկեանը մըթըպա դըրե. —
Ժըն բը նեաճօ դուրեան դըգեա-
ռեա:

Ջօթ լը մըրթըպան նեա' անե:

Ռիլե օրմալեարան. խունե
մըճիլսան:

Ռուօ չի լուի ալի ալի, չի
լուի ալի ալի:

Սեարի խիգ եա, բընի դիգ եա:

Ինչ որ առնե, ձիաւորիս վրայ
կը գայ:

Ինչպէս սիրտն է, փորձսը
տուն է:

Ինչմէ ձորի մէջ քնեմ, ինչու
վատ երազ տեսնեմ:

Ինչու պարկեմ ձորը խորունկ,
ինչու տեսնեմ երազ հեռու:

Ինչու կը մտածես. օխան չորս
հարիւր դրամ է:

Ինչ որ չըթուներն է, նոյնը բե-
րանն է:

Ինչպէս որ սախն է, այնպէս ալ
գուրպան յարմար է:

Ինչ անեմ այր կոյր, ինչ անեմ
կարմիր չապիկ:

Ինչ պարկն է. ինչ հաց հե-
ռու է:

Որչափ բարձր թռչես, նոյն չափ
ցած կընկնես:

Ինչ կայ, մի չի մի գործ:

Պառաւ զնդերով, ձմեռ երկու
գարունով, հարս ծիծաղկոտ, աղ-
ջիկ թափառական:

Պառաւին ք. . . կը սորվեցնես՝
վատ խօսքը տիրոջն է:

Տղմոտ տեղ արած արեց:

Քնչուն մուրաղկանին կասէ. —
Կինդ եօթը տալրակով կը պարտի:

Արորը քնչուին չը յարմարիր:

Նրեա ժլատին, արիւն անան-
կին:

Մերկը ինչ ջրի այս կողմը, ինչ
այն կողմը:

Գլուխ աղջիկ է, տակ պտուկ է:

Սեարե հեար տու բրայ ցեա
չեա գօռեկի:

Սեարե որեա սորթան բի,
մեահե որեա մեհվան բի, հեառօ
մեայե բեղամ բի:

Կասու—կասմասու մեհվան ոօծ
կեա, եան դրեսոյ փեկիօ, նաւ
խազալօ, մեհման հրյեա սալ բր
սալօ:

Սեար մեազրն, փե պրջուկ,
խոզի լուիմալի կօ դրբե պուկ:

Սեար պրչուֆ, փե մեազրն,
ցեա խոյի լուի մալի կօ դրբեա
ծրն:

Սեարի կօ հաթ բոիմ, եսի ցեա-
յե ֆոիմ:

Սրարի բր օեարեա, դուն բր
խրա փալեա:

Սեարան ու պիրան, հանպե
գրան:

Սրպիմ ժր խեառփալան, խա-
պեար ժր չեափալան:

Սեալամ լր մայր, ցեա' լր ո-
ռիանր:

Սեարի դուչեա, բմի փուչ հա:

Սրբեթե բեարձ հաթի, խոռավ օե
ցեա' կրե քուջարի բրն ավե-
դայն:

Սեար բեծիմկե քեձօ դրկե:

Սեար խապեարե խան, սեար
դրառֆե Յօխան:

Վոիմա կեւրիի դեանրմ:

Տեաեհ ճիլի ժե մեալեա ճիւլի:
Տայրկի բե տույ:

Տրնկ ու տրնկ տալարեա, ցան
ու գօցս լե հաւրեաթ հա:

Երկու եղբօր գլուխ մի գերեզ-
ման չգնար:

Տարին մի անգամ արի, սուլթան.
ամիրսը մի անգամ իբրեւ հիւր. ամեն
օր յիգաք, անպատիւ կը լինիս:

Կատու, կատմատու, հիւր մէկ
կամ երկու օր, կատու, աչքերդ
այծեամի նման. ամիրս տարին
տարով:

Գլուխ մեծ, ոտը փոքր, երանի
այն տանը, որ կը լինի հարս:

Գլուխ փոքր ոտք մեծ, ոչ երա-
նի այն տան, որ կը լինի կին:

Գլուխ որ եկաւ կտրուելու, այլ
գնելու չգար:

Գլուխ սնդուսէ, ոռ ցնցոտի:

Ծեր մարդու գլուխ, ծանր զար-
մանք:

Այլի քուրչին, խօսք տմարդին:

Բարե մաքրին (հարստութեան),
ոչ թէ անձին:

Գլուխ արձակ է, տակը դա-
տարկ:

Վաղը ձին կգայ, եղեամ կգայ,
չբռնէ ոչ մի անգամ ջրի տակ:

Մարդու միջոցին յայտնի կը
լինի:

Խանի խօսքի վրայ, Օհանի կ...ի
վրայ:

Քարիդ խժժոցը ... նեմ:

Կիւրար բանէ յոյս մի ունենար:
Հաւք առանց հեաքի:

Տրնկ - տրնկ հրաւէր է, հացի
ու մօի կարօտ է:

Փեխամբար տունս լը շանկ
Խո դըխոսա:

Փեխօ, հաւ իսագալօ, սեար
նագխօ, փե պշուկ օ, խոզի լուի,
մալի կօ դբի բուկօ:

Քարօզ քարօզ, տիսա քարե բօզ:

Քերա կոն սեար դոն օեա-
րիանի դկր:

Քեարան, մեա՛ մըր, բունար տե,
պիրե մեա մըր փննար բե:

Քե կօ բերզ բոի դու շար դը-
ռի:

Քեաճիտ հեա ոօ հիմի քաղեա
բուեր:

Օլամ բը օլամ. միւր բը խո-
լամ:

Օնախ նեաբեա պունախ:

Փռիմեա միւրեկե, հեաքա կա-
թիմե:

Մարգարէն իւր անձին համար
կաղօթէ:

Կատուն, այծամի աչքեր. զլուխ
նախշուն, փոքրիկ ոտք. երանի
այն տանը՝ որ կը լինի հարս:

Քարող—քարող, դարձեալ մո-
խըրագոյն է:

Եշ թոյլ ականջ, պինդ կը թո-
ղու:

Եշ, մի՛ մեռնի, դարուն դայ,
պառաւ, մի՛ մեռնի, բանջար դայ:
Ով որ արտաքնոց շտապի, եր-
կու անգամ կը դառնայ:

Նրեց ամեն օր սովորած է քա-
թայի:

Տարհապարակ տարհապարակով,
միբը ծառայով:

Բուրակ, չլինիլ անկիւն:

Հաւի թռչելը մինչև մարադը:

25.

Հայդարցոց բարբառով *

Աղգըլ սեար մեազն, պշուկայի
նիմե՛ա:

Ամաւրի Ռամասան գա, կօլըզ
բը դեարսայ, հալ մայա, խապար-
սան:

Ավրէ Նիզանէ բարան հա,
խարնէ խօզանէա գեօրան է:

Բէ շէխի, բէ փիրէկի, բէ ֆէ
շիբակի, բէ մեալակի նեաշա դի-
վանակի միրակի:

Բրա կօռէկէ բըբէա, նալի դի-
զանէ օայինն:

Բը ֆե՛ ըռա դաննիյա օկի, բը-
կէա, բը կօրա ըռա նեա՛կէա:

Բը դիզանի հազ միր բոււ, բը
բուկանի հաղ խօշ վազիր բու. ֆե-
բըմա դեադէ ֆօթի մեհան, չի զու
պիր բոււ:

Գեհազ պջուկ հա, պազար սու-
կէ, դիզ բուկ հա:

Կօրո ժըբալի ժօր ռուսըն հա:

Գեհազ ժը դեասե դեայեա,
բօփ ժը դեասե դեայեա, չալան
դը բիլի, պիլա:

Դեալարա միրան, կըռ լըֆա-
դիրան:

Դեալի դեա բժի խուն դըբէա,
պեօիյա ժընէ խօ նե՛ա ռեժա:

Խեղ մեծի ու փոքրի վրայ չէ:

Ռամատան եզը, հորթիկը կո-
րուա, մնաց ինքը, իր խօսքը:

Ապրիլի ամսը անձրէ է, խօզա-
նի շնորհքը գութանն է:

Առանց շէխի, առանց փիրի,
առանց քահանայի, առանց մօլ-
լայի ոչ մի առեան չերթաս:

Թող ինձ մի տղայ լինի, թող
աղջկայ անուն դնեն:

Ում հետ լաւութիւն կանես,
ալա, կոյրերու հետ մի աներ:

Աղջիկ ժամանակ պարոն էի.
հարսնութեանս քաղցը վաղիր էի,
ընկայ վատ մարդու ձեռք, շուտ
ծերացայ:

Կանգունը փոքր, առուտուրը
շուկան, աղջիկն ևս հարս:

Տղան հօրմէ բարձր նստած է:

Կանգունն ևս քո ձեռքն է, ծը-
րարն էլ քո քեռքն է, ինչպէս կու-
ղես չափել, չափէ:

Բէկերու հրաւէրն է, աղքատ-
ներու բօրն է:

Բերանդ լիքը արւուն լինի, կնո-
ջըդ առաջ մի թափէր:

*) Շադախու Թաղ դիւղէն էր Մկրտիչ Յարութիւնեան, որ ընական
է Փետանդաշտ յԱռեղ գիւղ, հայդարանի գեղին յատուկ բարբառով ասած
է սոյն առածները, որ տեղ տեղ աղաւաղուած կերելի:

Դիւ նազի նեա գիծեա մեազի:

Փախուկ սիրտը փափաքին չհաս-
նիր:

Դեարքէ շուրհ մըն թեո՛՛ նաբ
սաղ նեաքեա:

Թրիս հարուածը երբէք չառող-
ջանար:

Դեասո լը սեաբ դեասան պը-
լընո կա նաթեանի լը բալ եորեա:

Ձեռք ձեռքի վրայ բարձր է
մինչև Աստուծոյ մօտ:

Ջաման եալ գաման բու, ոգի
փօթիկ փալեվան բու:

Ժամանակ այն ժամանակն էր
որ կատուն ըմբիշ էր:

Ջրեկակի սեօ մընեաթ չի՛ լազըմ
կա:

Մի փորին երկու հոգ ինչ հարկ է:

Էազ դըկարըմ նեա մըրմ, ամա
նե՛ա կըմ, աթաթ ե՛ա:

Սա կարող եմ չմեռնեմ, բայց
չեմ, սովորութիւնն է:

Էազ դըչըմ դիւանայ միւրակի
դը քեամիլեա, շուշալ դըրէ մըն
օքեթիյա, սեաս նեաքիմէ լօղմա-
նի բէ նեա ջապրեա:

Սա կըրթամ մի բէկի ատեան,
ատեանը կը նորոգուի, սակայն
ապակեայ սիրտս որ կը կտորի,
հարիւր Լօգման բժիշկ չեն կարող
բժշկել:

Էազ պիւր բում, դիւ մըն նեա՛
բեա:

Սա ծերացայ, սիրտս չծերանար:

Թեօ՛ դար թեօնեա բա լէ նեա
քեալա:

Նրբէք ծառ չկայ քամին չզար-
նէ:

Թեօնեայ բունեա մեհան նալի
թիկան օանի բուն Ալթըռանման:

Մարդ չլինելուն պըլորի անուն
դըած են Աւտըռանման:

Լեամա քընեայ ալայա, նեաբ-
քեա քը աղզըլեա—խօ օայեա:

Դորա համար աշխարհ չէն է,
ամեն մէկը իր խեղճին հաւան է:

Խօզի մըրըն նեապիյա, կալ
բու, պիւր բու թեօնիյա:

Նրանի մեռնել լիներ, ծերանալ
ու պառաւանալ չլինէր:

Կօթնեա.—Դեալի՛, ըսթիլէ օե
խար կա. կօթ.—Գե՛ սարեմըն
ռասեա, կօ ըսթիլ ըռաս քըբեա:

Ասացին.—Ո՛ւղտ, քո վիզը ծու-
ռըն է.—Իմ հր տեղ ուղիղ է, որ
վիզս ուղիղ լինի:

Կօ ռաբն, ալըր քեթիլէ բանեհ.
եորեք մալա դեա Խրալ կեա,
դեալի գաման, քե քեթիլա ալըր
քը քեալա բանեհ:

Նլէք, ծովը կրակ ձգած են,—
Աստուած քո տու քանդէ, դմբ,
ով տեսած է հրդեհը ծովը ընկնի:

Կօրմէ դեաքէ ըծ դեաքէ նեա
քեա, գալալեա դաքէ թեօնեայ:

Մառի որդը ծառէն չլինի, ծա-
ռին վնաս չգար:

Կօրուէ մըն, աղգրլէ խօ պարաւ
կէա սեարէ խօ, ժը ճիյա ըռա դը
բեժն ճիյա, ժը ճիյա ըռա դը
բեժն ճիյա:

Հեամու մէր մէր Յիճեա, ճեա-
մու եր եր ժը ճիճեա:

Հեար չիյա. մըն ճիյը, բը աղ-
գրլէ մըն բա դըպըր, մըն նըզա-
նըմ բու Խօսէ տալա լը դեամեսար
ճիյը:

Հեարեհա բը գեաղի խօ ճաւ
սը պիլա:

Հնկի սեարէ մարըն մեազն դը-
բեա, դուճա մեարըն անեպա բի-
նեա:

Մասի ժը սեարի խրապ դըբեա:
Մեարըն բը՝ փիյան բը քեալա,
ըռա դըբեա, բը զըման բը քեա-
լա, ըռա ճեա բեա:

Մեարնէ դեամեսամի, մեարնէ
անամի եկ եա:

Մեարնէ կօրոս ճալ դըլէ խօ
ռօժէ սեառ ճարան դըբեա փա-
սիւան:

Մէր դըպի մեալի չէ բա, եան
բը մըրեա ժը ճալի խօ խըլառ
բեա:

Մըն խեալնեալ ճիբիյա, բեժըն,
Խորթ խեա կեա:

Նանեա ճեարմ. զըկէ ջեարմ,
դօնալի բէ քեարմ:

Նախօռ ու ճեա լը մալ օ, չի
կրի խարիպիյան բը մըրի, բիճ-
սար օ:

Շէր կօ եր եա. խալա դը եր
եա:

Շիւրէ մըն բըրա չէ բեա, տօլի
մըն փալ բեա:

Որդիս, խեղըդ քո գլուխ հա-
ւաքէ, սարին սար կասեն, վիշա-
պին ալ վիշապ:

Ամեն մարդ մարդ չէ, ամեն ա-
ռիւծ առիւծ չէ:

Ինչ որ եր կանէ, իմ խեղըլ
քամին կը տանէ. ես չէի գիտէր
Աստուածութիւն վերե իր տօմա-
րին մէջ կը գրեւ:

Ամեն մարդ իր կանգունով կտաւ
կը չափէ:

Քանի մարդու գլուխ մեծանայ,
մարդու ու զարմանալի բան կը
տեսնէ:

Ձուկը գլխէն կը ննխի:

Մարդ սաքերով որ ընկնի, կը
կանգնի, լեզուով որ ընկաւ, չի
կարող կանգնել:

Շուարած մարդը, անպորձ մար-
դը մէկ են:

Կարճ ու կօլոտ մարդը սրտին
մէջ օրը հարիւր անգամ թազա-
ւոր կը լինի:

Մարդ կը լինես, լաւ մարդ ե-
ղիւր. կամ մեռիւր, քու վիճակէդ
աղատուէ:

Ես երազ մը տեսած եմ. ասա-
ցէք Աստուած իրարին կատորէ:

Հացը փափուկ, փորը կաշի,
հիւրը անամօթ:

Հիւանդ, ով անտուն, մի օտար
տեղ պիտի մեռնես, ով վիրաւոր:

Առիւծն որ առիւծ է, իրեն մի
կողմ կը քաշէ:

Իմկաթը թող լաւ լինի, իմ
սեւմը մաքուր լինի:

Շունա շեհան, գեօնեհ կօր քը-
կէ կեաւոս ու սեյրան:

Պիրէ կօթ.—Հնկե աւեթիք նեալ
մեանան էա. զօգան լը պիրէ
նեարամ էա:

Պիրէ ջարեկի դեանն սեար գու-
նիյա, սեաւ ջար դը նեա' իննն
սեար գունիյան:

Պիրէ նրվեթեար պեա, ային,
յար շեամ գեաթը:

Պզուկ կեալը պալեթն նալէ,
մեազն նրկարեա դեարխա:

Ջիյայէ բրլընս բէ դար նեարեա,
դիգա ալէ բէ եար նեարեա:

Ջիյէ մըն խրապ կիբիյա, քեօ
նար ալա նեա բէա:

Ջիյէ ոգի մըն միսթիյէ քեօ նար
նեթին նեարեա:

Ջիյա չի դաւ պլընս բէա, ըռէ
լը սեար դը բեալա:

Ջեկաեկի բառեխ նալէ գա-
ռանեակ խրապ սեկա:

Ջիյա կօթ էա ջիյա, բեարթեա
սեարեմըն դեա նեալիյա, բայի-
գեա, զօգանեա մընը դեա թիսա
կեառիյէա:

Ռա'բըն, ալըր բեաթիյէ բանրէ:

Ռուսօ չի չըվիյալի ալէ, չի
լվիյալի ալէ:

Ռօթէ ըռաւ ժը դանկալիյէ
ըռայէա:

Ռաւեհ դիգան կեազին էա:

Ռաւեհ ջանիլան սըմբըլը ու-
լա:

Ռաւեհ ժընամ ֆօթին էա:

Ռաւեհ մեհան շեալ բեօմմա:

Առիւծներու տեղ կոյր բուեր
կուրախանն:

Պառաւը ասաց.—Քանի որ Ա-
ւեաթըր մարտներու մէջ է, պա-
ռաւին հովտալայր չգնալ ուխտ է:

Պառաւը մի անգամ կը դնեն
գազի վրայ. հարիւր անգամ չալի-
տի դնեն գազի վրայ:

Մերը աղօթք անող լինի, օրէնք,
չորեքշաբթի շատ:

Փոքրը քար ձգեց հորը, մեծը
չկարացաւ հանել:

Բարձր սարը ան ծառ չլինի,
աղայի աղջիկը ան սկրահար չլինի:

Այն տեղ որ աւերած եմ, երբէք
չէն չլինի:

Այն տեղ որ ես միգած եմ, եր-
բէք բան չկանալի:

Սարը որչափ բարձր լինի, վրա-
յէն ճանապարհ կանցնի:

Ցռան մի կով նախրի մը անուն
կաւիբէ:

Սարը ասաց սարին.—Իմ ու
քու գլխի ձիւն հալեցաւ, աչուն է,
իմն ու քոնը նոր կտ դարձաւ:

Նլէք, կրակ ընկած է (հրթեհ)
ծովը:

Մերկին ինչ ջրի այս կողմը ինչ
ջրի այն կողմը:

Սե օրը նեղութեան համար է:

Աղջկան դարդարանքը ծամերն է:
Նրիտասարդի շնորքը բեղ ու
մօրուքն է:

Կանանց դարդարանքը քօֆին
(գլխարկ) է:

Մարդոց շնորքը գլխարկն ու
փուշին է:

Ռաւեհ գամեօան դալլաւ բուն հա:	Դոմէշներու շնորքը գիրանալն է:
Ռաւեհ գան իւսքրին հա:	Սղներու շնորքը եղջիւրն է:
Ռաւեհ քերան հեաւ քեօ կօհ հա:	Էշերու շնորքը երկու աւանջն է:
Ռաւեհ հեաւպան գին հա:	Ձիերու շնորքը կազմածն է:
Ռաւեհ դեայրան հեաւ քեօ մրլ հա:	Թռչուններու շնորքը երկու թևերն է:
Ռաւեհ դազան մեաօ հա:	Սագերու շնորքը շորօրալն է:
Ռաւեհ մեայինան ջեանին հա:	Էդ ձիերու շնորհք քուռակն է:
Ռաւեհ քիկան կեաթաւ հա:	Աքաղաղներու շնորհք կատարն է:
Ռաւեհ մրիեկան հեկ հա:	Հաւերու շնորհքը հաւկիթն է:
Ռաւեհ հրոշի սեաւիյհա:	Առջի շնորհքը գլուխն է:
Ռաւեհ կուշկան կեաւիյա, պեա- գհա:	Շան շնորհքը հօտ ու ոչխարն է:
Ռաւեհ պեազան ցերի հա:	Ոչխարի շնորհքը նօխազն է:
Ռաւեհ մաւան պոշիկ հա:	Օձերու շնորհքը պոչն է:
Ռաւեհ գօրան ցեջի հա:	Գայլերու շնորհքը որսն է:
Ռաւեհ քեմրուեկան ռալին հա:	Նապաստակներու շնորհքը փախ- նելն է:
Ռաւեհ ռուլիյան պոշի հա:	Աղուէսներու շնորհքը պոչն է:
Ռաւեհ ըռազե ըռազալան հա:	Այգու շնորհքը այգեպանն է:
Ռաւեհ մալի կեապանիյա:	Տան շնորհքը տան տիկինն է:
Ռաւեհ դաւան հմիօ հա:	Ծառներու շնորհքը պտուղն է:
Ռաւեհ բօստան դուայ ու գեա- բաօ հա:	Բօստանի շնորհքը սեխ ու ձմե- րուկն է:
Ռաւեհ գեւիյան կեանքմ հա:	Արտերու շնորհքը ցօրեն է:
Ռաւեհ Ֆաղգրյան խօնդն հա:	Ֆախիներու շնորհքը կարգալն է:
Ռաւեհ բայիգի աօ ու կաւլան հա:	Աշնան շնորհքը ջրաղացն ու կաբաւանն է:
Ռաւեհ բեահաւր հեօնայի հա:	Դարնան շնորհքը կանանչ է:
Ռաւեհ Ղօթս հուղսիյա:	Սրուսաղէմայ շնորհքը մուղսին է:
Ռաւեհ քերան ժամսեհ հա:	Սկեղեցիներու շնորհքը ժամ- հարն է:
Ռաւեհ քովի բօխքմ հա:	Հերկի շնորհքը սերմն է:
Ռաւեհ դելան ռայինհա:	Հատարակ շներու շնորհքը, հա- չոցն է:
Ռաւեհ մրդրպան ռու ռաօի- յա:	Բօշաներու շնորհքը սևերեսու- թիւն է:

Ռաւեհ մեայմուց ե լեայիսցն էա:
Ռաւեհ մեալա եհաւիկ էա:

Ռաւեհ ճիյա բլընդայիյա:
Ռաւեհ գեօնցան իսան էա:
Ռաւեհ բեարխան բեանգցան էա:

Ռաւեհա դեալլաթ աղզլ էա:

Ռաւեհ իսանան քնն էա:
Ռաւեհ զվըսանէ բեարձ էա:
Ռաւեհ փիյան ցօրա ու սօրէա:

Ռաւեհ դեասս ու ռու եուսցն էա:

Ռաւեհ ջեանէ դազի կօտ էա:
Ռաւեհ սեարի ֆում էա:
Ռաւեհ Ֆաղիւրան առ ու փիւր

էա:

Ռաւեհ մեկան քիւնին էա:
Ռաւեհ ֆուսիայն քիւնին էա:
Ռանեհ փեիկան մեկը բքին էա:

Ռաւեհ կալ ու պիւրան մըրն էա:

Սա բըսեա բըզընայի խանը-
դանըն:

Սանդիսէ Սլեմանի խեն ժը Խօր-
եհ ֆեաս բէ նըզանի:

Սեար դեարանկի ճեօ եմլե նեա'
բեա:

Սեաս սալ դիւ բեթի, ալ նեա'
սայ չոֆէ մըն:

Սեարե ֆեռէ, զըկկէ գեապէա:

Սայի բուտ սըպի նեապէա,
մեարձե փիս փակ նեա բեա:

Քե' խե կրիյա, ոօծա մըրնեա
խե դըբեա, ֆե շառ կըրիյա,
ոօծա մըրիյա շառ դըբեա, դը-
բեա:

Բօրե խե պըսայ խե խօա-
գան:

Վապիկի շնորհքը խաղն է:

Մօլլայի շնորհքը (զլխի) փաթ-
տոցն է:

Սարի շնորհքը բարձրութիւնն է:

Գիւղերու շնորհքը մարդն է:

Գաւենբու շնորհքը թռչկոտեւն
է:

Հարստութեան շնորհքը խեղճ
է:

Մարդու շնորհքը հազուադէպ է:

Ձմեռուան շնորհքը ձիւնն է:

Ոտքերու շնորհքը դուրպան ու
սօյն է:

Ձեռքի ու երեսի շնորհքը լուա-
լըն է:

Մերկ անձի շնորհքը միսն է:

Գլխու շնորհքը գլխարկն է:

Աղքատներու շնորհքը ամօթ ու
պոտիառանքն է:

Մկան շնորհք չկայ:

Կրիայիներու շնորհք չկայ:

Կատուներու շնորհքը մուկ բըռ-
նելն է:

Ծեր ու պառանկերու շնորհքը
մեռնելն է:

Շունը շնով առէք բռնել խեղ-
դել:

Սողոմոնի սնդուկը բաց ի Աս-
տուծմէ ոչ որ չգլտէր:

Մէկ ծառի վրայ երկու (տե-
սակ) պտուղ չլինիր:

Հարիւր տարի առես, ջուր ծնկը-
ներս չբարձրանար:

Դանակի դուլի, ձմերուկի փոք:

Սե շունը սպիտակ չլինիր, վառ-
մարդը լաւ չլինիր:

Ով որ վարձք արած է, մեռնե-
լուն կերթայ, կը գտնէ. ով որ
վատութիւն արած է, մեռնելուն
կերթայ կը տեսնէ:

Բարի ուղողին Աստուած բարե-
տայ: